

LITURGIKA

pro

gymnasia a školy realné

od

Josefa Ctibora,

professora při c. k. gymnasiu v Písku, biskup. konsistorního rady a notára.

S approbací Nejodůstojnějšího Biskupského
Ordinariatu Budějovického.

Třetí vydání,

*nezměněný otisk vydání druhého, schváleného pro střední školy
od vysokého c. k. ministerstva vycením ze dne 27. srpna 1875
č. 397.*

V PRAZE.

Nakladatel kněhkupectví: I. L. Kober.

1880.

Ú v o d.

§. 1.

Obřady. — Služby Boží. — Liturgika.

Tať každého člověka, povaha, že, co u vnitř cítí, i vně rozličnou tvářností slovy a skutky projevuje. Připomíná-li sobě na př., že ze štědré ruky Boží vše obdržel, že z vůle Jeho vše ve světě se děje, *tuď chválí z toho Hospodina a velebí Jméno jeho*; pamatuje-li na svou od Nejvyššího odvislost a níznost, ihned *klekaje na kolena svá ruce poníženě k nebi spíná*; rozjímá-li dále také, kterak Pán nejsvětější hřích každý v oškli-vosti má, hořem a bolestí *v prsy se bije a za odpu-štění prosí*.

A tak člověk vnitřní svůj život náboženský rád vně také ukazuje, a to tím více, ježto jej *církev svatá sama poučuje*, jakým způsobem by mysl svou k Bohu směřující vyjevovati měl.

Jednání pak taková zevnější, jimiž každé hnutí zbožného srdce dle navedení církve sv. na jevo dáváme, nazývají se obřady.

Ouhrnek obřadův, jimiž katoličtí křesťané city ná-boženské dle ustanovení církve svaté pospolu zjevnými činí, služby Boží slují.

Liturgika zanáší se vypisováním a vysvětlováním služeb Božích, jež se v církvi katolické konají.

§. 2.

Užitek veřejných služeb Božích.

Veřejnému a pospolitému uctění Boha zvláštní slib v starém i v novém zákoně učiněn byl. Když chrám Jerusalemský posvěcen byl, Hospodin sám zjevil se Šalamounovi řka: „Slyšel jsem modlitbu tvou a vyvolil jsem místo toto sobě, aby mně zde obětováno bylo. Jestliže zavru nebe, a déšť nebude pršeti; a jestliže rozkážu kobyilkám, aby pohubily zemi; a jestliže pošlu mor na lid svůj, obrátě se pak lid můj modlil by se mi a hledal by tváři mé v chrámě tomto, a činil by pokání: i já vyslyším ho s nebe, a milostiv budu jemu a odvrátím všelikou ránu od něho.“ (II. Paral. 7.)

V novém zákoně řekl Pán Ježíš učenníkům svým: „Pravím vám, jestliže dva z vás na zemi sjednotí se o všelikou věc, za kteroužkoli prositi budou, stane se jim od Otce mého, jenž jest v nebesích. Neboť kdež jsou dva neb tři shromážděni ve jménu mém, tuť jsem já uprostřed nich“ (Mat. 18.); t. j. já sám budu jejich prostředníkem, aby všeho dosáhli, zač prositi budou.

Když tedy křesťané v chrámu Páně shromáždění spojeným hlasem a spojeným srdcem k trůnu věčného smilování volají, modlitba jejich dle zaslíbení Božího spíše vyslyšána bývá. Z toho tedy jde, že veřejnou bohoslužbou znamenitého užitku dosíci možno.

Mimo to *vyznáváme* též takovýmto pospolitým uctěním Boha, že *jsme všickni vespolek bratři a přívrženci Ježíše Krista*; dále jeden druhého *příkladem* svým ku pravé pobožnosti povzbuzovati a rozněcovati můžeme. Protož již svatí apoštolové nejen doma, nýbrž i uprostřed shromážděného lidu v chrámu pobožnost svou vykonávali; a dle jejich příkladu činili křesťané totéž po všecky časy a na všech místech.

Přídavek. Ježíš Kristus řekl sice k učenníkům svým dává jim výstrahu: „Když se modlíte, nebudte jako pokrytci, kteří obyčej mají ve školách a na ulicích stojíce modliti se, aby od lidí viděni byli. Amen, pravím

vám, vzali odplatu svou. Ty však, když se modlití budeš, vejdi do pokojíka svého a zavra dvéře modli se skrytě k Otci svému; a Otec tvůj, kterýž vidí i skrytě, odplatí tobě.“ (Mat. 6, 5.)

Tím Spasitel *nezapověděl* veřejného uctění Boha, nýbrž jen nám na rozum chtěl dáti, abychom, kdykoli a kdekoli se modlíme, vždy to činili z *pouhé lásky k Bohu* nikoliv však, jako pokrytci, na chloubu a marnou chválu jiných lidí.

Ano Ježíš Kristus sám u přítomnosti svých učeníků a jiných lidí k Otci svému modlíval se dle zřejmého svědectví písma svatého.

§. 3.

Rozvržení liturgiky.

Liturgika rozvrhuje se na dvě části:

I. *Liturgika všeobecná*, v níž se jedná:

1. o *osobách*, jež služby Boží obstarávají,
2. o *místech*, kde se bohoslužba koná,
3. o *posvátných věcech*, jichž se ku vykonávání služeb Božích užívá;
4. o *řeči bohoslužebné*.

II. *Liturgika zvláštní*, ve kteréž se jedná:

1. o *modlitbě*,
2. o *mši svaté*,
3. o *svatých svátostech*,
4. o *svěceninách a žehnáních církevních*, a
5. o *posvátných dobách*.

I. Liturgika všeobecná.

§. 4.

1. Kdo oprávněn jest k obstarávání služeb Božích v církvi katolické?

Již v starém zákoně, který jen přípravou byl k zákonu novému, přikázal Bůh, aby pokolení *Levi* zasvěceno bylo službě Jeho. Vyvolil sobě Hospodin právě toto pokolení, poněvadž Jemu vždy věrné zůstalo, a že též Mojžíš a Aron z něho pocházeli. Kněží starého zákona byli prostředníci mezi Bohem a lidem, za nějž se modlili, obětovali, kadidlo zapalovali, oheň chovali atd. Dále vyučovali také lid a povzbuzovali jej k plnění přikázání Božích.

V zákoně novém Ježíš Kristus, zastáváje úřad Kněze Nejvyššího, sám lidem pravdy nebeské zvěstoval, On sebe na oltáři sv. kříže obětoval, a na ustavičnou památku oné oběti na kříži, nekrvavé její opětování, totiž mši sv. ustanovil; od Něho původ svůj mají všechny svátosti, modlitba Páně, umývání nohou na zelený čtvrtek a t. d.

Kristus ku spáse člověčenstva také zvláštní řád kněžský v církvi své zůstavil, vyvoliv sobě apoštoly a učenníky, jež sám vzdělával a pravdám Božským vyučoval. A k těmto řekl; „Jděte do veškerého světa, učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce, i Syna i Ducha svatého.“ Proměniv dále u poslední večeře chléb a víno v pravé své tělo a v živou svou krev, velel, „aby oni totéž činili na Jeho památku.“ (Luk. 22.) Po svém z mrtvých vstání ukázal se Kristus apoštolům a dechnuv na ně řekl: „Přijměte Ducha svatého: kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a kterým zadržíte, zadržány jsou.“ (Jan 20.)

K nim též pravil: „Cokoliv na zemi svážete, i na nebi svázáno bude.“ (Mat. 18.)

Pán Ježíš dal jim tedy moc, aby, co od něho slyšeli, dále hlásali, aby mši svatou obětovali, svátostí udělovali, všechny posvátné obřady, kteréž on zavedl, konali, ano aby tyto dle potřeby času také doplňovali; — slovy pak: „Jako Otec poslal mne, tak i já posílám vás“, oprávnil je, aby modlitbou a vzkládáním rukou i jiné také s touže mocí za sebe ustanovovali. Na tyto správce a ředitele církve Kristovy s apoštolův a s učenníkův Ježíšových všechna moc přešla a veškeré právo. Aby však ujistěni byli, že jim Pán ve svatém tom díle pomáhati bude, doložil: „Já jsem s vámi po všechny dny až do skonání světa“. (Mat. 28.)

Jednomu z nich, totiž *Šimonovi*, jehož jméno v „*Petr*“ (skála) změnil, řekl Ježíš, chtěje jej za základ církve své položit: „Ty jsi Petr, a na této skále vzdělám církev svou, a brány pekelné nepřemohou jí.“ (Mat. 16, 18.) A aby sv. Petr vždycky snažnou pečlivostí měl církve sobě svěřené, modlil se za něj mistr jeho řka: „I prosil jsem za tebe, aby nezahynula víra tvá a ty někdy obrátě se potvrzuj bratří svých.“

Petrovi odevzdal také *klíčs království nebeského*, čímž mu důstojenství nejvyššího kněze a ředitele domu svého, neboli církve sv., udělil; jemu též přikázal, aby pásł *beránky Jeho a ovce Jeho* (Jan 21.), kterýmižto slovy jemu správu celého stáda, církve vyučující a učící-se, správu všech věřících stavu duchovního i světského svěřil.

Tak tedy Kristus vyvolil za hlavu církve své a za střed jednoty svatého Petra, jehož náměstkem jest každý *biskup Římský*.

§. 5.

Kněžstvo v církvi katolické.

1. Hlavou veškeré církve jest *nejvyšší biskup Římský, svatý Otec, papež* (nyní Leo XIII., proslulý svou nábožností, horlivostí a zvláštní učeností, po Piu IX. dne 20. února l. P. 1878 (za papeže) zvolen.

On ředitel jest a strážce nejvyšší všech kněží po celém světě rozptýlených, on všecky v pořádku a v kázni drží, on o jednotu u věcech víry, mravů a bohoslužby pečuje, on zákony pro celou církev stanoví, biskupy usazuje, a je v čas potřeby k sněmům církevním svolává atd. *Rádcové* svatého Otce (konsistoř papežská) jsou* *kardinálové*, jenž mu u vládě a řízení církve napomáhají. Jest jich sedmdesát, z nichž 6 jest *kardinálských biskupů*, 50 *kardinálských kněží* a 14 *kardinálských jáhnů*. Tomu však se nesmí rozuměti, jakoby těch 14 bylo hodnosti jáhenské, a těch 50 bylo hodnosti kněžské; mnohý arcibiskup a biskup bývá kardinálským knězem aneb jáhnem. Druhdy bývali kardinálové samí toliko Italiáni, nyní jsou ale ze všech národů světa, aby papež seznal potřeby a poměry celé církve katolické.

Kardinály jmenuje papež samostatně, toliko že zřetel brává k žádosti některého katolického mocnáře, jenž mu toho neb onoho biskupa odporučuje.

Zvolený obdrží červený baret, pak klobouk kardinálský, jenž jest též červený, se širokou nepřehnutou střechou a mimo to prsten zlatý se safírem.

Plášť s hermelinovým okrajem i šat kardinálů jest nachové barvy. Kardinálové z klášterníků šatí se bíle, až na klobouk a baret červený.

2. *Biskupové*, nástupcové svatých apoštolův s plnou mocí, jsou každý ve své diécesi (biskupské osadě) vrchní správce, jižto se svatým Otcem o smyslu článkův víry a pravidel mravův rozhodují, biřmují, kněžstvo vysvěcují a v osadách usazují, svaté oleje, pak chrámy a oltáře svěťí, a ve svém okršlku zákony stanoví u věcech služby Boží.

Prvního biskupa v zemi nazýváme *arcibiskupem* neb *metropolitou*; ostatní majíce v zemi té vlastní

* *Kardinál* jmenoval se napřed každý duchovní, při hlavním kostele stále ustanovený, který stádcí svému měl sloužiti jako za *veřeje dveří* (lat. *cardo* odkud název), jimižby každý věřící vejíti měl do ovčince Kristova. Později se tak nazývalo *duchovenstvo římské po boku jsoucí papeži*.

diécese slují *suffragani*; který biskup však nemá své diécese a jinému jen v úřadě pomáhá, jmenuje se *biskup světící*.*

Rádcové biskupovi (konsistoř biskupská) jsou *kanovníci*; mimo to může však biskup i jiným duchovním úřad takový svěřiti. Tito jsou vždy biskupovi po ruce, a konají jisté biskupem jim vykázané práce a právomocnosti.

Diécese dělí se zase na vícero okresů (vikariatů); tyto řídí *vikáři*, kteří zase (obyčejně všickni z jednoho kraje) *arcipryštům* čili *arcikněžím* podřízeni jsou.

3. *Kněží* spravují osady jim od biskupa svěřené, udělují svátosti (mimo biřmování a svěcení na kněžstvo). Rozeznáváme zde duchovní správce samostatné, *faráře* (*děkany*) a jich spomocníky *kaplany* a spolupracovníky (*kooperatory*).

Jáhnové původně k tomu byvše od apoštolů ustanoveni, aby pečovali o chudé, nyní přisluhují při službách Božích, mohou zároveň kázati, křtíti a nejsvětější svátost oltářní podávati. (Viz §. 44.)

*Podjáhnu*m dovoleno též u oltáře posluhovati a epištolu čísti. Všecky osoby duchovní, jimž přináleží v církvi katolické moc a právo, spravovati záležitosti náboženské a společenské, slovou *hierarchie církevní*. (§. 44.)

Poznámka. Duchovní nekonají bohoslužebné úkony svou mocí, nýbrž mocí a působením Ježíše Krista, a proto nezávisí od jejich hodnosti aneb nehodnosti účinek služeb Božích; neboť oni udělují jen z pokladu zásluh Kristových milost Boží.

* Biskupové někteří se jmenují *in partibus*. Za času křižáckých tažení totiž bývali pro biskupská sídla v Palestíně, jakož i dokuď v Cařihradě bylo císařství latinské, též pro sídla biskupská oněch krajin biskupové a arcibiskupové latinskí voleni. Když pak tyto kraje po pádu císařství latinského od rozkolníkův řeckých opanovány byly a tak liturgie latinská zanikla, užívala církev nicméně tohoto práva svého a jmenuje ještě pořád pro ona sídla biskupy, kteří jenom důstojnost tu mají, beze zvláštní právomoci a tedy biskupové *in partibus infidelium* t. j. v krajinách nevěřících slují.

§. 6.

2. M í s t a p o s v á t n á.

a) V době před Kristem.

Bůh mocí, dobrotou a slávou svou každé sice místo naplňuje, i možno tedy všudy sloužiti a klaněti se jemu. Nic však méně lidé všech časů bedlivě k tomu přihlíželi, aby místo, kde Nejvyššímu obětovali, velebnosti jeho bylo důstojno. Chtíce tedy Bohu poctu patřičnou vzdávati, aneb za dobrodiní obdržená jemu děkovati, aneb za nová ho prositi, *výšiny* k tomu nejraději volili; ano Hospodin sám přikázal Abrahamovi, aby na *hoře Moria* Isáka obětoval. Postupem času konávali služby Boží též na místech takových, kdež se Pán jim byl zjevil. Tak Jakub na cestě do Mesopotamie oltář vzdělal tam, kde se mu Hospodin ukázal.

V době *Mojžíšově* však, kdežto potomstvo arciotcův již v národ vzrostlo, k rozkazu Božímu zhotoven byl *stánek*, v němž věřící společně Nejvyššímu počest činiti měli.

Král *David* chtěl *svatyni velkolepou* vystavěti; že však jsa válkami velmi zaměstnán mnoho krve proléval, uloženo dílo takové synu jeho *Šalamounovi*. I vzdělal tento na *hoře Moria chrám* důkladnosti a nádhernosti neobyčejné, na němž skoro čtvrt milionu dělníkův více než šest let pracovalo.

Když roku sedmého dokonán byl tento dům Boží, a v něm na poděkování ponejprv oběť konána, plamen rychlý s nebe sestoupil a shtil zápal oběti na oltáři, na znamení, že zalíbení má Hospodin *na místě tomto, jež sobě vyvolil, aby položil tam jméno své a bydlel v něm.* (3. Král. 8.)

Chrám tento Nabuchodonosor zbořil; židé však navrátilše se ze zajetí, a Zorobabelem jsouce podněcováni, znovu jej opět vystavěli, ačkoliv se svatyně nová daleko nevyrovnala chrámu Šalamounovu.

Obnovený tento chrám Kristus také navštěvoval, v jeho síních lid víře pravé vyučoval, a k jeho zachování sám též daní přispíval.

§. 7.

b) Chrám v církvi Kristově.

Křesťané první s uctivostí chrám *Jerusalémský* navštěvovali; avšak ku svým zvláštním službám křesťanským, jichžto středem a jádrem bylo *lámání chleba, večeře Páně, přijímání těla a krve Kristovy, modlitby a zpěvy*, soukromně v tom *domě na hoře Sionské* se scházivali, kdež Ježíš večeři Páně ustanovil, v němžto i Duch svatý na ně sestoupil; když pak počet Krista přívržencův vzrůstal, i v *jiných domech* se shromažďovali.

Za časů pronásledování užívali k bohoslužbě každého vzdáleného a bezpečného místa, ku př. lesů, jeskyň, každé podzemní chodby, kobky (*katakomy**), jakož i hrobův sv. mučenníkův, nade kterými se vznášely první kaple a chrámy křesťanské. Byly pak chrámy ty jako *lodí dlouhé ve třech oddílech*; v prvním oddělení byla biskupská stolice, sedadla pro duchovní, a před těmi stůl k oběti (oltář). V druhém oddělení bylo povýšené místo pro kazatele a pro zpěváka; tato část oddělena byla na dvě strany, pro každé pohlaví zvlášť i se zvláštním vchodem. V zadním oddělení byli konečně *kající*, a ti, jenž chtěli přijati býti do církve (*katechumeni*). Chrámy tyto zpočátku bez ozdoby byly, jsouce opatřeny jen nevyhnutelně potřebnými věcmi, jako jsou *oltář, kříž, svícny* na oltáři, *lampy, stolice*.

Teprv znenáhla oblība v tom se jevila, aby krásné a dojmavé děje křesťanské i v obrazech vkuzených před oči se stavěly. Sotva však křesťané svobody dosáhli, že city zbožné obřady slavnými mohli projevovati, ihned čelnější a nádhernější chrámy povstaly, zvláště když

* *Katakomy* (lat. *catacumbae*) nazývají se podzemní chodby a sklepení v Itálii, jmenovitě u Říma, Neapole, Syrakus a na Maltě se nacházející, jež se mají obyčejně za podzemní lomy. Sloužily katakomby prvním křesťanům na díle za úkryt, na díle a hlavně za pohřebiště. Nejsou pravidelně založeny, a častěji širšími prostorami, tak zvanými kaplemi nebo modlitebnicemi (*oratoria*) přervány. Jsou v nich nejstarší památky křesťanského umění, záležející v stěnomalbách.

císař *Konstantin Veliký* (v IV. století) a jeho matka svatá *Helena*, vystavíce chrám v Jerusalémě nad hrobem Páně, v Betlémě ke cti narození Spasitelova, na hoře Olivetské na památku na nebe vstoupení Páně, v Nikomedii a j. v. krásným svým příkladem jiné věřící k tomu povzbuzovali. Následující příkladu toho věrně jich potomci a předkové naši, kde jen se zařídila obec křesťanská, ochotně velebné takové budovy k uctění Boha pravého stavěli.

Mnohokrát i *více chrámů* v jedné a v též osadě se nalézá.

Sluje pak onen chrám, který nejprvé tam stál, a ku kterému všickni osadníci připsáni jsou, *mateční*; který později teprv vystavěn byl, nazývá se *filiálním*. *Kaple* jsou menší chrámy, kde jen s povolením biskupa služby Boží se konávají.

§. 8.

U p r a v e n í c h r á m ů.

Již pouhý pohled na chrámy Páně osvědčuje, že to nejsou budovy všední k potřebám světským, nýbrž že jsou ve prospěch duší nesmrtelných.

Vznešenou svou stavbou a bází vzhůru se pnoucí podoben jest každý kostel prstu anjelskému, ukazujícímu k nebesům, jakoby nás neustále na Boha pamtaval a se sv. Pavlem „k vyhledávání oněch věcí povzbuzoval, kteréž vzhůru jsou.“ (Kolos. 3. 1.) *Vysoká věž* mimo to všecky strasti a žaly naše tam k jasnému blankytu odkazuje, kdež všecky křivdy vezdejší narovnání spravedlivého dojdou, kde se každé ctnosti koruna chystá a věrným ctitelům Božím odměna připravuje.

Zvony na věži vážným svým hlaholem hned z rána, v poledne a u večer k modlitbě nás povzbuzují, aneb k uctění Boha, k službám Božím, nás zvou.

Kříž, jímž věž ozdobena bývá, hlásá zřejmě, že učení Kristovo nejdražším nám pokladem býti má, ježto k blaženosti věčné nám dopomáhá. *Kohout*, jehož podobu

zde onde na věži spatřujeme, v mysl a paměť uvád
nám slova Spasitele řkoucího: „Bděte a modlete se, abyste
nevešli v pokušení.“

U vnitř chrámu sluší znamenati:

1. *Kobku, čili předsíň chrámovou*, v níž krucifix
a kropěnka bývá se svěcenou vodou, na význam, že
modlitba z čistého toliko srdce Bohu příjemna jest.

2. *Loď chrámovou*, t. j. prostranství v kostele pro
věřící lid. Sluje *lodí* na díle proto, že nejprvnější
chrámy křesťanské podobu lodí* mívaly, na díle, že
lid náboženský tam shromážděný *část církve* tvoří,
která se k loďce přirovnává, z níž Kristus k lidu
mluvíval.

Od lodi mřížkou jest odděleno

3. *presbyterium*, kdež duchovní služby Boží konají.

§. 9.

H ř b i t o v y.

Schránka tělesná, jižto oslavoval duch, hned v pr-
votní církvi nebyvala ohněm ztrávena, jako se to u po-
hanův stávalo, nýbrž se slavností církevní tělo mrtvé
v rakvi navraceno jest zemi, v naději nejpevnější, že je
Kristus jedenkrát oslavené k novému životu vzkřísí.

Posvátné místo, kdež se těla zesnulých v lůno
země kladou, aby se v prach navrátila, sluje *hřbitov*.

Druhdy pochovávali mrtvé *okolo chrámů*, nyní
však hřbitovy vždy *venku za městy a za dědinami* se

* Co do *formy* stavěly se chrámy od starodávna na způsob
lodi, obrazu církve, lodičky to Kristovy, neb *na způsob*
kříže, pro upamatování na Krista ukřižovaného. Mimo to
možno spatřiti *formu okrouhlou* (rotunda), na význam koruny
nebeské, která očekává zbožných věřících; zhusta jest vi-
děti na sklepení uprostřed chrámu vystupující *kupli*, která
světlo do chrámu vysílá. Později povstala forma *gothická*,
jejíž zvláštnost jest *spojování pilířů lomenými oblouky a*
převládající směr do strmé výšky.

zakládají, aby výpar nebyl škodný věřícím do chrámu docházejícím. Na každém hřbitově jest buď kostel, aneb kaple, aneb tam aspoň vysoký kříž postaven jest, osvědčující, že všickni ti, jichž těla odpočívají v jeho stínu, přivrženci byly Ježíše Krista, kterýžto jako dobrý pastýř ovečky své nikdy neopustí a je jednou také vzkřísí, jako sám z mrtvých vstal.

Bývají hřbitovy obyčejně *podlé cest veřejných*, aby okolojdoucím připomínaly, že pomíjející je všecko pozemské, jakož i že obcování mají s dušemi v očistci, jimžto modlitbou nábožnou lásku upřímnou nejlépe objeviti možno.

Mimo to se má také hřbitov dle slov sv. Jana Chrysostoma okolojdoucím státi jakousi školou pokory. K ochraně před zvířaty a zlými lidmi bývá kolem hřbitova zeď, aneb aspoň živý plot. Kde se péče vede o hřbitov, opatřuje se nápisem vchod, pořádně se rolí svatá rozděluje, jednotlivé hroby se pomníky ozdobují a posazují se vkusně příslušným stromovím a křovím.

Důležitá jest pro hřbitov *umrlčí komora*, kde se mrtvá těla bezpečně až do dne pobřbení chovati mohou.

Hroby, v nichž se těla pochovávají, mají býti 6 stop hluboké a na svrch má se dostatečný rov nasypati, aby záhubným výparům při hnití těl se ubránilo.

Krypta se nazývalo místo k pohřbení mrtvých, zvláště pod kostelem upravené, kamž se znamenité osoby zvláště kněžského neb panského stavu pochovávaly.

Císař Josef zapověděl pohřbívat mrtvé pod chrámem, začez si na hřbitovech zámožnější rodiny zvláštní kaplice s podzemními klenbami staví, v nichž se rakev dobře zabeďená buď na zemi staví, aneb do výklenků ve zdi učiněných vpraviti může.

§. 10.

3. P o s v á t n é v ě c i.

O obrazech.

Zapověděl sice Hospodin v starém zákoně, „aby nečinil sobě člověk žádných rytin, aniž jakého podo-

benství těch věcí, kteréž jsou na nebi, aniž těch, které jsou na zemi“; to však jen proto, aby židé uprostřed pohanů žijíce k modlářství svěsti se nedali.

U křesťanů však, jichž není tajno, kterak jedinému Bohu se klaněti slušno, nestává takového nebezpečení, i dovoluje jim církev svatá, aby jak v chrámu Páně, tak i v příbytcích vyobrazení božských osob, andělův a svatých měli ku svému vzdělání náboženskému.

Bůh jest sice pouhý duch, nemající žádného těla, a proto nemůže ve své pravé postavě viditelnými barvami představen býti; avšak lidé vyobrazují si jej předce, aby se snáze myslí svou k němu vznášeti a jeho vlastnosti sobě připomínati mohli. A je-li nám dovoleno obrazy míti slavných mužův a proslulých osob, pročby neslušelo chrámy a příbytky ozdobovati obrazy Svatých, jenž nám zde příklad ušlechtilých ctností pozůstavili a nyní již slávou a ctí od Boha korunováni jsou? —

Jen tenkrát chybovali bychom u věci této, kdybychom se domnívali, že jest v takových obrazech nějaká vyšší moc, jak ji pohané v modly své kladli, a že snad to plátno, dřevo, aneb ten kov, papír, aneb jiné věci, na kterých a z kterých podoba svatých jest utvořena, samy v sobě ctihodny jsou.

Nejsvětější Trojici Boží vyobrazujeme sobě vždy dějem pokřtění Páně, kdež se *Bůh Otec* objevil hlasem volajícím: „Totof jest můj milý syn, v němž se mi dobře zalíbilo.“ *Ježíš Kristus* pak dal se od Jana pokřtiti, a *Duch svatý* ve způsobě holubice se vznášel.

Bůh Otec vypodobňuje se, jak se zjevil proroku Danielovi (Dan. 7, 9.), jakožto *stařec velevážený* (věčný), na trůnu sedící, se žezlem v ruce (všemohoucí), jak s oblibou pohlíží na tvory své (laskavý a dobrotivý). Obrazem *oka Božího*, také trojhranou září osloněného, pamatování býváme na *vševědoucí a vším vládnoucí prozřetelnost Boží*; obrazem pak *ruky z temného oblaku vysáhlé* uvádí se nám na mysl *všemohoucnost Boží*; neboť „dílo rukou jeho nebesa zvěstují“; (Žalm 8), pak též „dobrota Toho, jenž „otvírá štědrou ruku svou, a nasy-

cuje každého živočicha," (Žalm 144.), jakož i *trestající spravedlnost* Boha svrchovaného, „v jehož ruce hrozněť upadnouti“ (k Žid. 10).

Syn Boží, Ježíš Kristus, představuje se:

- a) *jako milostné dítě*, čím sobě onu převelikou milost připomínáme, již nám Kristus svým *vtělením* prokázal;
- b) *jako dobrý pastýř*, jenž nalezenou ovci donáší k stádu ostatnímu, čím se značí nesmírné jeho k nám *milosrdenství*;
- c) *jako beránek Boží*, jenž *snímá hříchy světa* (Jan 1, 29.), ježto Ježíš dle proroctví Izaiášova (53, 17) „jako beránek k zabití veden byl, a neotevřel úst svých, jako ovce před těmi, kteří ji stříhou.“ Beránek s korouhvičkou oznamuje celému světu, že Kristus vstav z mrtvých mocí svou zvítězil nade smrtí;
- d) *v hlubokém pohanění s trnovou korunou*, s posměšným šarlatovým pláštěm a s potupnou trtinou, celý zkrvácený, s tváří bolestnou, což nám utrpení jeho na paměť uvádí.
- e) Nejčastěji však na dřevě *kříže* (*krucifix*) mezi dvěma lotry, a blíže kříže jsou Maria Kleofášova, Maria Majdalena a sv. Jan evangelista.

Duch svatý vyobrazuje se ve způsobě *holubice*, jakž se objevil u křtu Páně; pak též v podobě *rozdělených ohnivých jazykův*, kteréžto znamení zcela příhodné jest k označení toho, což milost jeho již v apoštolích působila a až posud i v nás působí. Neboť oheň *svítí, hřeje a povětří škodných par zbavuje*: rovněž tak Duch svatý rozum apoštolův *osvítí*, tak že jim napotom vše, čemu Ježíš učil, jasné bylo a zřejmé, i počali hned s takovým uměním mluvit, že slova jako meč srdce všech pronikala. On i srdce jejich všeho hříchu *sprostil* a v nich *lásku* k dobrému *roznítil*, tak že nevyhledávali od té chvíle ničeho více, nežli oslavení Boha svého a spasení člověčenstva, ano že hoříce

vroucí k lidem milostí i vražedlníky mistra svého bratřími nazývali.

Anjelé také nejednou v lidské tvářnosti se pozemšťanům zjevili a s výše nebeské na zemi sestoupili, pročez vypodobňují se jako *statní mládenci* s ušlechtilou tváří a s *křídloma*, aneb jako pacholátka okřídlená, čímž se nám na paměť uvádí, že nebeští tvorové tito mnohými dokonalostmi nad nás jsou zvýšeni a že je Bůh druhdy na zemi co posly sesýlal, chtěje lidem zvláštní nějaká dobrodiní prokázati. *Archanjel Rafael* zvláště však představuje se jako průvodčí mladého Tobiáše, *archanjel Michael* jako rytíř mohutný a ozbrojený, jenž vítězně s ďáblem zápolí, aneb mívá vzhledem posledního soudu v levici *váhy* a v pravici plamenný *meč*, aby oddělil dobré od zlých, a skutky všech spravedlivě odvážil.

Čtyři svatí evangelisté dle toho, jak evangelium své začínají, rozličnými vypodobňují se příznaky.

Sv. Matouš má u sebe *jinocha*, poněvadž počíná evangelium knihou rodu Ježíše Krista; *sv. Marek* vyobrazuje se s podobiznou *lva*, protože mluví napřed o předchůdci Kristovu, o Janu Křtiteli, kterýžto na *poušti* modlitbou a rozjímáním ku velikému povolání svému se připravoval, na poušti pokání kázal a Krista ohlašoval. Na poušti přebývá však *lev*, král mezi zvířaty.

Sv. Lukáš počíná evangelium své se zprávou o otci předchůdce Páně, o Zachariášovi, který jakožto kněz starého zákona rozličná zvířata Bohu obětoval; pročez nalézáme u něho *vola* za příznak.

Sv. Jan vyobrazuje se s *orlem*, ježto začíná evangelium své s učením o pravém božství druhé božské osoby. (Na začátku bylo Slovo, a Slovo bylo u Boha, a Bůh byl Slovo.) On se vzhůru vznáší jako orel bystrooký k slunci.

Svatí a Světice Boží vždy nějaký příznak mívají, z něhož poznati lze, čím se na zemi zanášeli, jaké šlechetné skutky vykonávali, aneb co pro Krista trpěti museli. Tak na př. *sv. Petr* mívá klíče, *sv. Pavel* meč, *sv. Kateřina* popravné kolo, *sv. Vavřinec* řeřavý roštec

a t. d. *Oslona*, aneb u panny Marie *hvězdy*, znamenají nynější jejich oslavení. Vyobrazuje se pak *Maria panna* jako královna nebes, ozářena slunečním *jasnem*, na hlavě majíc *korunu dvanácti hvězd*, v ruce *žezlo*, *půlměsíček* za podnoží, a pod ním *kouli světa*, kol kteréž se plazí poražený drak. Sluneční jasno a žezlo značí její důstojnost; měsíček nestálý pod jejíma nohama, jako přemožený, připomíná, že blaženost její žádné proměně nepodléhá; drak jest známka zlého ducha, jemuž hlavu potřel její božský Syn.

Také se představuje jako *Maria matka* Ježíše v laskavém zaměstnání s milostným dítětem, aneb v *hlubokém hoři*, probodena buď jedním aneb sedmi meči.

§. 11.

B o h o s l u ž e b n é n á ř a d í.

1. *Oltář*. Z počátku obětovali křesťané na jednoduchých *dřevěných stolech* následující v tom příkladu Ježíše Krista, který jedinou oběť těla a krve své u poslední večeře též na stole bez ozdoby ustanovil.

Stoly tyto v čas pronásledování z jednoho místa na druhé věřící přenášeli, vyhledávající tajných skrejśí, aby tam v pokoji sloužití mohli oběť mše svaté. Teprv v IV. století, když císař *Konstantin* s celým svým dvorem křest svatý přijal, a když církvi časově pokojnější nastali, došel oltář nového zákona své nynější důstojné podoby, jak toho oběť nejsvětější zasluhuje.

Stavěli napotom křesťané oltáře *rakvi* podobné, poněvadž v prvních dobách církve Kristovy nad hroby mučenníkův večeři Páně slavívali. Mimo to chtěli tím věřící také víru svou osvědčiti, že i s oněmi oslavenými obcování mají, jichžto tělesné ostatky v uctivosti chovají. Za příčinou tou až posud na každém oltáři ve zvláštní dutině ostatky svatých*, pečetí biskupskou,

* Ostatky svaté jsou tělesné pozůstatky znamenitých, o církev a o svaté náboženství zasloužilých svatých a světic Božích,

jakož i písemným svědectvím (authentica) opatřené, uloženy jsou.

Povrch oltáře jest dle předpisu církve svaté trojím bílým plátnem pokryt, čímž sobě připomínáme, že též Josef z Arimatie a Nikodém, snávše tělo Kristovo s kříže, dříve prostěradly je ovinuli, než do hrobu položeno bylo. Popředí pak oltáře slušným *šatem* (antependium) zastřeno bývá.

Hlavní oltář vždy k východu slunce stává, po-
něvadž Kristus, tam přítomný, v zemi *východní* (v Syrii) se narodil, jakož i proto, že hora Olivetská, kde *utrpení* Páně započalo, od Jerusalema k východu ležela, Uprostřed něho nalézá se *svatyně oltářová* (tabernaculum), kdež nejsvětější svátost oltářní ve způsobě chleba se ukrývá, a sice buď jako *hostie menší* (particule) u velikém *kalichu podávacím* se slušným pláštíkem (*ciborium*), aneb jako *hostie větší v monstranci*.

Po obou stranách tabernákula *voskovice jsou plannoucí*, kteréž nám smutné ony časy na paměť uvádějí, kdežto křesťané od židů a pohanů pronásledováni jsouce v *podzemních hrobních kobkách* (katakombách) se svou bohoslužbou tajiti se museli světla tudy ovšem potřebující. Mimo to též světlo významně na *Ježíše* ukazuje, jenž jsa sám *světlem světa*, přísně na nás žádá, abychom byli též *synové světla*, t. j. aby skutkové naši takoví byli, jichž ukrývati není potřebí. Před svatyní věčný plápol *lampy* (věčná lampa) osvětluje temno chrámové, a tajemství plnou přítomnost toho znamená, který dnem i nocí na oltářích přebývati si oblíbil mezi syny lidskými, jež byl krví svou vykoupil.

Mimo vítězné znamení *sv. kříže* nad každým oltářem *obraz některého z Vyvolených Páně* vystaven jest;

aneb zbytky věcí, které jim náležely, aneb s nimi v jakémśi spojení byly. Ostatky ty zavírají se za sklo ve skvostné skříně (*reliquáře*), a chovají se v uctivosti a *k líbání se podávají*. Pocta ta vztahuje se na *svaté samé*, a zakládá se již v *přirozeném citu lidském*, dle něhož věci těch zesnulých, jenž nám byli drazí, v uctivosti máme. Hned v prvním věku chovali křesťané u veliké vážnosti *ostatky svatých mučenníků*, jichžto kosti bedlivě sbírali.

oltář hlavní zdobí obraz toho svatého aneb světice Boží, k nimžto osadníci zvláštní mají důvěru, a kteréž nejraději za jejich přimluvu u Boha vzývají. Takovíto vyvolení slují *patronové*, *ochrancové* chrámu, kterýž vždy dle nich se jmenuje. (Zádušní patron jest ta osoba, kteráž kostel vystavěla a potřebným jméním nadala.)

2. *Kazatelna*, místo vyvýšené, odkudž se učení Kristovo věřícím zvěstuje. Bývá ozdobena *holubicí*, na význam, že Duch sv. kazatele síliti a osvěcovati musí, aby s prospěchem učení Kristovo hlásal; aneb se tam nalézají podobizny sv. *apoštolův a evangelistův*, jichžto spisové učení ono obsahují.

3. *Zpovědnice*, na nichž často obrazy rozličné se nalézají, povzbuzující nás, abychom se tam sprostili vazby hříchů, které nás tíží a s Bohem se smířili; jako na př. plačící Petr, kající Magdalena, dobrý pastýř a t. d.

4. *Křtitelnice*, kdež se chová voda křestní na bílou sobotu posvěcená, uvádí nám na mysl slib na křtu svatém učiněný.

V prvních stoletích církve křest svatý trojím potápěním celého těla se uděloval; pročež k tomu zvláštního stavení potřebí bylo, jež slulo *baptisterium*.

Poznámka. Větší slávy nabývají služby Boží užíváním *hudby a zpěvu* vhodného a jim přiměřeného. Již David provázel žalmy své při službách Božích hudebním nástrojem. Při křesťanských službách Božích nebylo z počátku žádné hudby, proto že se obávali věřící pohanů; až později použito varhan, kteréž se z Řecka do západní Evropy rozšířily, když totiž Konstantin Kopronymus r. 757 Pipínovi první varhany darem poslal. *Varhany* na kůru se nalézají s význačnými ozdobami, na př. se sochou korunovaného pěvce sv. *David*a, aneb sv. *Cecilie*, patronky chrámové hudby. Od 14. století uvedena jest hudba do chrámů k zvelebení služeb Božích.

§. 12.

Bohoslužebný oblek.

Aby se bohoslužba i zevnějškem lišila od jiného obyčejného a světského jednání, nařídil Hospodin již v starém zákoně, aby kněží, svůj úřad konající, zvláštního roucha užívali, čímž se svatá jednání vážnějšími a velebnějšími stávala.

Tak vypravuje písmo svaté, že kněz nejvyšší dvoje měl roucha, a sice jedno s ostatními kněžími docela stejné, a druhé ještě mnohem skvostnější.

Za příkladem tímto již v prvních časech církve Kristovy knězstvo při službách Božích též oblékalo se v roucha skvostná, kterýžto obyčej se udržel až dosud.

Spatřujeme nyní ještě duchovního v témže rouchu u oltáře, jakéž v šedé dávnověkosti v krajinách východních kněží nosívali. Jsou však roucha bohoslužebná následující:

1. *Talár, klerika*, dlouhá, až na paty dosahující sukně černé barvy (u biskupa barvy červené, u některých řeholníkův i bílé), kterážto kněze ku *pokoře* a ku *ctnému životu* napomíná.

2. *Humerále*, lněný bílý šat, jímž si kněz krk, páskem, aneb *kolárem* ozdobený, zahaluje.

3. *Alba*, dlouhé bílé roucha, jež podkasává se tkaným *pasem* (cingulum).

4. *Manipul*, příramek, nastrkuje se na levou ruku.

5. *Štóra*, za našich dnův jen úzká páska s dvojím svisem, na němž znamení sv. kříže jest. Druhdy to býval dlouhý skvostný oděv. Poněvadž štóra znamení jest *moci a práva ku vykonávání úřadu kněžského*, nesmí ji u přítomnosti biskupa, jemuž vlastně nejvyšší moc v celé diécesi přináleží, žádný kněz nositi, leč svolí-li onen k tomu.

6. *Ornát* (casula) jest vrchní mešní roucha, břemena úřadu kněžského označující. Druhdy kryl oblek tento kněze od hlavy až k patě, i sáhal přes ruce až k zemi.

7. *Dalmatiku* nosívá jáhem a podjáhem místo ornatu při službách Božích.

8. *Pluviál*, dlouhý plášť obřadní, jehož se užívá mimo mši svatou o nešporách, slavnějších průvodech a t. d. místo *rochety*, krátké to albičky.

Biskupové krom obleků kněžských k bohoslužebným jednáním jiné ještě mají *ozdoby*, jež slují *pontifikálie*. Jsou to:

- a) *Infula* neb *mitra* (biskupská čepice), kteroužto jako pevnou přilbicí ozbrojen strašným býti musí všem odpůrcům pravdy.
- b) *Prsten*, jenž vyobrazuje, že biskup s církví jako zasnouben a tudy zavázán jest, opatrovati ji věrně.
- c) *Pedum*, berla, kteráž *moc* značí a *povolání* jeho *pastýřské*, aby svěřené sobě stádo pásł, a věřící spravoval laskavě, dle potřeby však také přísně.
- d) *Kříž náprsní* (pectorale) na znamení lásky, jíž má ku Kristu v srdci svém zahořeti.
- e) *Rukavice*, ktevéž mu připomínají, že ruce jeho před Bohem čisty býti mají.
- f) *Sandálie*, skvostné střevíce, na význam kazatelského úřadu Kristova.

Tyto ozdoby povoleny jsou také některým kněžím vyšších důstojností, jako prelatům, opatům a některým kanovníkům, odkudž tito „*infulati*“ slují.

§. 13.

Rozličné barvy obleků obřadních.

Roucha, jichž se užívá u služeb Božích, dle rozličných slavností a časů i v *barvě* se střídají, ježto tato nás poučuje, jakými *myšlénkami* se zanášeti, a jaké *cíty* v sobě máme vzbuzovati.

1. Slaví-li církev narozeniny Páně (vánoce), aneb jeho z mrtvých vstání (velikonoce), aneb památku ustanovení nejsvětější svátosti oltářní (v zelený čtvrtek a

v den Božího těla), o kterýchžto slavnostech srdce každého křesťana *radostí zaplesati* má, poroučí služebníkům svým, aby se oblékali v *roucho bílé*, jehož se také užívá o svátcích Panny Marie, svatých anjelův a těch vyvolených Páně, jenž nebyli mučenníci, na význam jejich *nevinnosti a svatosti*.

2. *Barva červená* značí *planoucí lásku*; pročez se jí užívá o letnicích, v kterýžto den Duch svatý, pramen vší lásky, ve způsobě ohnivých jazykův na apoštoly sestoupil, pak také na svátky mučenníkův, kteří pro Krista a jeho svatou víru rádi i smrt podstoupili.

3. *Barva zelená* jest barva *naděje*. Užívá se tedy obleku této barvy ve dny nedělní a všední od první neděle po zjevení Páně až k neděli, jenž sluje devítník, pak od třetí neděle po sv. Duchu až k první neděli adventní, (nepřipadá-li na dny tyto žádná jiná slavnost), na význam, že nám Kristem znovu zjednána jest *naděje věčného života*, a jako sám z mrtvých vstal, rovněž tak že i my vzkříšení budeme.

4. V dobu adventní, postní, pak ve dny suché, křížové a jiné dny kající obleky *barvy nafjalové* ustanovila církev svatá, nabízejíc nás tím ku *pokání*, ku *pokoře* a k *zapírání sebe samých*.

5. *Roucha obřadního barvy černé* užívá se k označení *smutku a žalosti* na velký pátek a když se obětuje mše za mrtvé.

§. 14.

N á d o b í o b ě t n é.

Když ve IV. století křesťané svobody náboženské dosáhli, a tudy myšlenky a city své ve slavných službách Božích projevovati směli, zmocnila se srdce jejich touha, aby nejen příbytky Boží ozdobovány byly vším, co svět skvostného poskytuje, nýbrž oni též vroucně sobě toho přáli, aby *nádobí posvátné* jen ze zlata a stříbra uměle zhotovováno bylo. Příkladu toho násle-

dovali i zbožní jejich potomci, nelitující u věci této žádných obětí.

Jest pak *těchto nádob* k vykonávání obřadův církevních zapotřebí:

1. *Kalicha*, v němž se víno v tělo a krev Kristovu proměňuje. Není-li celý zlatý, musí aspoň hořejší část (cupa) z úcty k nejsvětější svátosti dobře pozlacená býti.

2. *Paténa* jest také zlatá nebo dobře pozlacená miska uprostřed poněkud tak zahlubená, aby se tam hostie pohodlně položit mohla. Na paténu se dává, dokud tato jest na kalichu a v ní hostie, *palla*, tuhá to pokrývka; mimo to klade se též na kalich *purificationarium*, lněný to šáteček k vytření mokrého kalicha po svatém přijímání krve Páně. Všecko to přikryje se přede mší sv. *závojem* (velum), na nějž se dá *bursa* čili taštička s prostěrádkem (*corporale*), jež se při mši na oltáři rozprostírá. Na toto *corporale* staví se kalich a klade se sv. hostie.

3. *Ciborium a monstrance* (viz §. 11).

4. *Konvičky* na víno a vodu.

5. *Kaditelnice* (thuribulum), do jejíž pánve z loďky (navicula) kadidlo se sype. Již u židův přinášely se oběti z kadidla, z vonných věcí připraveného na zvláštním oltáři ve svatyni postaveném. Kadidlo bylo též mezi dary, jež onino mudrcové Ježíši obětovali, chtěce tím víru v jeho důstojnost božskou projevit (viz §. 16).

6. Mimo to jsou ještě *nádoby*, v nichž se sv. oleje uschovávají.

§. 15.

4. Mluva bohoslužebná.

V západní církvi katolické se užívá u služeb Božích mluvy *latinské*. Bylať proto zavedena, že v zemích Římanům podrobených, kdež církev Kristova časně již vznikla, byla řečí *obecnou*.

Ačkoliv však žádný národ více jazykem tímto nemluví, konají se v něm předce služby Boží z velemoudrých příčin.

1. Jazyk latinský, poněvadž přestal býti jazykem živým, není žádným *proměněm podroben*; pročez není potřebí, aby knihy bohoslužebné se někdy přepracovávaly. Kdyby však církev svatá latiny zanechala a všude jazyk mateřský zavedla, musily by se posvátné knihy co do řeči a slohu skoro každým stoletím změnňovati a znovu vydávati, čímž by pozbyly *vážnosti*, která se zakládá právě na jejich křesťanské starobytnosti. Mimo to snadno i věřící mohli by knihy ty i v podezření vzíti, že opisováním takovým v nich buď neopatrností něco vynecháno, aneb z úmyslu něco zjinačeno bylo, což by jen nedůvěře a mnohým zmatkům dvéře do kořán otvíralo.

2. Zachovává se tím právě, že se po všech zemích, v celé církvi jazyka vymřelého užívá, *jednota a svornost* v službě a úctě Boží a u víře.

Nábožný katolík šťasten jest zajisté, když přijde do krajin vzdálených, služby Boží týmž jazykem tam slyší konati, jakož v otčině své; mimo to kněz každý pohodlně může mši svatou na *všech* místech sloužiti atd.

3. Dále dle svědectví sv. Basilia, církevního učitele ze IV. století, řečí touto, ježto není obecná, vznešená a hluboká tajemství Boží veliké vážnosti a uctivosti nabývají, tak že ovšedněti a v potupu přijíti nemohou u těch, kteří proti výstraze sv. Pavla „více chtějí věděti, nežli mohou rozuměti.“ (Řím 12, 3.)

P ř í d a t e k.

§. 16.

Vysvětlení některých menších obřadů, kteréž se při jiných větších často dějí.

Při úkonech bohoslužebných nejčastěji se dělá *znamení svatého kříže*, čímž vyznáváme, že *Bůh v je-*

dné bytosti a přirozenosti předce trojí jest v osobách, že Kristus stal se člověkem, aby nás smrtí svou na kříži vykoupiti mohl.

Žehnajíce se křížem znamenáme pravou rukou čelo, ústa a prsa a pronášíme slova: Ve jménu otce, i Syna, i Ducha svatého. Takový kříž se nazývá *malým křížem*, jež kněz jen před čtením svatého evangelia dělá; ostatně ale znamená se kněz při obřadech svatých *křížem velkým* (*latinským*), který se též pravou rukou dělá, ale jen jedenkrát, a sice od čela až k prsům, a od levého ramena ku pravému, při čemž se ovšem zas týchž slov užívá. —

Uklonění se při úkonech bohoslužebných označuje *pokornou uctivost*. Proto sklání kněz hlavu před obrazem svatého kříže, aneb když pronáší jména tří božských osob; proto kleká při mši, když říká slova „*Incarnatus est de spiritu sancto*“, proto kleká před nejsvětější svátostí eucharistie; proto *padá na tvář* svou na veliký pátek. Jestliže někdy katolík před obrazem některého svatého kleče se modlí, nikoliv tím nebřeší proti prvnímu přikázání Božímu, ježto se tím neklaní onomu obrazu, ani tomu svatému, jenž se tu vyobrazuje, nýbrž on se klaní toliko Bohu samému, jenž jest původcem veškeré svatosti, sebe sama ale tím hluboce poníží, projevuje, tak že se daleko nepodobá onomu svatému, a že sobě dobře vědom jest své hříšnosti.

Uctivost taktéž znamená *odkrývání* hlavy. Proto smeká také kněz baret, když pronáší jméno „Ježíš“, a za touž příčinou odkrytou má hlavu při mši svaté, aneb když donáší tělo Páně k nemocnému a t. d.

Pálení kadidla a okuřování jím také při službách Božích nejhlubší úctu k Hospodinu znamená.

Kadidla potřebovali *židé* (II. Mojž. 30, 8.), i *pohané* v zápal o službách Božích. Na počátku křesťanství bylo pálení kadidla nutnou potřebou, poněvadž se scházivali věřící k službám Božím v podzemních skrýších (*katakombách*), kdež také těla svých mučenníků skrývali. Po vítězství církve Páně nad pohanstvím a židovstvím v IV. století přenášelo se dílem k oslavení

služeb Božích, dílem k snadnějšímu získání židů i pohanů všechno to v křesťanský obřad, což při pohanských a židovských službách Božích bylo neškodné a pro lid smyslný dojemné, a tak zůstalo též v církvi křesťansko-katolické pálení kadidla.

Okurkuje se kadidlem nejsvětější svátost oltářní, pak svaté ostatky, kříž, oltář, evangelium, oběť chleba a vína, mrtvolý při pohřbu a t. d.

Dým kadidla vznášející se vzhůru vyobrazuje blážení-se duše na perutích modliby k nebesům, kamž i kouř vonný spěje, a připomíná, že modlitba a přimluva jen tenkrát Bohu líbezna bude, jako nám vůně kadidla, vyjde-li z čistého, křesťanskou láskou rozníceného srdce.

Líbání děje se při obřadech katolických často na znamení *úcty*. Tak se líbá od kněze oltář co obětnice, sv. evangelium, jež obsahuje přesné učení Kristovo, pacifikal, v němž se chovají ostatky svatých, kříž Páně, zvláště na velký pátek. Mimo to se značí líbáním také *radost* aneb *milování*. Proto políbil Jidáš Krista Pána v zahradě Olivetské, jakoby v zrádném srdci svém cítil radost, že se s mistrem svým opět shledal, a jakoby jej upřímně miloval.

Spínáním rukou projevuje kněz, že on i veškeren lid věřící od Boha *důvěrně, snažně a usilovně očekává* všeho toho, zač prosí; jestliže *ruce a oči pozdvihuje*, vyznává tím, že jediné od Boha na výsostech pomoci lze doufati; když *roztahuje ruce*, naznačuje tím svou lásku k věřícím, jakoby je chtěl přivinouti k sobě.

Vzkládání rukou vyobrazuje, že se někomu něco uděluje, aneb že se naň něco skládá. Proto vzkládá biskup ruce své na hlavu těch, které vysvěcuje, aneb novosvěcený kněz vzkládá ruce na hlavu věřících, když jim dává požehnání.

Světlo, jež hořívá při službách Božích, připomíná nám *smutné doby pronásledování* prvních křesťanův, kteří se ukrývati musili s pobožností svou v skrýších, kdež světla potřebovali; mimo to jest ale světlo také znamením *uctivosti, jasného poznání pravdy, dobrých a svatých skutků, radosti a blaženosti*, tak jako tma obra-

zem jest nevědomosti, bludu, hříšného jednání, neštěstí a žalu. Slavným mužům se na počest osvětlují celá města; Kristus nazýval se „světlem světla“, poněvadž učil božské pravdě; On vyzýval apoštoly ku konání dobrých skutků slovy: „*Tak svět světlo vaše, aby viděli lidé dobré skutky vaše, a velebili Otce, jenž jest na nebesích*“. U sv. Matouše dokládá Pán: „*Každý zajisté, kdo zlé činí, nenávidí světla*“. Z uctivosti k nejsvětější svátosti oltářní hoří *věčná lampa* před oltářem hlavním; při *mši svaté* planou svíce z uctivosti a k oslavě; za zemřelé přátely obětuje světlo za věčnou jejich radost.

II. Zvláštní liturgika.

§. 17.

1. O modlitbě.

1. *Modlitba*, jedna z nejpodstatnějších částek křesťanské bohoslužby, *jest pozdvižení mysli k Bohu, abychom Jemu buď nejvyšší úctu*) vzdávali, aneb za obdržení dobrodiní děkovali,**) aneb Jeho za své a bližního potřeby prosili.***)*

Svatý Augustin nazývá modlitbu *řečí k Bohu*; jest však potřebí, abychom, když se modlíme, *vnitř s Bohem mluvili*, a pronášíme-li nějaká slova, musí i *srdce naše, mysl naše o tom vědět*, co ústy vyjevujeme; aneb jinými slovy, *k modlitbě potřebí jest vždycky jakéhosi zbožného pohnutí mysli*.

2 *Modlitba jest dle obsahu:*

a) *chválořeč;*)*

b) *díkučinění;**)*

c) *prosba.***)*

Dále rozeznáváme dle formy

a) *vniternou* modlitbu, když pohnutí mysli jen u vnitř srdce skryté chováme;

β) *ústní*, když zbožnou mysl také *slovy* projevu-
jeme.

Modlitba ústní jest zase buďto *soukromná*, když ji sami konáme v soukromí; aneb *veřejná*, *společná*, když se koná ve shromáždění společně s jinými, zvláště při službách Božích.

3. Ačkoliv každému člověku, jenž Boha miluje, modlitba jen *rozkoší a velkou potřebou* jest, ježto tímto způsobem vše, co mu radost, aneb žalost působí, a s čím se duch jeho zanáší, před Bohem takřka vylévá: *velí se nám předce*, abychom se modlili; modlitba jest *jedna z nejpřednějších povinností*, které nám sv. náboženství ukládá.

Abychom *svědomitě tuto povinnost konali*, k tomu nabízí nás Kristus

a) *slovem*; neboť On dí k učenníkům: „*Proste, a bude vám dáno, hledejte, a neleznete, tlucte a bude vám otevřeno*“; a na jiném místě praví: „*Bděte a modlete se, abyste nevešli v pokušení*“;

b) *příkladem svým*; neboť On se modlíval netoliko soukromě, nýbrž také u přítomnosti jiných; On dle svědectví sv. Marka *na úsvitě velmi ráno vstav vyšel z Kafarnaum a šel na pusté místo, a tam se modlil*; a dle svědectví sv. Lukáše *na hoře vysoké po celou noc na modlitbě trval*.

4. Modlitba jest *velmi užitečná*; neboť

a) jí cvičíme se ve ctnostech božských, které jí vyjevujeme; mimo to i ctnosti mravné v sobě rozmnožujeme;

b) modlitbou *zadost činíme za hříchy spáchané*, protože jest nejlepším ze všech dobrých skutků;

c) v modlitbě *nabýváme posily proti pokušení, útěchy v zármutku, a vůbec pomoci u všech potřebách svých, a bližního*. Proto dí Kristus: „*Modlete se, abyste nevešli v pokušení*“ (Luk. 22, 40.); a sv. Jakub píše: „*Je-li kdo v zármutku, modliž se*“ (Jak. 5, 13.);

d) modlitba *povznáší člověka k nebesům, spojuje jej s Bohem, připomíná mu Božskou přítomnost a pobuzuje jej k poslušenství*.

Zvláště pak společná modlitba přispívá mocně ku vzdělání jak modlícího-se, tak i ostatních, ona jest též krásným výrazem obcování církevního v jedné víře, naději a lásce.

„*Modlete se vespolek, abyste spaseni byli.*“ (Jak. 5, 16.)

§. 18.

Modlitba církevní. — Druhové její.

Modlitba nalézá se ve všech náboženstvích, i u samých pohanů. V církvi Kristově povznesla se modlitba teprv ku pravé dokonalosti; neboť Kristus poučil nás o našem povolání, o poměru našem k Otci nebeskému, o naší od Něho odvislosti, o povinnostech atd.; On nás učil také modliti se a povzbuzoval lidi k modlitbě.

V církvi katolické jest tedy modlitba hlavní a podstatnou částkou bohoslužby, s ní se bohoslužebná jednání začínají i končí, ona je oživuje a vysvětluje.

Nejobyčejnější druhy církevní modlitby jsou tyto:

1. *Modlitba Páně, která nejdůkladnější, pro svůj vznešený obsah nejvýbornější, a ze všech modliteb nejvíce rozšířena jest; jí učil Kristus sám učenníky své.*

V modlitbě Páně prosíme dle slov sv. Augustina o všechno, po čemž jen tvor rozumný toužiti může, ano, kdybychom všechna slova svatých proseb prošli, dokládá onen učitel osvícený, nenajdeme, čeho by modlitba Páně v sobě neobsahovala.

„Modlitba Páně jest výťah ze všech modliteb. Tuť obsah všech statků nebeských i pozemských, tuť pramen všech milostí; tuť zvon váleční, jenž moci nebeské svolává proti nepřátelům našim, ona skvostná ta pro ústa naše manna, ona harfa líbezná v uších našich se rozléhající, ona poklad srdci nad zlato a drahé kamení, ona zlatý klíč ku bráně nebeské a průvodní list do síně k hodům beránka Božího.“

Modlitba Páně záleží z předmluvy a ze sedmi krátkých proseb, z nichž první tři více Boha a ostatní

čtyry více nás a potřeb našich duchovních a tělesných se týkají.

2. *Pozdravení anjelské*, kteréž křesťané katoličtí obyčejně připojují k modlitbě Páně, vzývajíce Marii, matku Boží, jejížto orodování nadevšecko jest mocné, za přímluvu. Takto možno jim tím důvěrněji k Nejvyššímu přistoupení, a vyslyšení proseb tím bezpečněji očekávati.

Záleží pak pozdravení toto:

a) Z pozdravení archanjela Gabriela, kterýmž jí zvěstoval zvolení její za matku Páně (Zdrávas buď milosti plná, Pán s Tebou, požehnaná Ty mezi ženami).

b) Z pozdravení sv. Alžběty, jež zní: Požehnána Ty mezi ženami a požehnaný plod života Tvého.

c) Z prosby, již církev připojila: Ježíš! Svatá Maria, matko Boží, pros za nás, za hříšné, nyní i v hodinu smrti naší. Amen.

3. *Litanie*. Jsou to střídavé modlitby, při nichž kněz, aneb předpovídač stručnou a jadrnou prosbu pronáší, a sbor kratičkou průpovědí přisvědčuje. Nejstarší toho způsob nalézá se již o mši při *Kyrie*, kde duchovní devětkrát s lidem (s ministrantem) střídavě volá: Pane smiluj se, Kriste smiluj se.

Litanie počínají vždy s všeobecnou modlitbou ke všem třem Božským osobám, a končí též prosbou ku Kristu, beránku Božímu, o vyslyšení, smilování a odpuštění; napotom zpívají se některé věršíky, na něž následuje souvislá modlitba kněze.

Nejobyčejnější litanie jsou:

a) *Litanie o všech Svatých*, kdež svatých a vyvolených Božích za přímluvu žádáme.

V druhé částce obracíme se ale také prosebně ku Kristu, aby nás skrze tajemství svého života všeho zlého uchovat ráčil.

b) *Litanie Loretanská, aneb k Panně Marii*, obdržela jméno od kaple loretánské; neboť obrazy a nápisy o Panně Marii tamo se nacházející jsou zde seřaděny a slovy vyjádřeny.

c) *Litanie o nejsvětějším jménu Ježíše Krista*, jež předmětem jest oslavení Ježíše Krista a vroucí prosby k Němu.

4. *Církevní hodinky*, jenž obsahují žalmy, písně, čtení z písma svatého a ze spisův sv. Otců, pak jisté modlitby, které pro rozličné hodiny a doby denní ustanoveny jsou.

Poznámka. V církvi katolické modlívali se také věřící rádi *růženec*.

Již o Pavlu z Thebaidy ve IV. století vypravuje se, že každodenně jistý počet Otčenášů se modlíval, kteréž podle kaménků počítal, aby jich byl každý den týž počet. Toho pak následovali v klášteřích mniši, jenž chtějí se pomodlit *jistý určený počet Otčenášů*, kuličky z růžového dříví aneb z růžových listů dělané v žádoucím počtě na provázky navlékali, jež napotom buď okolo krku, aneb okolo pasu nosili. Zrnko každé slulo pater noster, aneb *pater*. Později střídával se Otčenáš se Zdrávasem, a proto připojily se na šňůrkách drobnější kuličky, znamenající Zdrávas. Svatý Dominik konečně tento modlení způsob tak uspořádal, aby *veliký růženec* čítal podle 15 Otčenášů 150 Zdrávasů, tak že jich vždy 10 po jednom Otčenáši následuje. Dále přidal také to, aby při každé desítce Zdrávasů nějaké *tajemství* se připomínalo. Tajemství ta jsou průpovědi, které k slovu „*Ježíš*“ se připojují. Pět jich táhne se k *bolestem*, pět k *radostem Panny Marie*, pět k *oslavení Pána Ježíše a jeho matky*. Velký růženec rozpadá se vlastně na *tré*, na *radostný*, *bolestný* a *slavný* růženec, z nichž každý o sobě slove *malý růženec* a dle ročních časů se říkává. Každá část počíná s apoštolským vyznáním víry a s modlitbou Páně. Takovým způsobem se celý život Krista Pána a Marie Panny rozjímá a nejdůležitější částky z života jeho a tajemství víry na paměť se uvádějí.

§. 19.

Způsob, jakým se modlitby při službách Božích konají.

Modlitby se při službách Božích buď *od kněze samého*, jakožto zástupce shromážděného lidu konají, aneb *střídavě*, od kněze totiž a od lidu.

Modlitby církevní *obráceny jsou k Bohu Otci*, avšak modlíme se k Bohu Otci *ve jménu Syna*, a velebíme Otce se Synem v jednotě *Ducha svatého*. —

Modlitby církevní se počínají *pozdravením*: *Dominus vobiscum* (Pán s vámi), a biskup volá: *Pax vobis* (pokoj vám), načež dostává odpověď: *Et cum spiritu tuo* (a s duchem tvým). Pozdravení toto znamená, že jen v obcování s Kristem a ve spojení s jeho duchem vykoupení jeho a vyslyšení svých proseb se účastnými státi můžeme, a jen tam, kde Kristův duch naplňuje srdce u víře, v naději a v lásce, že lze se nadíti pravého pokoje.

K modlitbám vyzývá se shromážděný lid slovem *Oremus!* (modleme se).

Na konci církevních modliteb pronášejí se slova: *Per Dominum nostrum Jesum Christum, qui tecum vivit et regnat in saecula saeculorum. Amen.* (Skrze Krista Pána našeho, jenž s tebou živ jest a kraluje na věky věkův), aneb říkává kněz: *Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto* (Sláva Otci, i Synu i Duchu svatému). Tímto způsobem oslavuje se slušně trojjediný Bůh, a Kristus vyzývá se, aby byl naším prostředníkem u Boha Otce, tak aby prosby naše vyslyšení došly.

§. 20.

2. O mši svaté vůbec.

Ježíš Kristus dobrovolně obětoval se za nás Otci svému nebeskému, On hříchy naše vzal na sebe a sná-

šel vše *sám*, což jsme *my* trpěti měli. Tím smířil nás s Otcem nebeským a dobyl nám zas Jeho milosti a lásky. Ayšak předobrá Spasitel až posud ještě jest naším prostředníkem u svého Otce, jemuž se den co den z lásky k nám za oběť vydává. Abychom totiž nikdy na to nezapomínali, co pro nás Kristus učinil, abychom měli netoliko *trvající památku lásky a přehořké smrti jeho*, nýbrž i účastenství všech těch zásluh, jichž nám vyzískal smrtí svou na dřevě kříže, ustanovil Kristus u poslední večeře *oběť nekrvavou, mši svatou*, kteréžto oběti již v starém zákoně předznamný obraz máme v oběti Melchisedechově. Proměniv totiž chléb a víno v tělo a krev svou, přikázal učenníkům svým, „*aby totéž činili na jeho památku.*“ (Luk. 22, 19.)

A že apoštolové slovům těmto dobře porozuměli, že onu oběť nejdražší v skutku konali, toho snadno lze se dočísti v Skutcích Apoštolských, jež dosvědčují v k. 2, 42, „že trvali v sdílnosti lámání chleba a v modlitbách.“ A sv. Pavel píše: „Máme oltář, z něhož nemají moci jísti ti, kteří stánku slouží.“ (Žid. 13, 10.) Měli-li tedy oltář, měli zajisté také oběť; neboť oltář vyznamenává místo, kdež se oběti konají.

A v skutku nalézá se až posud v Římě dřevěný onen oltář, na němž sv. Petr a nástupcové jeho, římsí biskupové, až do času sv. Silvestra oběť mše sv. sloužívali.

Jako svatí apoštolové, tak až posud biskupové a kněží chléb a víno v tělo a krev Ježíše Krista proměňují a nejsvětější tuto oběť den co den konají, aby se tím:

- a) *Bohu slušná a důstojná pocta vzdávala*, ježto ničím nemůže tak oslaven býti, jako obětí těla a krve Syna svého;
- b) *aby Bůh hříchy našimi rozhněvaný opět udobřen a smířen byl*; neboť pro nestíhlé zásluby Beránka nejsvětějšího, pro jeho smrt a utrpení bývá Otec nebeský nám hříšným a trestu hodným milostiv;

c) církev katolická koná oběť mše svaté i proto, *aby nám na Bohu potřebných dobrodiní a milostí vyprosila; jakož i*

d) *na poděkování za všechna dobrodiní obdržená.*

Kdo se srdcem skroušeným a kajícím, s přímou věrou, s bázní a úctou mši sv. přítomen jest, dosahuje velikých milostí; neboť mše sv. působí:

a) milost odpuštění všedních hříchů a časných trestů;

b) rozmnožení posvěcující milosti;

c) nabýváme jí milosti pravé lítosti, abychom ve svátosti pokání také od smrtelných hříchů se očistiti a k hodnosti dítek Božích povznesti mohli;

d) posléze poskytuje posily ku snášení všech nehod a nesnází, pokud totiž ku blahu naší duše to prospěšno.

Poznámka. 1. Mše svatá může se Bohu toliko obětovati; jestliže se však *ke cti a na památku svatých koná*, připomínáme sobě jenom, že Bůh vlastně původcem jest jejich svátosti, a prosíme jich, jakožto miláčkův Božích, za přímluvu, aby oběť naše nám ku spasení sloužila, a tak obcování s nimi obnovujeme.

Poznámka. 2. Mše sv. obětuje se nejen za naše hříchy, tresty, zadostučinění a jiné potřeby, nýbrž i za *zemřelé*, kteří v Kristu ještě úplně očistění nejsou. Žádá se totiž na Bohu, aby ovoce oběti té i jim ku prospěchu obrátiti ráčil.

§. 21.

Mše katechumenů v církvi první.

Za prvních časů církve křesťanské často se stávalo, že již dospělí židé a pohané ku Kristu se přihlašovali, žádajíce sobě křtu svatého. Než však lidé takoví ke křtu svatému připuštění bývali, dříve na *cvičení křesťanské* ku kněžím, k tomu zvlášť ustanoveným, choditi a mnohým zkouškám se podrobovati musili;

i sluli *cvičenci* (katechumeni). Bylo jim dovoleno, po celou dobu takovéto přípravy do chrámu Páně choditi a přítomnu býti slavení oběti oltářní, avšak jen první částce. Po evangelium totiž, kteréž druhdy biskup stoje u oltáře, nebo s trůnu svého, spasitelným povzbuzováním je protkávaje, vykládal, museli chrám opouštěti. K tomu vybízel jich vždycky jáhen slovy *Ite* (jděte) *missa est* (neboť nyní nastane mše pro věřící.)

Nyní není již takového oddělování, ale k lepšímu porozumění některých obřadův i o tom věděti třeba.

Dokud totiž onino cvičenci, kterýmž se nedostávalo ještě dokonalé známosti o oběti mše svaté, v kostele trvali, zastřen byl oponou před očima jejich na oltáři kříž svatý, aby snad jim nebyla dána příležitost ku pohoršení. Takovéto tajení připomíná nám až dosud obyčej, že kalich až k obětování zahalen bývá.

§. 22.

Proč zavedla církev katolická u mše svaté rozličné obřady?

Oběť mše svaté záleží vlastně jen ze čtyř hlavních částek, jež jsou:

Evangelium, obětování, pozdvihování a přijímání. Avšak církev svatá hned za prvních časů k těmto částkám mnohé jiné *významné obřady* připojila, a sice ze příčiny velemoudré.

V starém zákoně kněží židovští jen zvířata rozličná a některé plodiny obětovali, a předce zřejmě ustanoven byl řád, jakým by se to dít mělo, a sice ve třetí knize Mojžišově, jež sluje Leviticus (kap. 1—7.). Ježíš Kristus přikázal však církvi své, aby mnohem vznešenější oběť, nežli bývaly židovské, konala, totiž oběť svého nejsvětějšího těla a krve ve způsobách chleba a vína; pročez tajemství toto nanejvýš oslavovati dlužno. Chtíc toho docíliti, přidala církev sv. k tomu, čehož Ježíš sám u proměňování chleba a vína šetřil, ještě některé krásné obřady, jež každého pozorlivého katolíka

vzdělávají a ku rozjímání nábožnému mocně podněcují. Svatý apoštol Pavel napsal křesťanům Korintským (I., 14, 40): *Všecko poctivě, a podle řádu ať se děje*; a tak to jest i u oběti této; věřící mají takorůzka ustavičně trpícího svého Spasitele před očima, jen když na všecko, což se u oltáře a na něm děje, bedlivý pozor mají.

Jednotlivých obřadův u mše sv. děj a výklad.

§. 23.

A. Část přípravná.

a) Kněz oděn rouchem mešním (ornátem) kráčí k oltáři, a postaviv tam kalich, dolů zase sestupuje až ke stupni poslednímu na význam své nejhlubší *pokory*. Pak začíná mši svatou znamením sv. *kříže*, projevuje tím, že se táž oběť díti bude nekrvavým způsobem, jižto Ježíš Kristus na dřevě kříže krvavě vykonal. Napotom modlí se střídavě s ministranty, kteřížto místo věřících zastupují, 42tý žalm, jenž mocně povzbuzuje ku *pokoře* a k *důvěře* v Boha. Na to říká *obecnou zpověď*, v níž žaluje na sebe Bohu a všem přítomným ze své hříšnosti, prose zároveň blahoslavené *Panny Marie*, *všech Svatých* a *všech přítomných věřících* za přímluvu u Boha. Na znamení pokorné skroušenosti a srdečné lítosti bije se třikráte v prsa. Totéž činí i ministrant ve jménu shromažděného lidu. Potom žádá kněz Boha za odpuštění hříchů svých a všeho lidu i vstupuje vzhůru, a pokloniv se u prostřed oltáře, vzývá svaté, jichž ostatky tam se chovají, aby za něj u Hospodina orodovali; při čemž i oltář libá. Políbení jest znamením *pokoje*, *smíření* a *lásky*.

b) Kráčeje na levou stranu oltáře (kterouž snadno poznáme, myslíme-li sobě kněze k lidu obráceného), modlí se *introit*. Jsou to některá slova z písma svatého, obyčejně ze žalmů vzatá a ukončená chvalořečí:

Sláva otci, Synu a t. d. Druhdy zpíval se onen žalm v tu dobu, co zatím lid do chrámu vcházel, odkud to latinské *introitus* = vcházení.

Poněvadž na každý den a každý svátek zvláštní mše jest ustanovena a za tou příčinou i zvláštní *introit*, mají některé mše a neděle dle prvního slova z *introitu* svůj název, ku př. neděle *oculi* = 3. neděle v postě; *laetare* = 4. v postě; *judica* = 5. neděle v postě; *rogate* = 5tá neděle po velikonoci; *requiem* = mše za mrtvé; *rorate* = mše adventní atd.

c) Po *introitu* připomíná sobě kněz svou nehodnost, nuznost a od Boha odvislost, a volá vraceje se do prostřed oltáře střídavě s ministranty z hlubokosti srdce svého o smilování a milosrdenství Boží slovy: *Kyrie eleison* (Pane smiluj se nad námi, Kriste smiluj se nad námi).

d) Hledí-li nyní kněz na znamení svatého kříže a čítá-li tam o lásce Otce nebeského k nám, který Syna svého na smrt vydal, aby žádný, kdož v něj věří, nezahynul: ihned srdce jeho naplňuje se nadějí, že Hospodin volání jeho vyslyšel a nad ním a lidem přítomným se smiloval; pročez pln srdečné radosti a vroucí vděčnosti *chválí a velebí Boha* z toho chválozpěvem anjelským (*doxologia*): *Gloria in excelsis Deo ... Chvála Bohu na výsosti a pokoj na zemi lidem dobré vůle* (jichžto vůle s vůlí Boží ve všem se srovnává). V adventní, postní a v jiný čas kající, aneb koná-li se mše za mrtvé, nezpívá kněz radostného toho chvalozpěvu.

e) Obřadník *líbá nyní oltář*, obrácí se k věřícím a *roztahuje ruce své*, jakoby dle příkladu Spasitelova všecky k srdci svému chtěl přivinouti, říkáje při tom: *Dominus vobiscum* (Pán s vámi), načež posluhující odpovídá: *Et cum spiritu tuo* (I s duchem tvým). Biskup říká: *Pax vobis* (Pokoj vám). Pozdravení toto *prastaré* jest, neboť již Gideona soudce (Soudc. 6, 10) a matku Páně (Luk. 1, 28) pozdravil právě tak anjel; ale jest také *překrásné*, obsahujíc v sobě přání obapolné, aby Všemohoucí kněze a věřící osvěcoval a v dobrém posilňoval.

f) Navrátiv se opět na levou stranu oltáře, přednáší kněz Bohu modlitby a prosby, jež slují *collectae*, t. j. sebranné, aneb ve jménu veškerého shromážděného lidu projevené žádosti. Poněvadž tu prosí kněz za dary všem lidem potřebné, vybízí všechny, aby se spolu modlili, slovem „*Oremus*“ (modleme se). Někdy provázejí modlitbu tuto ještě některé jiné, kteréž nazýváme *commemorations* — soumodlitby.

g) Po modlitbách těchto kněz čte *epistolu*, t. j. vyňatek z některého listu apoštolského, aneb z knihy moudrosti, přísloví, neb z některého proroka a t. d. (*lectio*, čtení), načež zavzní odpověď; *Deo gratias* (Bohu díky vzdávejme, že nás apoštoly a proroky svými poučiti ráčil). Potom čte se postupní modlitba, *graduale* řečená, protože v tu dobu jáhen po stupních vzhůru jde, aby obdržel od kněze požehnání ku čtení sv. evangelia. (Koná-li se pobožnost za zemřelé, aneb v čas kající, sluje modlitba ta *tractus*, táhlozpěv.) O některých slavnostech připojuje se ku větší oslavě přiměřený zpěv „*sequentia*.“

§. 24.

B. Evangelium. — Credo.

Když ministrant knihu mešní na stranu pravou přenáší, *prosí obřadník uprostřed oltáře Boha za milost*, aby čtení svatého evangelia jemu i věřícím bylo prospěšno.

Znamenaje napotom sebe i knihu znamením svatého kříže, čte vyňatek z některého evangelisty pro ten právě den ustanovený. *Lid poslouchá stoje*, a sice proto, aby *pozornost a úctu* svou k slovu Božímu na jevo dal; pak aby ukázal *ochotnou vůli* ku plnění všeho toho, k čemuž tam Kristus nabízí; konečně aby osvědčil, že *hotov jest, učení Kristovo nejen před celým světem vyznávat, nýbrž i životem svým hájiti*. Pročež také vojínové zbraně se uchopují a údové duchovních řádů rytířských meč obnažený drží.

Když kněz sv. evangelium přečetl, *líbá* knihu, a je-li mše slavná, okuřuje ji vonným kadidlem, a to vše na znamení lásky a uctivosti, v kteréž učení to a jeho původce míti dlužno. Za starých časův dávali si přítomní vespolek políbení pokoje; nyní volají na poděkování ústy přísluhujícího: *Laus tibi Christe* (Chvála tobě Kriste).

V evangelium svaté *věřiti* povinností jest každého člověka, protož také po evangelium hned následuje *Credo*, t. j. vyznání víry. (Věřím v jednoho Boha atd.) Pronášeje slova: *Vtělen jest z Ducha svatého, narozen z Marie Panny, a člověkem učiněn* (Incarnatus est), kleká kněz na znamení své nejhlubší úcty ku vtělenému Ježíši na pravé koleno; na den zvěstování panny Marie a na hod Boží vánoční na obě kolena kleká.

§. 25.

C. Obětování (Offertorium).

Víra naše má býti *živá*, t. j. má se skutky objevovati. Hned *po Credo obětuje* tedy kněz, odhaliv dříve kalich, chléb a víno Hospodinu za hříchy své a všeho lidu. Za starých časův věřící přinášeli v průvodu okolo oltáře dary hojné (nyní tak zvaná *offera*), z nichž oddělil jáhen tolik chleba a vína, kolik stačilo ku přijímání a k tak nazvané hostině lásky (*agapae*), ustrojené pro chudé; ostatní kněžím ku výživě sloužilo. Později dávali pobožní křesťané kněžím místo takových darů peníze s tou prosbou, aby na jejich úmysl mši sv. sloužili, odkud mešní *stipendia* původ svůj vzala.

Takovýmto darem *nemůže sobě však nikdo mši sv. snad koupiti*, jak to mnozí nepřátelé naší cirkve kněžím vytýkají; neboť oběť tuto nemůžeme ani vším zlatem a stříbrem zaplatiti. Úplatek ten jest jen dobrovolný a upřímný dar knězi k tomu cíli daný, aby u oběti mše sv. za někoho se modlil a jeho potřeby Bohu přednášel.

Není to tedy nic neslušného, ano dárce takový jen osvědčuje, jak šlechetně smýšlí, ježto rád a ochotně k obživě duchovního dle možnosti přispívá, jsa pamětliv slov sv. Pavla píšícího, že „ti, kteří evangelium zvěstují, také z evangelia živi býti musí, a kteří oltáři slouží, že i z oltáře díl mají.“ (1 Kor. 9.)

K oběti oltářní bere se chléb *pšeničný, nekvašený*, a víno čisté, *nepřipravované*, z vinných hroznů vytlačené. Přiměšuje se k vínu něco vody, poněvadž i Spasitel u poslední večeře tak učinil, a pak i proto, že mu z probodeného boku na kříži krev vytekla s vodou smíšená.

Potom myje kněz ruce své, čehož z počátku potřebí bylo, ježto přijímáním darů obětních a jich oddělováním snadno ruce nečisté míti mohl; nyní bývá tím upamatován, že čistým srdcem oběť tuto konati má. Uprostřed oltáře prosí v hluboké pokoře Trojediného Boha, aby oběť tuto milostivě přijal, a obračuje se k lidem, vyzývá je slovy „*orate fratres*“ (modlete se bratří), aby úmysl svůj spojili s úmyslem jeho, tak aby oběť ta Nejvyššímu příjemna byla. Napotom modlí se obřadník *modlitbu tichou, soukromnou* (*secreta*), ku kteréž nevybízí slovem „*Modleme se,*“ poněvadž nyní každý ve svých *zvláštních* potřebách v tichosti prosby své k Bohu má zasýlati. Jest sekret tolik, kolik bylo kolekt.

§. 26.

D. Pozdvihování.

Jest to podstatná část celé mše svaté, pročez se k ní kněz mnohými modlitbami připravuje, a mnoho obřadů po ní následuje:

a) Napřed velebí a oslavuje kněz Boha vznešeným *zpěvem přípravným* (*praefatio*), raduje se z toho již napřed, že za dar skrovný, Bohu obětovaný, věřícím jiný, nevýslovně dražší dar dán bude, že totiž Ježíš Kristus sám s nebe dolů na oltář sestoupí, aby

se za pokrm duševní podal všem ve způsobě chleba a vína.

Pročež volá také s plesem velikým: *Svatý, Svátý, Svátý, Pán Bůh zástupův! Plna jsou nebesa i země slávy Tvé! Hosana na výsostech! Požehnaný, jenž se bere ve jménu Páně! (Sanctus.)*

Ta část mše sv., která po Sanctus až do modlitby po sv. přijímání následuje, nemění se nikdy podstatně, a proto se nazývá *Canon* (řec. κανών pravidlo, co slouží za pravidlo).

b) Nato prosí kněz, aby Bůh oběť tu milostivě přijal, modlí se za veškerou církev, za svatého Otce, za svého biskupa, za zeměpána; neboť tito zvlášť pomoci Boží potřebují spravující jiné a pečující o jejich věčné a časné blaho.

Dále za ty věřící žijoucí se modlí, na jejichžto úmysl oběť mše svaté koná (*memento za živé*), a konečně za všechny přítomné. Aby pak modlitba jeho tím spíše vyslyšána byla, připomíná Bohu zásluhy blahoslavené panny Marie a ostatních Svatých, důvěrně na jejich přímluvu spoléhaje.

c) Potom *vzkládá kněz ruce na dary obětné*, čímž se značí pravda potěšitelná, že Ježíš, jako za břichy celého člověčenstva na kříži se obětoval, tak i snímá je nekrvavou obětí mešní. Bera nyní obřadník chléb a víno do svých rukou a pronášeje táž slova, jichž Kristus užíval u poslední večeře, proměňuje je v tělo a krev Páně. Nezůstává z chleba a vína nic, leč *zevnitřní spůsoby*, totiž podoba, chuť a barva, ale v nich žije *skutečně a podstatně* Ježíš Kristus jako *Bůh a člověk*. Že však nám dlužno, Kristu v nejsvětější svátosti přítomnému slušnou čest a chválu vzdávati, *pozdvihuje kněz svatou hostii, jakož i kalich s krví Páně*, sám pak první padá na svá kolena, aby se Kristu pokořil. Věřící bijí se v prsa, vyznávající tím, že jen hříchové člověčenstva příčinou byli smrti Kristovy.

d) Nyní koná kněz za *všecky zemřelé vesměs* modlitby a pak zvláště za ty, za něž modliti se požádán byl, aby jim Bůh milosrdným byl soudcem a z muk

očistce aby je přijal do stanů nebeských (*Memento za mrtvé*). Po modlitbě této prosí Boha za všechny věřící přítomné, aby jim milostiv býti ráčil, a končí posléz prosby své nejvýbornější modlitbou, jíž nás sám Spasitel učil, a která v krátkosti vše do sebe zahrnuje, zač v potřebách duševních a tělesných žádati máme (*Pater noster*).

e) *Nyní dělí kněz svatou hostii na tři díly, jako Kristus u poslední večeře chléb lámal a svým učenníkům dával, uváděje sobě a všem přítomným na paměť, že tělo Kristovo zmařeno jest pro vykoupení naše. Napotom pouští jeden z těchto dílů do kalicha na znamení, že v každé spůsobě celý Kristus živý, tedy Jeho tělo s krví sjednocené se přijímá. Před časy kněz jednoho z těchto tří dílů sám požíval, druhý pouštěl do kalicha, a třetí na kousky rozdroboval ku svatému přijímání věřících zdravých a k zaopatřování nemocných. Tehdáž však byla hostie roztlesk veliký. Teď napomíná všech věřících k bratrskému milování a ku pokoji řka: „*Pokoj Páně budiž vždycky s vámi,*“ a bije se též třikráte v prsa prose Ježíše, Beránka Božího, aby nám dal milost svou a pokoj svůj, totiž plnost veškerého blaha.*

§. 27.

E. Přijímání.

Dříve než kněz tělo a krev Ježíše Krista přijímá, připravuje se k tomu třemi krásnými modlitbami, prose Boha rukama v pokoře sepiatýma za *pokoj církve svaté, za sprostění všech hříchův a za pomoc k ostříhání zákona Božího.*

Nyní běře velebnou svátost do jedné ruky, a druhou bije se v prsa a opakuje krásná, důvěry plná slova onoho pohanského setníka: „*Pane nejsem hoden, abys vešel pod střechem mou, ale rci toliko slovem, a uzdravena bude duše má.*“

Pak přijímá kněz tělo Páně v obojí způsobě, věřícím však, kteří ve svátosti pokání hříchů a věčných trestů se sprostili, podává tento pokrm anjelský toliko ve způsobě chleba.

Za prvních časů zpívali právě v tu dobu, když lid k stolu Páně přistupoval, na kůru píseň příhodnou, čehož posud památka se zachovala; jest totiž v misálu několik veršů z písma svatého, jež se nazývají *Communio*, a které kněz na levé straně oltáře (kamž ministrant knihu mešní již přenesl) čítá.

Je-li mše slavná, líbá kněz před svatým přijímáním oltář a pak pacifikál (ostatky svatých v nádobce uschované), jež jáhen napřed jemu, pak ostatním přísluhujícím kněžím, napotom zástupci zeměpána, nejvyššímu totiž politickému úředníkovi, a konečně patronovi zádušnímu podává. Děje se to proto, aby přítomní všickni upamatováni byli, jak srdečnou lásku jedni k druhým v srdci svém chovati mají dle příkladu vyvolených Páně, jakož i prvních křesťanův, kteří u mši sv. lásku tu opravdovým bratrským políbením projevovali.

Vrátiv se kněz napotom do prostřed oltáře líbá jej, a pozdraviv věřící jako obyčejně, modlí se zas na straně epištoly některé modlitby, jichžto obsahem mimo poděkování za oběť vykonanou též všelijaké zvláštní obecné potřeby jsou. Slujeť každá modlitba taková *Postcommunio*.

Posléz obrácí se obřadník ještě jednou k lidu a pozdravuje jej slovy „*Pán buď s vámi*,“ načež oznamuje, že oběť již dokonána jest (*Ite missa est*). V čas kající říká kněz „*Benedicamus Domino*“ (*Chvalmež Boha*), což druhdy se ohlašovalo, aby lid ještě v chrámu zůstal, že nastane ihned jiná pobožnost.

Konečně uděluje kněz přítomným požehnání, a po něm ještě čte začátek z evangelia svatého Jana, aneb některou jinou evangelickou částku.

Jindy uděloval biskup požehnání jen těm, kteří jeho zaň žádali; že pak jich bývalo někdy příliš mnoho, zavedeno jest požehnání pro celé shromáždění.

1. *Poznámka.* Mše sv. za *mrtvé* koná se na způsob přímluvy, aby Bůh duším zemřelých pro zásluhy Ježíše Krista milostivým soudcem byl. Poněvadž celá mše tato znak smutku do sebe má, vynechává se vše, což se jindy na význam radosti a slavnosti koná, na př. Glória, Credo a t. d. Místo „*Ite missa est*“ jest slyšeti ku konci toužebné přání: *Odpočiňte v pokoji* (*Requiescant in pace*), a kněz nedává požehnání věřícím, což odtud pochází, že před časy po mši té lid nebýval propuštěn, ježto se ihned hodinky za zemřelého konaly.

2. *Poznámka.* Kněz koná oběť mše sv. *ve jménu věřících a za ně*; protož jest také jejich spolupůsobení potřebí, aby se jim užitečnou stala. Nedostačuje tedy, když katolík jen *tělesně* mši sv. přítomen jest, nýbrž vyžaduje se, aby ji také *duchovně* slyšel, což se tenkrát stává, když

- a) myslí sebranou vždy na to pamatuje, co se na oltáři děje, nebo když slyší mši sv. *pozorně*;
- b) když přítomen jest s takovou pokorou ducha a slušností mravů, jakouž potřebnou činí hlubokost tajemství, které se na oltáři vykonává, a velebnost Kristova, jenž tu ve způsobě chleba a vína přebývá; tenkrát slyší se mše sv. *uctivě*;
- c) když mši sv. obcuje *z úmyslu zbožného*, a nikoliv z pouhé všetečnosti a zvědavosti, as duší k Bohu obrácenou a pohříženou v převeliké ono tajemství.

Zvláště pak potřebí jest, aby věřící při obětování *sebe Bohu* obětovali, prosíce Ho, by jim milostiv byl; při *pozdvihování* mají se Kristu klaněti a plni pokory, důvěry a lásky volati: *Ježíši, Tobě žijeme, Ježíši, Tobě umíráme, Tvoji jsme živí i mrtví. Buď nám milostiv pro tuto sv. oběť!* Přijímání má se ode všech přítomných aspoň *duchovním způsobem* díti, když nepřijímají všickni způsobem svátostným.

Se mší sv. spojuje se také často:

- a) *Kropení lidu svěcenou vodou*, jež se děje před mší sv., někdy též na konec mše sv. Kropí totiž kněz z prvu oltář třikrát na znamení, že

všecka moc očišťování základ svůj má v zásluhách Kristových, jichž dobyl nám obětí svou na kříži. Mezi tím zpívá kněz „Asperges me,“ t. j. „Pokrop mne Pane“; načež po chrámu kropí lid a zpěváci pokračují ve zpívání onoho verše ze žalmu 50. Navrátiv se k oltáři prosí Boha za milosrdenství a za vyslyšení prosby.

b) *Žehnání s nejsvětější svátostí po mši svaté, buďto v ciborium, aneb v monstranci, při čemž věřící píseň „Svatý“, aneb „Poklekní na kolena,“ aneb „Pange lingua“ zpívají.* Děje se to za tou příčinou, aby věřící na stálou přítomnost Ježíše Krista v církvi pamatovali a tak vírou, důvěrou a vroucí touhou po Něm naplnění byli, aby kořice se Jemu vyznávali, že se k Němu přihlašují.

c) *Kázání, kterýmž církev věřící článkům víry a pravidlům mravů vyučuje a je duchovně vzdělává.* Zpívá se před kázáním přiměřená píseň, načež kazatel některý vyňatek z evangelíí a z epíštol čte, který napotom objasňuje a tak věřící ve spasitelném poznání zdokonaluje a upevňuje.

§. 28.

Odpolední služby Boží.

Skutky pobožné, jimiž i druhou polovici dne nedělního a svátečního světiti máme, jsou: *Křesťanské cvičení a požehnání aneb nešpory.*

Ve cvičení křesťanském vykládá a objasňuje kněz články víry a pravidla mravův důkladněji, než se to ve škole státi může. *O požehnání* říká kněz s věřícími litanii času přiměřenou a taktéž modlitby, ku konci pak uděluje shromážděným s nejsvětější svátostí požehnání.

Nešpory (z latinského *vesperae*) dějí se jen v znamenitějších chrámech, kde jest více duchovních. Mimo

patero žalmův zpívá se též přiměřená píseň, po níž následuje chvalozpěv panny Marie (*Magnificat*), v kteroužto dobu kněz oltáře okuřuje na význam uctění Boha, jak se to již v zákoně starém stávalo, kdež každý den ráno i u večer kadidlo se pálilo před archou úmluvy. Posléze konají se ještě modlitby, a udělováním požehnání s nejsvětější svátostí oltářní končí se celá ta pobožnost.

Poznámka. 3. K odpoledním službám Božím náleží též pobožnost křížové cesty, o níž zmíněno jest v § jednajícím o „Velikém Pátku.“

III. O s v a t ý c h s v á t o s t e c h .

§. 29.

O s v á t o s t e c h v ů b e c .

Člověk sám sobě zůstaven nikdy by nemohl dosíci cíle svého, jenž jest *věčná blaženost*. Ježíš Kristus, znaje mdlobu a nedostatečnost naši, smloval se nad námi, a přispěl nám slabým a křehkým ku pomoci. On ustanovil jistá *viditelná*, smyslův našich se týkající znamení, jimiž se nám *milost neviditelná* uděluje, abychom ctně a svatě žíti a *spasení svého dojíti mohli*; nazýváme je *svátostmi*. Ve svátostech nestíhlé zásluhy *Ježíše Krista*, jichž nám dobyl na dřevě kříže, jako v posvátné nějaké nádobě uloženy jsou, onyť jsou praví prostředkové našeho spasení, a to sice jen *pro Ježíše Krista*, ježto se moc a účinnost jejich nikoliv nezákládá ani na hodnosti přísluhujícího kněze ani na víře a nábožnosti těch, již je přijímají.

Mnohé z obřadův, jimiž se svaté svátosti udělují, *Ježíš Kristus sám ustanovil*, chtěje tak víru, lásku, důvěrnost, pokoru a vděčnost u lidí vzbuzovati a obživovati. Apoštolové udělujíce svátosti, užívali týchž zevnitřních znamení, kteráž nebeský mistr a učitel jejich nařídil; avšak z moci sobě dané (Mat. 18, 18) jiné

ještě pobožné obřady zavedli, aby tak svátosti svaté oslavili a věřící ku větší pobožnosti povzbudili.

Jest *sedm* svátostí, totiž: Křest, biřmování, svátost oltářní, pokání, poslední pomazání, svěcení kněžstva a stav manželský. I poskytují člověku všeho, čehož mu k životu duchovnímu potřebí jest od věku nejtělejšího až do posledního vzdechnutí.

§ 30.

a) Křest svatý.

Nejprvnější a nejpotřebnější svátost jest zajisté křest; neboť „*nenarodí-li se kdo znovu z vody a z Ducha svatého, nemůže vejíti do království Božího*“, jak sám Spasitel k Nikodémovi řekl (Jan, 3, 5.)

Jakýsi obřad křestní byl již u židův v obyčeji, neboť každý, kdož z pohanství k jejich náboženství se přihlašoval, *vodou býval obmyt* na význam, že mu dlužno zdržovati se všech oplzlostí, jež mu dříve byly dovoleny.

Taktéž Jan, předchůdce Ježíše Krista, všecky ty, kteří kázáním jeho pohnuti byvše polepšení života slibovali, *vodou obmýval*; však i toto pokřtění jen znamením jim bylo, že, jako sprošťuje voda poškvru tělesných, rovněž i oni napravením života k novému náboženství Messiášovu uzpůsobiti se mají. Křtil tedy Jan *vodou toliko*, aby zavázal přívržence své ku polepšení života, nekřtil *ale Duchem svatým a ohněm* (t. j. křest jeho neuděloval nadpřirozené milosti, která mocně duši proniká, hříchů zbavuje a k svatému obcování napomáhá).

Milost odpuštění hříchů a smíření s Bohem *rozhněvaným* zjednala nám jen oběť Ježíše Krista na dřevě kříže, a milosti té nabýváme na křtu svatém. Křest tedy, jež Kristus ustanovil, působí odpuštění hříchu prvotního i všech jiných před křtem zpáchaných hříchů, onť osvobozuje nás od všechněch, jak věčných tak i časných trestů, on nám navrácuje ztráce-

nou nevinnost a činí nás učenníky Ježíšovými, údy jeho svaté církve, ano i Syny Božími a dědici věčného života a království nebeského.

Jest tedy křest svátost, v které bývá člověk skrze vodu a slovo Boží od hříchu prvotního i ode všech jiných skutečných hříchů, jestliže se jich před křtem dopustil, očistěn, a v Kristu jako nové stvoření k životu věčnému znovu zrozen a posvěcen.

Že Kristus v skutku křest svatý ustanovil, patrně z rozkazu, který dal náměstkům svým, když řekl; „*Idouce po všem světě učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce, i Syna i Ducha svatého*“ (Mat. 28, 19).

Poslušní jsouce slov mistra svého pokřtili apoštolové hned v Jerusalemě, když na ně sestoupil Duch svatý, na tři tisíce židův a pohanův, a udělovali na všech jiných místech svátost tuto těm, kteří učení Kristovo přijímali. Tak činili i jejich náměstkové. Stávalo se to však dříve jen v jisté určité doby, zvláště před zjevením Páně, o svátcích velikonočních a svatodušních, pročež světí se voda křestní v sobotu před svátky oněmi.

Že však jest křtu svatého nevyhnutelně ku spasení potřebí, — neboť dle výpovědi Kristovy „*jen kdo uvěří a dá se pokřtiti, spasen bude*“ (Mark. 16, 17), a poněvadž mnoho lidí již v dětinství umírá, křtívali biskupové, kněží a jáhnové i nemluvňátka každého času. Křest z potřeby může každý člověk udělovati, má-li jen úmysl, že chce podle ustanovení Kristova křtiti.

§. 31.

Jakým obřadem uděluje se křest svatý?

Obřad od Ježíše samého jakožto viditelné znamení svatého křtu ustanovený záleží v lití přirozené vody na hlavu křtěnce a v pronášení slov: „*Já tě křtím ve jménu Otce, i Syna i Ducha svatého.*“

Mimo tento podstatný obřad zavedla církev sv. ještě mnohá jiná obřadní jednání, kterými se důležitý děj onen oslavuje a zvelebují.

Dělí pak se posvátné obřady, jichž se k oslavení této svátosti užívá, *na tři hlavní části*, totiž:

1. na obřady, jež se konají dříve, než nemluvnátko ke křtitelnici přineseno bývá;
2. na obřady u křtelnice před křtem vlastním; a
3. na obřady po křtu svatém.

1. Má-li nemluvně od kněze pokřteno býti, *nevstupují* s ním hned kmotrové do chrámu Páně, nýbrž čekají *v chrámové sínce* na křtitele na znamení, že žádný nepokřtěný není údem církve Kristovy, nýbrž křtem svatým teprv že jako nějakou branou do stánku Božího vkročuje.

Dítě drží buď kmotr neb kmotra na rukou. Úřad kmotrův zajisté velmi důležitý jest, tak již svatý Diviš Areopagitský o tom nás poučuje. Neboť „kmotrové ve jménu dítěte Krista Ježíše vyznávají, za dítě slibují a svědčí; musí tedy i o to se starati, aby nemluvnátko někdy všecky ty sliby naplnilo.“

Již v síni chrámové dává se dítěti jméno některého svatého neb světice Boží, aby mělo ve svém jmenovci zvláštního přímluvce u Boha, a pamatujíc po celý svůj život na jeho ctnosti, aby jimi se řídilo.

Napotom táže se kněz nemluvnátka: *Co žádáš od církve Boží?* načež ono ústy kmotrův odpovídá: *Víru, kteráž dává život věčný.* Má-li však víra komu dopomáhati k věčnému životu, musí býti *živá*, dobrými skutky, plněním zákona Božího se objevující, a za tou příčinou napomíná hned křtitel dítě: „Chceš li vejíti v život věčný, ostříhej přikázání“; a poněvadž ve dvou přikázáních: „*Milovati budeš Boha z celého srdce svého, ze vši duše své, ze vši mysli své, a bližního jako sebe samého,*“ všechna ostatní obsažena jsou, vyznačuje křtitel slovy těmito křtěnci hlavní zákon, ku kterémuž jakožto vyznavač víry Kristovy neustále zřetel svůj obracet musí.

Plniti přikázání jest věcí nesnadnou, i potřebuje k tomu tedy člověk milosti Boží, jížto původcem a dárce

Duch svatý jest. Že však Duch svatý nemůže tam přebývati, kdež sídlo své má duch zlý, *zaklíná kněz ducha zlého, aby ustoupil Duchu svatému, dýchaje třikrát v tvář křtěnátk*a na znamení, aby přijalo Ducha svatého, jako jej pán Ježíš vdechnutím apoštolům svým udělil (Jan 20, 22). Ač církev sv. takové zaklínání předepsala, neučí nás tomu, jakoby *nepokřtěný člověk* skutečně *musel zlým duchem posedlý býti*; avšak jest dojista, hříchem jsa poškvrněn, jeho poddaným. Modlitba kněžská směřuje aspoň k tomu, aby od křtěnce všecko lákání ďábelské vzdáleno bylo.

Duch svatý přebývá však jen v srdci nábožném, protož *dělá křtitel dítěti kříž jak na čele, tak na prsou* na upamatování, že není dosti učení Kristovo rozumem toliko pojímati a nikdy se za ně nestyděti, nýbrž že i potřebí, *v srdci je chovati*, původce jeho, ukřižovaného Ježíše, vroucně milovati a všecku svou naději v něj vzkládati.

Znamením svatého kříže znamená kněz potom ještě vícekrátě dítě, chtěje tím naznačiti, že všeliký spasitelný účinek svátosti této založen jest na zásluze smrti Páně.

Pak následují *dvě modlitby*, v nichž kněz, vzkládaje na nemluvňátko ruce, Boha prosí, *aby je vzal pod svou ochranu*, aby mu přispěl svou pomocí k dosažení pravé moudrosti a ctnosti.

Na to klade křtitel trochu požehnané soli do jeho úst. Sůl činí všeliký pokrm chutným, a brání tomu, aby tak snadno se nekazil. Pán Ježíš sám přirovnává sůl k moudrosti. (Mark. 9.) Svěcená sůl vyobrazuje tedy *nebeskou moudrost*, k nížto vždy chuť a libost míti dlužno, aby nás ku pravému poznání a k zapírání sebe samých přiváděla, a všeho porušení hříšného chránila.

Na to se kněz *opět modlí, aby zlý a nečistý duch od nemluvňátka odstoupil*, a Duchu svatému místo učinil. Později ještě jednou *klade ruku na dítě* a prosí Hospodina, aby ke cti a slávě Boží a ku potěšení všech dobrých lidí rostlo, v spasitelné moudrosti každým

dnem prospívalo, a toho toliko vyhledávalo, co se Pánu nejsvětějšímu líbí.

Nyní *dotýká se dítěte štolou* a dovoluje mu slovy: „*Vejdi do chrámu Božího, abys mělo jednou podíl s Kristem ve slávě nebeské,*“ aby vkročilo do svatyně. Obřadem tímto ukazuje se, že má křesťan proto zvláště do kostela choditi, aby pro život věčný stal se vždy schopnějším, Kristu podobnějším, a jeho svatých milostí hodnějším. Na cestě ze sínky chrámové ke křtitelnici modlí se kněz s kmotry *apoštolské vyznání víry a modlitbu Páně*, kteráž ze všech modliteb nejádrnější a nejvýbornější jest. Druhdy museli dospělí křtenci (catechumeni) oboje odříkávati, chtěli-li pokřtěni býti.

Apoštolské vyznání víry modlí se kněz proto, aby se ukázalo, že vstupuje dítě do církve, jenž pravé a totéž vyznává učení, které apoštolové blásali; *modlitbu Páně* pak za tou příčinou, že se víra modlitbou mocně sílí a oživuje a že i ctnost jí velmi se rozmáhá.

2. Přišla kněz s dítětem ku křtitelnici, *dotýká se slinou svou uši a chřípí jeho*. Činí tak za příkladem Ježíše Krista, kterýž také hluchoněmému prsty vložil v uši a plinuv jazyka jeho se dotknul. (Marek, 7, 32.) K slovu pak *Effeta* (otevři se) otevřely se hned i uši jeho k slyšení, a rozvázán jest svazek jazyka jeho k mluvení. Kněz tak činí u dítěte, chtěje je povzbuditi, *aby bylo horlivým posluchačem slova Božího, a nic aby nebylo čichu jeho příjemnějším nad vůni dobrých činův*.

Prvé než křtí kněz novorozence, vyžaduje na něm, aby se zlého ducha výslovně odřekl, i táže se jeho tedy: *Odříkáš se ďábla a jeho skutků, i jeho pýchy zvláště?* A když se v tom místo něho kmotři zaručili, *maže jej svatým olejem katechumenův na prsou a mezi lopatkami*. Již pohané šerméře, když tito v turnovišti ke cti model svých divákům kratochvíli učiniti měli, olejem mazávali, aby posilnili jejich tělo a je obratnými učinili. Otcové církevní též olejem svěceným mazati počali lidi takové, kteří sobě žádali, aby

ve společnost věřících křtem sv. přijati byli. Mazání toto druhdy a nyní děje se na znamení, že křesťan milostí Ježíše Krista dosti síly nabývá proti všem nepřátelům svého spasení, k nimž pak zvlášť jeho tělesnost a prudký oheň jeho náruživostí náleží.

Napotom táže se kněz novokřtěnce, *zdali věří v Boha Otce, Syna i Ducha svatého, sv. církve obecnou, všech svatých obcování, odpuštění hříchů, těla z mrtvých vzkříšení a život věčný.* Jsou to hlavní články víry křesťanské, a na víře spočívá veškerý křesťanský život. K tomu když křtěnec ústy kmotrův odpověděl, že věří, táže se kněz dále, *chce-li pokřtěn býti,* aby tím ukázal, že církve svatá žádného k tomu nenutí, aby se přivržencem stal Ježíše Krista. Potom teprv leje jemu *přirozenou vodu na hlavu ve způsobě kříže,* říká: *Já tě křtím* atd.

V tomto velikém a slavném okamžení Duch svatý plnost darů a milostí na křtěnce vylévá, onť hned ospravedlněn bývá, synem Božím a údem církve učiněn a poslušné službě Boží na vždycky odevzdán jest.

3. *Nyní maže křtitel dítě svatým křížmem na hlavě,* což mu připomenouti má, že se mu od této doby vším právem jméno *křesťana* t. j. přivržence *Pomazaného* Páně přikládá, a že účasten jest královské a kněžské hodnosti jeho. Pak dává kněz pokřtěnému na hlavu *bílý vínek* na znamení, že svlekl se sebe starého hříšníka, a nového člověka že oblekl; čistotu tedy a nevinnost nabytou že má zachovati po celý čas svého života.

Podává mu kněz též rozžatou svíci, kterouž místo něho kmotrové přijímají, čímž jej poučuje, že, maje světlo Boží pravdy, tak živ býti musí, aby z vezdejšího obcování svého v každém okamžení Hospodinu počet šťastně vydati mohl, k čemuž nás Spasitel zvlášť podobenstvím o desíti pannách napomíná. Proto také praví kněz: *„Přijmi lampu hořící, a zachovej křest svůj bez úhony.“* *„Ostříhej přikázání, abys, když Pán přijde, mohl jemu vstříc vyjítí“* atd.

Nejposléze propouští jej slovy: *Jdi v pokoji, a Pán buď s tebou.*

Křest lidí dospělých slavnější jest. Tito, v svatém náboženství dokonale jsouce vycvičení, připravují se ku svátosti křtu řádným zpytováním svědomí, vzbu-
zováním lítosti, modlitbou a postem a přijímají oby-
čejně také hned po křtu nejsvětější svátost oltářní;
pročež nemají od půl noci ničeho jísti a píti. Nejsou-li
němí, odpovídají sami na otázky křtitelovy.

§. 32.

b) O svátosti biřmování vůbec.

Duch svatý, který sestoupil na apoštoly o letni-
cích v Jerusalemě, přislíben byl Ježíšem Kristem všem
věřícím, aby je u víře a ve všem dobrém sílil. Pročež
přikázal dojista Spasitel apoštolům, aby *vzkládali na
pokřtěné ruce*, a nad nimi se modlili (viditelné zna-
mení), tím že na tyto vyznavače učení Ježíšova Duch
svatý s nebe sestoupí, aby jim darův svých udělil, jinak
sice nemohlo by státi ve Skutcích Apoštolských:

*„Uslyševše apoštolové, kteří byli v Jerusalemě, žeby
Samáříšti přijali slovo Boží, poslali k nim Petra a Jana,
kteříž přišedše modlili se za ně, aby přijali Ducha sva-
tého; neboť na žádného z nich ještě nepřišel, ale po-
křtěni toliko byli ve jménu Pána Ježíše. Tedy vzkládali
na ně ruce, a oni přijali Ducha svatého.“* (Skutk. 8, 14.)
A na jiném místě čteme: *Pavel prošel vrchní krajiny,
přišel do Efesu, a našel tu některé učenníky, a řekl
k nim: Přijali jste Ducha svatého? A když vzkládal
Pavel na ně ruce, přišel Duch svatý na ně.“* (Skutk.
Apošt. 19, 1—16.)

Účinnivé toto vzkládání rukou na věřící, jež svatý
Pavel jakožto svátostný obyčej hned po křtu svatém
uvádí, ručí nám za božské ustanovení svátosti biřmo-
vání. Jako apoštolové, tak činí až posud řádní jejich
náměstkové, totiž biskupové, (a v čas nevyhnutelné po-
třeby i kněží s povolením Římské stolice), i oni udělují

svátost *biřmování*, v nížto *pokřtěný člověk svatým křížem a slovem Božím posilněn bývá, aby víru svou stále vyznával, a podle ní živ byl.*

Působí z nás tedy *biřmování* dokonalé křestany, onoť uděluje nám potřebné posily u víře, abychom se svůdnými řečmi a zlými příklady nepřátel církve Kristovy nikdy nedali porušiti, nýbrž pravdu čistou srdnatě a vždy zastávající a ve ctnosti jsouce utvrzeni, abychom jen Božím zákonem život svůj řídili.

Druhdy bývali lidé hned po křtu svatém *biřmování*, poněvadž se již dospělí a v učení křesťanském vycvičení křtívali. Nyní ale uděluje se křest svatý hned nemluvňátkům, a taková nemožno hned *biřmovati*; neboť dokud někdo neví, co za pravé pokládati má, nemůže u víře své *utvrzen býti*.

Pokřtěné děti musejí se tedy dříve všem podstatným pravdám svatého náboženství, a tedy i tomu náležitě naučiti, jakou svatostí „*biřmování*“ jest, aby jí napotom u víře utvrzeni byli. Ale i dospělí a v pravdách svatého náboženství dokonale vyučení katolíci v stavu posvěcující milosti musejí býti, aby mohli přijmouti *biřmování*, které ku svátostem *živých* náleží; neboť Duch svatý v čistých toliko srdcích se uhošťuje. Pročež zapotřebí jest, aby každý před svatým *biřmováním* se očistil ve svátosti pokání, a smířiv se s Bohem rozhněvaným, aby nejsvětější svátost *oltářní* přijal.

V chrámech biskupských každý rok se *biřmuje o svátcích svatořušních*, poněvadž doba ta na paměť nám uvádí, že i apoštolové o letnicích mocí Ducha svatého u víře posilněni byli. Vzdálenějším věřícím donášejí biskupové *biřmování*, cestující k nim také za tou příčinou (*o biskupských visitacích*), aby se přesvědčili, kterak se v různých farních osadách vede a daří duchovní správa.

I k *biřmování kmotrové* se berou, kteří jako svědkové *biřmovance* k zmužilému boji proti hříchu a světu slovem a příkladem vzbuzovati mají. Tito kladou jim

pravici na pravé rameno, jakoby říci chtěli: Ručíme za to, že pevní zůstanou u víře ti, kteří posud podle ní žili.

§. 33.

Jakým řádem uděluje se svátost biřmování?

Děj a výklad jednotlivých obřadů u sv. biřmování jest tento: Biskup *vzkládá ruce na všechny biřmovance*, což vyznamenává, že nás Ježíš Kristus přítomností Ducha svatého opatruje. *Modlíť* se dále, aby Bůh na služebníky ty, jimž popřítí ráčil, že znovu zrozeni byli z vody a z Ducha svatého, a že se jim i hříchy odpustily, nyní také dary Ducha svatého vylil, a sice dar moudrosti, rozumu, rady, síly, umění, pobožnosti a bázně Boží.

Pak přistupuje ku každému zvlášť a dává biřmovanci jméno nějakého svatého z téže příčiny jako na křtu svatém. Na to hned *maže čelo biřmovance svatým křížem* v podobě kříže, říká: *Znamenám tě znamením kříže, a biřmuji (potvrzuji, posilňuji) tě křížem spasitelným ve jménu Otce, i Syna, i Ducha svatého.* Dějeť se to na čele, aby neohroženě vyznával učení Ježíše Krista a nikdy se nestyděl za svaté evangelium, neboť stud na čele nejpatrnější jest. Dějeť se to *ve způsobě kříže* na vyznání, že svátost tato jen na základě zásluh Ježíšových účinkuje, a mimo to že kříž čest a sláva jest křesťanův, v němž s apoštolem „*se chlubití máme.*“ (Galat. 6. 14.) Děje se to *svatým křížem*, jež jest balšám s olejem vonným smíšený, na znamení, že milost Ducha svatého v duši křesťanské podobného cos působí, co vonný olej v lidském těle. Olej vniká do těla a činí je hebkým, měkkým, jemným a spolu i silným, vysílaje zápach líbezny: podobně i milost Ducha svatého křesťana schopným činí, aby obratně a mocně bojoval pro víru, a líbeznu vydával vůni všelike ctnosti.

Potom dotýká se biskup tváře jeho prsty, jakoby mu dával políček, což mu připomíná, že jest povin-

ností jeho, aby všeliká protivenství pro víru křesťanskou milerád a ochotně snášel.

Konečně dí biřmovatel k biřmovanci: *Pokoj s tebou*, čímž se značí, že pokoj Ducha svatého bude s ním, těšící jej u všech nesnázích.

Nejposléze dává biskup ode všech biřmovaných odříkati *apoštolské vyznání víry*, načež se ještě jednou za ně modlí, požehnání jim uděluje a pak je propouští.

§. 34.

c) O nejsvětější svátosti oltářní vůbec.

Všecky svátosti, jakožto prostředkové, jimiž se nám buď milost Boží uděluje, aneb se v nás rozmáhá, *svaté* jsou: *svátost oltářní jest však nejsvětější*; neboť ona zavírá v sobě původce všech svátostí, Ježíše Krista. *Oltářní* svátostí sluje proto, že se chléb a víno na oltáři tělem Kristovým stává, pak též za tou příčinou, že se Ježíš v oltářní schránce, jakožto novozákonní manna, k občerstvování kajících duší ukrývá.

Ustanovení svátosti této vypravuje se nám v knihách nového zákona od evangelistů. Když totiž Ježíš naposledy večerel s učenníky svými, chléb vzal do svých rukou, dobrořečil, lámal a dával jim řka: „*Vezměte a jezte, totoť jest tělo mé.*“ A vzav kalich vínem naplněný, díky činil a podával jim řka: „*Pijte z tohoto všickni, neboť to jest krev má, kteráž za vás a za mnohé vylita bude na odpuštění hříchů.*“ Jest tedy Ježíš Kristus ve svátosti oltářní v skutku přítomen s *spřesvatým svým tělem a s předrahou krví svou, jako Bůh a člověk, opravdu, skutečně a podstatně, a to v každé spůsobě, v každé částce, by byla sebe menší, a sice od toho okamžení přítomen jest, v kterémž kněz slov od něho samého pronešených užívá.* Poněvadž Kristus apoštolům velel, aby, co on s chlebem a s vínem činil, — oni také činili, oprávnil je k tomu, aby všemohoucími jeho slovy, chléb a víno v jeho pravé tělo a v pravou krev proměňovali. Rozkaz tento plnivali hned svatí apoštolové

a plní jej až dosavád jejich náměstkové, biskupové a jich pomocníci, kněží, kdykoliv slaví oběť mše svaté.

Než i tenkrát, když se svátostná ona proměna na oltáři děje, nevidíme ani těla ani krve Ježíše Krista. Co chlebem a vínem bylo, má i po svém v pravé tělo a v pravou krev Páně proměnění ještě *spůsobu* chleba a vína, t. j. podržuje neustále *chuť, barvu, podobu* tíži a jiné vlastnosti. Toto všem *tajemství rozum náš přesahující*: avšak velmi mnoho jest věcí, jichž rozum lidský nechápe, a přec nic o tom nepochybuje, že zde v skutku jsou. *Ne oko tělesné*, nýbrž oko víry spatřuje Ježíše v oltární svátosti přítomného. My dosti máme na vlastním jeho slibu, že chce po veškeren čas přebývatí prostřed nás a na jeho slovu: „*To jest tělo mé, to jest ten chléb, který s nebe sestoupil; kdo chléb ten jí, živ bude na věky.*“ Chceme-li Krista celého přijímati, postačuje jen jedna způsob; neboť ve způsobě chleba *živé tělo* Ježíše Krista přítomno jest, tedy i jeho krev i jeho duše. On sám nazval se chlebem *živým* (Jan, 6, 51), a svatý Pavel praví o něm: „*Kristus jednou vstav z mrtvých, již více neumírá.*“ (Řím. 6, 9.)

Za prvních časů podávala se sice i věřicím nej-
světější svátost v obojí způsobě, avšak postupem času
církev z velemoudrých příčin ustanovila, aby kněz obě-
tující toliko tělo Kristovo ve způsobách chleba a vína
přijímal, ostatní lid však jen ve způsobě chleba. Příčiny
takové byly:

1. Povstali kacíři, kteří tvrdili, že jest ve způsobě chleba jen tělo, a ve způsobě vína jen krev Páně. Chtíc tedy církev svatá poučiti nás, že i v jedné způsobě, ano i v nejmenší částce, *celý Kristus* přebývá, zavedla podávání nejsvětější této svátosti v jedné toliko způsobě.

2. Mnohým lidem chuť vína odporna jest; a kdyby ani toho nebylo, štítil by se mnohý píti z téhož kalicha po jiném, zvlášť kdyby na něm nějaký neduh pozoroval.

3. Není v každé krajině dostatek vína; nedala by se nejsvětější svátost ve způsobě vína na každém

místě dlouho uschovati, aby v krátkém čase (spůsobu vína) nevzala porušení.

4. I kdyby se největší opatrnosti šetřilo, vylila by se začasť z kalicha nějaká kapka na zemi, čímž by se svátost tato zneuctila.

První křesťané *přijímali vždycky, kdykoliv se večere Páně slavila, všickni velebnou svátost oltářní*. O horlivosti takové lze se dočísti v dějinách církve na mnohých místech: později však zmizela horlivost ona, a sice tak, že na všeobecném církevním sněmu IV. Lateranském, l. P. 1215 za papeže *Innocence III.* odbývaném, přikázáno bylo, *aby každý, i ten nejvlastnější katolík, aspoň jednou v roce svému knězi se zpovídal, a v dobu velikonoční velebnou svátost přijímal*. Kdož neostříhal přikázání toho, nesměl účastným býti služeb Božích, ano i po smrti odepřen mu býval pohřeb dle spůsobu církevního.

Účinky hodného přijímání jsou tyto:

1. Spojuje se s námi co nejúžeji Ježíš Kristus;
2. rozmnožuje se v nás posvěcující milost;
3. duše naše očišťuje se od všedních hříchů;
4. umrtvuje se žádostivost těla;
5. uděluje se nám posila k boji proti hříchu a proti všelikému pokušení.

§. 35.

Jakým řádem uděluje se nejsvětější svátost oltářní?

Děj a výklad jednotlivých obřadův, jakéž konají se, kdykoliv velebná svátost tato věřícím se poskytuje, tento jest: Posluhující říká ve jménu všech věřících, kteří k stolu Páně přistupují *obecnou zpověď* (Confiteor); načež kněz všemohoucího a nejvyšší milosrdného Boha prosí, aby jim odpustil všecky hříchy. Tu kommunkanti ještě jednou žel a lítost vzbuditi mají v srdci svém, ano povinností jejich, aby jako kající David neustále na paměti měli hříchy své. Na to ukazuje obřad-

ník všem přítomným svatou hostií, užívaje slov sv. Jana Křtitele, Krista ohlašujícího: „*Eihle beránek Boží, jenž snímá hříchy světa*“; napotom hned se setníkem pohanským třikráte říká: *Pane nejsem hoden, abys vešel pod střechu mou* (srdce mého), *ale rci toliko slovem, a uzdravena bude duše má*. Slova ta každého mocně podněcují k živé víře a k pevné důvěře. Posléze klade kněz svatou hostií, učiniv jí dříve svatý kříž klečícímu soustolníku v ústa, řka: *Tělo Pána našeho Ježíše Krista uchovejš duši tvou k životu věčnému*.

Nyní povinností každého komunikanta, aby dobře uvážil na mysli, koho v srdce své přijal a jaká se mu tím milost stala. Rozjímání takové pohnutkou mu bude, aby Kristu Ježíši za převeliké dobrodiní vroucně děkoval.

Maje pak ve svém srdci toho Pána, kterému dána jest moc na nebi i na zemi (Mat. 28, 18) a v jehož jménu každé koleno klekati má, nebeských, zemských i pekelných (Filip. 2, 10), povinen jest, jakožto hříšná nádoba, pokorně *Jemu se klaněti*.

Mimo to náleží na každého, v jehož srdci Kristus takřka trůn sobě vyvolil, aby se *Jemu obětoval*. A nej-příjemnější dar jest mu dojista *duch přímý*, t. j. takové smýšlení a jednání, které se s nejsvětější vůlí Jeho srovnává.

§. 36.

d) O svátosti pokání vůbec.

Na křtu svatém slibuje každý člověk, že netoliko věří v Ježíše Krista, nýbrž že Jeho příkladu následovati a učením Jeho se v životě bude spravovati. I bojuje v skutku mnohý proti *tělu a světu*; že však tělesná stránka u něho převahu má, klesá nezřídká, nešetře zákonův onoho náboženství, k němuž se na křtu svatém přihlásil, — on začasť *hřeší*.

Poněvadž však člověk hříchem Bohu poslušenství vypovídá a proti němu takřka povstává, jej zneuctívá

a svatým jeho zákonem pohrdá, zasluhuje zajisté, aby soudce tento nejvyšš spravedlivý hřích na něm přísně pokutoval. Než pokutě takové možno mu vyhnouti se a opět hříchův odpouštění a smilování u Boha dojíti. Jako totiž Ježíš Kristus sám hříchy odpouštěl, jako řekl nemocnému hříšníku na loži ležícímu: „*Doufej synu, odpouštějí se tobě hřichové tvoji*“; taktéž apoštoly své k tomu oprávnil. Neboť po svém z mrtvých vstání navštívil apoštoly shromážděné a na modlitbě trvajících, a pozdraviv je řekl: *Jakož Otec poslal mne, tak i já posílám vás*. Potom dechl na ně řka: *Přijměte Ducha svatého; kterýmž odpustíte hříchy odpouštějí se jim, a kterým je zadržíte, zadržány jsou*. Slovy těmito udělil Ježíš Kristus apoštolům svým u příčině odpouštění hříchů téže pravé moci, kterouž sám od Otce nebeského byl obdržel.

Apoštolové v skutku moci této užívali, a odkázali ji zas svým nástupcům, biskupům a kněžím, kteří dle slov svatého Jana Zlatoustého *hříchy odpouštějí, když křtí, a když svátostmi sv. pokání a posledního pomazání přisluhují*.

Nesmějí však biskupové a kněží dle libosti hříchy odpouštěti, nýbrž jen *opravdu kajícím* jich promínuti mají; a za tou příčinou zapotřebí jest, aby jim hříšník srdce své otevřel, a z hříchů svých skroušeně se vyznal, aby se *zpovídal*.

Vyznání to z počátku *soukromě* se dalo; byli ale hřích příliš hrubý a veřejný, nepostačovala k dosažení rozhřešení již soukromá zpověď, nýbrž požadováno bylo k napravení daného pohoršení, aby hříšník *veřejně lítost svou osvědčil*, a u prostřed lidu shromážděného se zpovídal z nepravosti své. Postupem času zaniklo však veřejné vyznávání, ježto nebylo žádným božským zákonem nařízeno, a poněvadž jím mnozí hříšníci od zpovědi odstrašení bývali, a *zpověď soukromá*, kteráž hned z prvu ustanovena byla neustále až po nynější čas trvá se svátostí pokání, jejížto podstatnou jest částkou; a trvání takové dojista zřejmým jest důkazem jejího *Božského ustanovení*.

Hříchy může odpouštěti každý řádně svěcený kněz, je-li k tomu od biskupa svého oprávněn. Oprávnění takové sluje *jurisdictio*. Každému biskupovi přináleží však právo, aby svátostní odpouštění některých těžkých hříchův v diécesi sám sobě ponechal, což slove *výjem*, *reservace* (*casus reservati*). Stává se to proto, aby se vina hříšníku u vší své velikosti objevila, a jej za tou příčinou ku většímu pokání pohnula. Kněz podřízený nesmí hříšníka takového rozhřešiti, nýbrž posílá jej buď k biskupovi, aneb tomuto oznamuje sám písemně věc, aniž by koho jmenoval, vyžaduje sobě moci ku absoliuci v jediném tom případě. Je-li však milostivé léto, přestává takovéto obmezování zpovědníků, poněvadž tenkrátě kajícnost hříšníků větší bývá, a pak přichází též v dobu takovou neobyčejně mnoho křesťanů *ku správě Boží*.

§. 37.

Jakým řádem uděluje se svátost pokání?

Jestliže hříšník po delší čas s pomocí Ducha svatého stav své duše řádně zkoumal (svědomí své zpytoval); když všech hříchů upřímně, srdečně, opravdu a dokonale litoval; když má úmysl nezvratný, že se polepší, že dle napomenutí Spasitelova sebe zapíratí, dle rady svatého Pavla „*statečně odpíratí bude veškeré náklonnosti k hříchu*“: kleká u zpovědnice, a znamená se svatým křížem *prosí napřed kněze za svaté požehnání, aby se ze svých hříchů dobře a zcela vyzpovídati mohl*“. I žádá kající velmi prozřetelně za *přímluvu* u Boha, ježto přetěžká jest práce, nahlížeti jasně do srdce svého a dokonale stav duše své posuzovati.

Došed požehnání kněžského říká tak nazvanou *obecnou zpověď* (já bídny hříšník a t. d.), a pak žaluje na sebe zpovědníkovi ze všech hříchů tak, jak se po pilném zpytování svého svědomí za vinna uznal. Nemá tu však hříšník poklesky své tak jen snad vyčítati,

jakoby vypravoval něco lhostejného, nemá se ospravedlňovati a vinu svou snad na jiného uvalovati nýbrž *pokory* tu *a upřímnosti* na nejvýš potřebí jest. Vyznání své zavírá kající opětným vbuzením lítostí a osvědčením pravého úmyslu, že se dle možnosti budoucně hříchův varovati bude.

Na to dává mu kněz spasitelné naučení, zmínjuje se o *prostředcích*, kterak by se hříchův vystříhati mohl, a přimluviv se za něj u Boha ve dvou modlitbách rozvažuje jej z trestů církevních, uděluje mu rozhřešení děláje nad ním svatý kříž a říká: *Já tě rozhřešuji ve jménu Otce, i Syna, i Ducha svatého*. Znamení svatého kříže zde značí tu pravdu, že odpouštění hříchův základ svůj má v záslužné smrti Ježíše Krista. Ve svátosti pokání odpouští se *hřích* a *věčný* trest, zůstává však ještě *časný* trest. Aby totiž všeliký pozůstatek hříchu úplně zrušen byl, ustanovil Bůh na onom světě *očistcové tresty*, a církev zařídila *veřejné pokání*. Když hříšník toto *úplně* vykonal, učinil již zadost za tresty očistcové; jestliže však pokuty od církve mu uložené jen *nedokonale* vytrpěl, musí tam na věčnosti doplniti a nahraditi, čeho se mu zde na pokání nedostávalo.

Církevní pokuty za rozličné hříchy bývaly za prvních časů církve svaté velmi přísné, ano některé i na celý život se vztahovaly.

Tresty takové byly mimo hojné a tuhé *posty*, *vyobcování ze středu věřících* ke službám Božím shromážděných, *odepírání milosti se svatými svátostmi spojených* a t. d. I musel takovýto pro hřích svůj z církve vyobcovaný kající napřed na biskupa s prosbou obrátiti, aby jej do církve přijal, a tento mu teprv domlouval, a o tom, jak by se zachovati měl, jej poučoval. Rozeznávalo se *několik druhů takovýchto kajících*, a *sice*:

1. *Plačící (flentes)*, kteří v předsíni chrámové stáli a vcházejících za přimluvu prosili, aby lhůta pro ně ustanovená zkrácena byla.

2. *Slyšící (audientes)*. Kající tito směli již do chrámu vstupovati, kdež na jistém pro ně již určeném

místě mši katechumenů (až do Credo) obcovali; na-
potom museli chrám opustiti.

3. *Klečící (prostrati)*. Kajícím třídy této dovo-
leno bylo, aby, když odešli z chrámu katechumeni a
slyšící, na kolenou klečíce tam zůstali, kdežto biskup
nad nimi se modlil a jim požehnání uděloval.

4. *Stojící (consistentes)*. Tito již přítomni byli ce-
lým službám Božím a směli jako druzí křesťané státi,
nebylo jim však dovoleno přinášeti oběť, aniž měli úča-
stenství nějakého u večeře Páně, dokud jim slavným
spůsobem rozhřešení nebylo uděleno. Potom teprv uzná-
vali je ostatní věřící zase za hodny obcování církev-
ního. Jestliže některý káranec církevní obzvláště *pří-
kladnou kajícností* vynikal, aneb když v nebezpečenství
smrti byl, aneb když pokáním svým jiné na víru obrátil,
odpustili mu správcové církve uložené veřejné pokání
buď *zcela*, aneb *z části*.

Jednali u příčině této zcela dle příkladu sv. Pavla
(Cor. 5, 2.), který *hříšníka Korintského pro velikou ne-
pravost dříve z církve vyloučeného brzo napotom po pro-
jevení hluboké lítosti do obce zase přijal*, ačkoliv ještě
delší čas pokutován býti měl. Později však veřejné,
přísné pokání přestalo, a tím přibývalo *časných trestů*
na *onom světě*. A proto uchopila se církev, jako matka
o blaho svých dítek pečlivá, jiného prostředku, aby
hříšníka od trestů na věčnosti osvobodila; ona ohlásila
totiž, že *chce věřícím, vykonají-li mimo pravé pokání*
(řádnou zpověď a sv. přijímání), *ještě jiné, dobré, ke*
cti a slávě Boží a ku blahu blížního směřující skutky
(jako jsou modlitba, půst, almužna, navštěvování chrámů
a nemocných atd.), *časné tresty, kteréž by ještě trpěti*
musili v očistci, buď zcela, aneb z části odpustiti.

Stará kázeň církevní byla přísná a dlouhá, ny-
nější však skutky kající, které se ukládají k odpuštění
časných trestů, jsou snadné; a předce mohou, co do
ceny, oněm se vyrovnati, poněvadž ze svobodné vůle,
s myslí pokornou, u víře a v lásce, v době nevěry se
konají, a mimo to velikými účinky svátosti pokání a
nejsvětější svátosti oltářní provázeny jsou. *A takovéto,*

od církve s jistými podmínkami (konání dobrých skutků) udělené zmírnění, aneb úplné odpuštění časných trestů za hříchy, nazývá se Indulgentia, odpustky.

Církev má právo odpustky udělovati, ježto jí přináleží *moc klíčů*, t. j. ona může vše to, což nám u dosažení věčné blaženosti brání, odstraniti, a tedy i *časné tresty*, kteréž bychom vytrpěti musili v očistci.

Zakládají se pak odpustky na *Pokladu církve*, t. j. na *neskončených zásluhách Ježíše Krista a jeho svatých*, z něhož církev bere, když odpustky uděluje.

1. *Poznámka.* Stává se často, že nemocný nejvíce mocen smyslů svých, nemůže se zpovídati, ačkoliv prvé žádost měl svátosti umírajících přijmouti. Takovému uděluje se tak nazvaná *generální absoluce*. Jestli to laskavá, důvěrná přímluva k Bohu za umírajícího, aby mu jinou cestou odpuštění hříchů udělití ráčil.

2. *Poznámka.* Zvláštní druh zpovědi jest *generální zpověď*, v nížto z hříchů se vyznáváme, jichž jsme se buď v celém životě, aneb aspoň v znamenité jeho části dopustili. Jest zpověď taková těm zvláště prospěšná a potřebná, kdož *novou nějakou dráhu života nastoupiti hodlají*; nevyhnutelně ale potřebná jest každému, jenž po delší čas *neplatně* se zpovídal.

§. 38.

e) O svátosti posledního pomazání vůbec.

Spasitel nejlaskavější a na nejvýš milosrdný, který v každé života potřebě nám ku pomoci přispívá, nepouští nás zajisté v době té důležité a strašné, když se smrtí zápasíme, a takřka na rozcestí jsme mezi časností a věčností; neboť tenkrát pomoci a posily jeho nejvíce nám potřebí jest.

Dobrotivý Pán zvláštní ustanovil *svátost*, již nám svatý apoštol Jakub takto doporučuje:

Stůně-li kdo z vás, uveďž kněží církve, nechť se modlí nad ním, mažice jej svatým olejem ve jménu Páně.

Modlitba víry uzdraví nemocného, ulehčí mu Pán, a jestliže v hříších jest, odpustí se jemu.

Ze slov těchto patrně vysvítá, že svatí apoštolové nemocné olejem mazali, nad nimi se modlili (nestalo se to dojista bez zvláštního od Pána jim daného plnomocenství), ano že i prikazovali, totéž činiti, kdykoliv se někdo rozstonal.

Mimo to poučuje nás sv. Jakub slovy oněmi také o působení takového pomazání nemocných. Odpouštějí se totiž ve svátosti této, kteráž vlastně doplněk jest svátosti pokání, všechny ty hříchy, z nichž se nemocný buď zapomněl, aneb nemohl zpovídati. Dále dodává pomazání svaté nemocnému potřebné *posily proti útokům zlého ducha, proti přílišnému strachu*, jímž jej naplňuje blížící se smrt a upomínka na soud.

Mnohdykráté dosahuje nemocný svátostí touto i *tělesného zdraví*, když to Bůh dle své moudrosti za dobré uznává.

Poslední pomazání všem *těžce* nemocným se uděluje, nikoliv ale lidem zdravým, by i v zjevném a patrném životě nebezpečenství byli, jako na př. vojínům v boji, aneb zločincům hrdla odsouzeným atd.

Dostačuje, když nemocný v jedné a v též nemoci jen jedenkráté svátost tuto přijímá.

§. 39.

O obřadech, jimiž se poslední pomazání uděluje.

Svátost posledního pomazání jen velmi zřídka sama o sobě se uděluje; býváť obyčejně spojena se svátostí pokání a oltářní, což dohromady sluje *zaopatření nemocného* (totiž svátostmi umírajících). Proto zde také všechny obřady, jež se konají u zaopatřování nemocných, uvedeme.

Přijda kněz do příbytku nemocného, pozdravuje jej a všechny vůkol něho stojící slovy: *Pokoj buď domu tomuto a všem přebývajícím v něm.* Jsou to táž slova,

jimiž apoštolové dle rozkazu Kristova vstupující do některého domu obyvatelům všeho dobrého na těle i na duši přáli.

Uděliv požehnání nemocnému a všem přítomným nejsvětější svátostí oltářní, klade ji na stůl bílým rouchem pokrytý, na němž krucifix mezi dvěma svíčkama stojí.

Napotom *pokropuje nemocného svčcenou vodou a modlí se*, aby vkročení jeho do tohoto příbytku nemocnému tak prospěšno a spasitelné bylo na duši i na těle, jakož ku pravému blahu sloužilo navštívení Spasitelovo churavé tchyni Petrově a nemocnému služebníku setníka pohanského.

Pokropením tímto nemocnému na paměť uvádí nevinnost, jíž byl na křtu svatém dosáhl, kterouž však hříchy svými zase ztratil, povzbuzuje jej, aby kající slzy vyléval nad nepravostmi svými, jimiž by duše poškrvněná rovněž tak obmyta býti mohla, jako tělo vodou očištěno bývá.

Na to zpovídá se nemocný, a kněz uděliv mu rozhřešení podává jemu tělo Páně ku posílnění na cestu do věčnosti, řka: *Přijmi bratře (sestro) na cestu (viaticum) pokrm Pána našeho Ježíše Krista, jenž tě doprovázej k životu věčnému.*

Teď klade na nemocného *pravici svou* a prosí Boha, aby na přímluvu svatých a anjelů, proroků, apoštolů, mučenníků a vyznavačů všeliké působení zlého ducha v nemocném potlačil. Pak *maže jej olejem nemocných*, jenž dobře naznačuje posilu a moc, bolesti těla i duše zmírňující, na *očích*, na *uších*, na *chřípích*, na *ústech*, na *dlaních* a na *chodidlech*, poněvadž údy těmito člověk nejvíce hříchů se dopouští, užívaje jich spíše ku zalíbení světskému než k rozmnožování cti a chvály Boží. Když pak údy tyto maže, říká pokaždé obřadník: *Skrze toto svaté pomazání a své nestihlé milosrdenství odpustiž tobě Pán, což jsi provinil zrakem, sluchem atd.* Kněží a biskupům *ruce surchu* svatým olejem mazány bývají, poněvadž dlaně jejich dříve již pomazány byly.

Posléze *modlí se* ještě kněz, aby Bůh spasena učinil tohoto služebníka, aby rány jeho zhojil a zléčil, aby jej sprostil všeliké bolesti duše i těla, a uvnitř a zevnitř jemu zdraví navrátil. Konečně nad ním čině znamení svatého kříže loučí se s ním, a poroučí jej do ochrany Boží, načež jej ještě jednou svěcenou vodou pokropuje.

Poznámka. Pracuje-li nemocný k smrti, zvonívá se mu zde onde *umíráčkem*, čímž se vyzývají spoluvěřící, aby nábožně se pomodlili za šťastnou poslední jeho hodinku. Hned po úmrtí zvoní se však vždycky, aby lehké odpočinutí dal Hospodin tomu, jenž právě skončil.

§. 40.

f) O svátosti svěcení kněžstva vůbec.

Vykoupení lidského pokolení Spasitel smírnou svou obětí na dřevě kříže dokončil. Nad to pak vyvolil sobě 12 apoštolů a 72 jiných učenníků, kteréž slovy i příklady vyučoval, zplnomocnil je, aby smrt jeho smírnou a její ovoce věřícím oznamovali, aby církev jeho rozšiřovali, a její údy vše, co jim koli přikázal, zachovávatí učili, aby svátosti udělovali, a co postupem času za potřebné uznají, aby zaváděli.

Bylať to zajisté pro sv. apoštoly přetěžká úloha, kteráž daleko přesahuje jakoukoliv sílu lidskou; pročez slíbil jim Kristus Pán, jako již dříve, tak ještě zrovna když chtěl na nebe vstoupiti, potřebnou pomoc shůry, totiž Ducha svatého.

Vědouce svatí apoštolové, že sami, jakož i ti, kteří jim za pomocníky od Ježíše přidáni byli, *smrtelní* lidé jsou, a že církev Boží na sv. Petru vzdělána jsouc, až do *skonání světa trvati* bude, *přenášeli* moc od Krista sobě a svým pomocníkům ku prospěchu věřících udělenou na *jiné ještě lidi*, jakož je mistr jejich oprávnil, řka: *Jako otec mne poslal, tak i já posílám vás*, t. j. jako já jsem dle vůle Otce nebeského zvláštní církev založil, a vás k tomu vyvolil, abyste zastávali v ní

úřad můj: zplnomocňuji nyní i vás, abyste i vy takové služebníky ustanovovali, již by s vámi, a když vás více nebude, sami církev mou spravovali.

Apoštolové dle rozkazu Spasitelova vskutku některé muže, modlíce se a vzkládající na ně ruce, dílem za své, dílem za náměstky ostatních učenníků k úřadu onomu posvěcovali.

Tak vyvolili Matěje za apoštola místo Jidáše; tak ustanovil sv. Pavel v Efezu Timotea a v Krétě Títa, odevzdávaje jim ve jménu Božím totéž plnomocenství, kteréž jemu od Pána Ježíše bylo pozůstaveno; a tak až do dnešního dne nástupcové svatých apoštolů, biskupové na jáhny, kněze a na jiné zase biskupy vzkládáním rukou a modlitbou moc duchovní přenášejí, udělujíce jim ve svátosti svěcení kněžstva *zvláštní tu milost Boží, aby povinnosti stavu svého ke cti Boží a ku spasení duší náležitě a svatě vykonávali.*

Stav kněžský zavírá do sebe dvojí řád, nižší a vyšší.

Řád nižší, k němuž náležejí *ostiáři, lektori, exorcisté a akkolyté (minoristé)*, od církve jest ustanoven.

K řádu vyššímu náležejí *biskupové* (jichž první papežem se nazývá), *kněží, jáhnové a podjáhnové.*

Na počátku církve bylo toliko *světské kněžstvo*, později teprv povstali *řeholníci, mniši*, t. j. utvořily se duchovní, od představených církevních uznané společnosti osob, jež se zavázaly *slibem slavným* (profes), jak tré evangelických rad, (chudobu, čistotu, poslušensství), tak i jiná určitá cvičení a pravidla života zachovávají, aby tímto způsobem netoliko vyšší mravní dokonalosti dosáhly, nýbrž i jistých šlechtitných účelů se dodělaly. Takováto *pravidla* života, jimiž se údové duchovních spolků řídí, a která od papežů samých vždy uznána býti musila, slovou *řehole*, (z latinského regula). Dle rozdílnosti řehole a úkolu takoveto společnosti rozoznávají se řádové mnichů, z nichž někteří za účel mají duchovní správu, jiní ochranu poutníků, jiní bojování s nevěřícími, jiní vychovávání mládeže, hlásání slova

Božího, ošetřování nemocných, cvičení chudého lidu, rozšiřování víry mezi pohany, vykupování otroků, atd.

Každý řád mnišský mívá četné kláštery v rozličných zemích a krajích, a jednu společnou hlavu, jenž obyčejně *generál* se nazývá a v Římě přebývá.

Postupem času povstaly také ústavy *mnišek*, čili *jeptišek*, jenž se braly týměž směrem s řeholemi mužskými.

Dříve než kdo do řehole na stále se přijme, musí v jednom klášteře též řehole nepřetrženě jeden neb více roků na zkušené býti, a po tuto dobu se k pravidlům a povinnostem řehole co nejprísněji přidržovati, především pak v poslušnosti, poníženosti a v zapírání sebe pilně se cvičiti. Tak se dítí má při mužských i ženských rádech. Cvičenec takový nazývá se *novic*, *noviciat* (z lat. novitius, novitiatus). Dokud novic slavných slibů nesložil, může, kdy mu libo, vystoupiti.

§. 41.

Jakým řádem udělují se nižší posvěcení?

Kdož, jsa dobré pověsti a života zachovalého, stav duchovní sobě oblíbil, přistupuje k biskupovi, aby mu přede vším *vlasy na hlavě prostřihnul* (tonsura), a jej v rochetku, oděv to bohoslužebný, oblekl.

Obřad tento připomíná *kleríkovi* (mezi cudy stavu duchovního přijatému), že se nyní *marnosti světské vzdalovati* a jen službě Boží zcela oddávati má.

Mimo to uvádí mu též na mysl, že *oblekl člověka nového, dle Boha utvořeného v spravedlnosti a svatosti opravdové*, (Efezsk. 4, 24.), že má tedy pílén býti čistých, neúhonných mravů.

Nyní teprv uděluje se mu čtvero nižších posvěcení, a sice:

1. *Ostiářství* (svěcení vrátných).*

*) Úřad ostiářů započal za času pronásledování. Tenkrát biskup spolehlivému muži svěřil tajné svolávání věřících na skryté místo a to shromáždžujícím-se tento musil otvírati a zavíratí. Co potřeba uvedla, potrvalo v době volnější jako zvláštní řád církvevní.

Byloť druhdy povinností ostiářů oznamování místa a času, kde a kdy se, zvlášť v době pronásledování, služby Boží konávaly, dále museli chrámy otvírati a zavíratí, posvátné věci v kostele čistiti, ke službám Božím a u služeb Božích zvoniti, atd.

Potřebné moci k tomu uděluje biskup tím, že podává klerikovi do ruky *kostelní klíč*, kterýmž on dvěře chrámové otvírá, a pak že mu velí také *potrhnouti zvonkem*.

Zároveň však napomíná jej biskup, aby nejen *viditelný chrám klíčem hmotným otvíral*, nybrž že je mu i *chrám neviditelný, totiž srdce věřících klíčem dobrých příkladů otvírati dlužno*.

2. Druhé z nižších posvěcení jest *lektorství* (svěcení čtenářův).

Lektorové v církvi ohlašovali vše, což věděti shromážděným potřebí bylo.

Zplnomocňoval je biskup k úřadu tomuto, když jim do ruky dal *knihu psaného slova Božího*, napomínaje jich také, aby, což z písma sv. jiným oznamují, sami též ochotně plnili, a jako, předčítajíce něco v chrámě, výše stojí, tak aby též křesťanskou dokonalostí jiné věřící předčiti se snažili.

3. Kdož dosáhnouti má *exorciství* (svěcení zaklínačův), dostává od biskupa *knihu zažehnávací* na znamení moci jemu udělené, aby nad lidmi zlým duchem trápenými pobožné modlitby říkal a je uzdravoval, v kostele aby o pořádek dbal, zvlášť když věřící k stolu Páně přistupují, a kropicí vodu k jejich požehnání (posvěcení) aby uchystával.

Za našich časů neslyšíme sice, že by někteří lidé tak nešťastni byli, jako se v prvních dobách království Božího na zemi v hojném počtu nalézali, pročez napomíná církev svatá, udělujíc toto posvěcení, aby ten, kdož se exorcistou stal, bedlivě bděl sám nad sebou, a srdce své čisté choval veškeré poškrvny hříchu.

4. Poslední z nižších posvěcení jest *akko'lytství*.

Úřad akkolytů v tom záleží, aby o světlo a o nádoby k službám Božím potřebné, jakož i o víno a vodu péči měli.

Pročež podává jim biskup, chtěje ukázati na budoucí jich práce, *svícen s rozžatou voskovicí, pak konvičky na vodu a na víno*, napomínaje jich zároveň, aby nejen v ruce světlo nosili, nýbrž plníce zákon Páně i *synové světla* byli.

Všecka tato posvěcení k tomu jen byla druhdy zavedena, aby se dostávalo vždy nábožných služebníků v chrámu Páně, kdykoliv se konaly nějaké posvátné obřady.

Nyní však dovoluje církev svatá, aby takové práce i *laikové*, lidé světští, obstarávali.

§. 42.

Posvěcení na vyšší řád kněžský.

Posvěcení na kněžský řád vyšší stává se jednotlivě, pokaždé *mezi mší svatou* (nižší řády udělují se na *jednou*).

Svěcenec mívá tu vždy planoucí svíčku, s kterouž i ku stolu Páně přistupuje, osvědčuje tím, že čím dále, tím horlivěji toužiti chce po světle pravé víry a dobrých skutků. Všickni ti, jenž vyšší posvěcení přijímají, odevzdávají se úplně službě církevní, a jsou zavázáni církevním zákonem *k zachovávaní ustavičné čistoty* (coelibatus), a ku *modlitbě tak zvaných duchovních hodin*.

a) Kdož posvěcen býti má *na vyšší řád podjáhenství* (subdiaconatus), přibližuje se, oblečen albou podkasanou a humerálem, dalmatiku a manipul nesa přes levé rameno, svíci pak drže v pravici, k oltáři, kdež se biskup s ostatními přítomnými kněžími *litanie ke všem Svatým* modlí, žehnaje svěcence třikráte znamením svatého kříže.

Napotom jeho napomíná, aby dobře rozvážil, jak *těžké jest břemeno*, jehož nyní sobě dobrovolně žádá.

Dále uvádí mu na paměť, že bude jeho povinností, *kněžím a diakonům u oltáře posluhovati, kalich na starosti míti, a epistolu věřícím ohlašovati*. Na význam práva k úřadu tomu podává mu biskup *prázdný kalich s patenou, konvičky a purifikatorium*; pak *zahaluje mu hlavu humerálem, navléká mu manipul, odívá jej dalmatickou a odevzdává mu knihu epistolní*.

Konečně modlí se k Bohu, aby na novém tom subdiakonovi spočíval Duch svatý se všemi dary, aby sílil jej u vykonávání jeho povinností.

b) Má-li podjáhen na vyšší řád *jáhenství* posvěcen býti, kleká, přiodín jako podjáhen, avšak bez dalmatiky, a máje v pravé ruce štolu, a v levé ruce svíci, před biskupa. Tento táže se všech přítomných, zdaž nepovažují onoho subdiakona za nehodua, aby vyšší důstojnosti dosáhl.

Když žádný proti němu nenamítá ničeho, poučuje jej o tom, což diakonovi vykonávati přináleží, že musí totiž *knězi neb biskupovi u oltáře přisluhovati, křtíti, kázati, a tělo Páně podávati*.

Na to modlí se biskup *litanií ke všem Svatým*, a žehná svěcenice znamením svatého kříže, prose Hospodina, aby jej poženáním svým posvětil a posilnil.

Na to biskup *pravici na jeho hlavu vzkládá*, řka: *Přijmi Ducha svatého ku pomoci v boji proti zlému duchu a ponoukání jeho, kterýmžto vzkládáním rukou již první jáhnové, a mezi nimi sv. Štěpán, od svatých apoštolův na jáhenství posvěceni byli*.

Potom obléká biskup nového jáhna *štolou* (která k pravému boku se sváže), jakož i dalmatickou, a uděluje mu *podáváním sv. evangelia* právo, aby u mše za živé i za mrtvé sv. evangelium čítal.

Posléze pomodliv se ještě jednou za něj k Bohu a napomenuv ho, aby hoden byl řádu svého, končí slavností mešní.

c) Který jáhen na *vyšší řád kněze* posvěcen býti chce, kleká, přiodín jako jáhen a nesa ornát přes rameno levé, po epištole před biskupa.

Tento táže se přítomných, zdali jej znají býti člověkem neúhonných mravů, jenž by hoden byl takového důstojenství, aneb chtějí-li snad proti němu svědčiti. Na to vykládá mu, jak svaté jsou povinnosti kněze, kterýž může *nejsvětější obět mešní konati, všechny svátosti mimo břimování a svěcení kněžstva udělovati, a vůbec věřící v menším okršlku řídití a spravovati.*

Potom padá jáhen na zemi leže v hluboké poškoře na tváři své, načež biskup zas litanii se modlí ke všem Svatým na vyžádání u Boha jejich tak mocné přímluvy za něj. *Teď vzkládají biskup a všickni přítomní kněží ruce na jáhna, jenž se zatím vztýčil, počemž modlitba a vzývání Ducha svatého následuje.*

Nyní překládá mu biskup *štolu na prsou ve spůsobě kříže*, řka k němu, že na sebe břemeno kněžského úřadu bere, to však že ponese snadno, zahoří-li vroucí láskou k Ukřížovanému.

Svěcenec přijímá již roucho mešní (ornát), jehož zadní díl však svinut jest.

Biskup nyní *maže mu dva hlavní prsty posvátným křížmem*, modle se takto:

Pomazáním a požehnáním tím račiž Pane posvětití a požehnati těchto rukou, aby, cokoliv požehnají, Bohem samým požehnáno, a cokoliv posvěti, Bohem posvěceno bylo ve jménu Pána našeho Ježíše Krista.

Před obětováním podává svěcenec hořící svíčku biskupovi, načež mu onen dovoluje, aby se *dotknul kalicha s vínem a pateny s hostií*, užívaje těchto slov:

Vezmi moc přináseti Bohu obět a slaviti mši, jak za živé, tak i za mrtvé.

Od té chvíle čte novosvěcený kněz s biskupem nahlas, za ním kleče, z missálu celou mši svatou.

Přijav od biskupa *políbení pokoje*, připomíná si, jak křesťané za prvních časů na znamení upřímné lásky jedni druhým polibek ten dávali.

Po přijímání biskupovu (ve způsobě obojí) přijímá hned i nový kněz tělo Kristovo z jeho ruky, avšak jen ve způsobě chleba. Na to pronáší světitel táž krásná slova, kterýmiž Ježíš Kristus u poslední večere laskavě oslovil učenníky své: „*Nebudu vás více nazývati služebníky, neboť služebník neví, co by pán jeho činil; ale nazval jsem vás přátely, neboť vše, cožkoliv jsem slyšel od Otce, oznámil jsem vám. Vy přátelé moji jste, učiníte-li, cožkoliv já přikazuji vám.*“ (Jan 15, 14.)

Pak říká nový kněz *apoštolské vyznání víry*; neboť maje jiným učením Kristovo hlásati, sám musí napřed u víře pevný býti.

Po vyznání víry přistupuje k biskupovi, který ještě jednou ruce na něj vzkládá, řka:

Přijmiž Ducha svatého, kterýmž odpustíš hříchy, odpouštějí se jim, kterýmž je zadržíš, zadržány jsou.

Týmiž slovy i Spasitel učenníkům moc onu udělil.

Pak rozvazuje zadní díl ornátu, neboť nyní dána jest mu úplná moc kněžská. Posléze *pojav biskup obě ruce nového kněze mezi své vlastní a tiskna je s důvěrností laskavou táže se jeho, zdali jemu a jeho nástupcům uctivost slibuje a poslušensví, a na odpověď: „slibuji,“ líbá jej s přáním: „Pokož Páně buď s tebou vždy.“* Konečně napomíná ho biskup, aby úřad svůj svatě zastával, a uděluje mu požehnání, a napotom propouští jej.

§. 43.

Svěcení na biskupa.

Svěcení na biskupa mnoho obřadův obsahuje, kteréž vesměs významné jsou.

Stáváť se svěcení toto arcibiskupem, někdy také biskupem u přítomnosti dvou jiných biskupů, aneb aspoň infulátů.

Napřed čte se zvolení aneb aspoň potvrzení jeho papežem, po čemž zvolenec před světitelem u oltáře na vrchním stupni sedícím *přísahu skládá*, že setrvá

v jednotě víry s církví svatou, že svatému Otci, jakožto řádnému nástupci svatého Petra, vždy zcela oddán a věren bude, že statečně a svědomitě hájiti bude práva biskupství svého.

Potom dává mu světitel rozličné *otázky*, učení víry a kázně se týkající.

Nyní teprv započíná světitel čísti mši svatou, kterou s ním zároveň, avšak u jiného oltáře, zvolenec slouží, (ale neobrací se nikdy k lidu.)

Po *epištole* vykládá mu světitel *důstojnost úřadu biskupského a svaté jeho povinnosti*.

Biskup totiž zároveň s ostatními biskupy a se svatým Otcem *stanoviti musí smysl článků víry a pravidel mravů*, jemu přináleží *rozhodovati v pochybnostech náboženských, udělovati svátost biřmování a svěcení kněžstva, šetřiti pilně úřadování a mravů všech kněží ve své diécesi a vůbec o to pečovati, aby se všechno dalo pořádně ku spasení věřících*.

Napotom *modlí se světitel*, co zatím zvolenec tváří k zemi leží, *litanií ke všem Svatým*, aby ti všickni za něj orodovali; *načež otevřenou knihu svatých evangelíí na šíji a na hlavu jemu klade*, což znamená, že biskup zjevení Boží důkladně znáti a jhu Kristovu, o kterém se v knize té zmínka činí, příkladně se má podrobovati. Dále *vzkládají jak světitel, taktéž přísluhující biskupové ruce na hlavu zvolencovu*, přejíce jemu, aby Duch svatý sestoupil na něj.

Teď ovazují zvolenci hlavu čistým bílým lněným vínkem, a světitel maže jeho pleš řka: *Budiž pomazána hlava tvá a posvěcena požehnáním s nebes k řádu biskupskému. Pak maže ještě sv. olejem přední dva prsty a celé dlaně rukou jeho, čímž se jeho důstojnost a plnost milosti Boží označuje*.

Nyní doručuje mu *žehnanou berlu*, kteráž povolání a moc biskupovu vyobrazuje; pak mu navléká *požehnaný prsten* na znamení jeho s církví zasnoubení, a posléze dávají mu všickni tři biskupové *polibek*, uznávající jej již za bratra svého.

Potom čte biskup nový se světitelem svým dále mši svatou až k obětování, kdež světiteli *dvě voskovice dva chleby a dva soudečky vína* dle způsobu starobylého podává. Svátostná proměna chleba a vína v tělo a v krev Páně děje se pak od obou, jak od světitele, tak i od nového biskupa *toliko jednou*, neboť z jedné svaté hostie oba jedí a z jednoho kalicha posvěceného pospolu pijí, na znamení, že jsou svorní a důstojností církevní sobě rovni.

Po posledním požehnání světitel biskupu novosvěcenému *infuli na hlavu dává a požehnané rukavice* na ruce, modle se, aby jej učinil Bůh u prostřed věřících slavným, odpůrcům pravdy strašným.

Konečně vedou jej k biskupské stoličce, na niž dosedá a zároveň s ostatními biskupy Bohu slušně děkuje chvalozpěvem: *Te Deum laudamus* a t. d. (Tě Bože chválíme). Po skončeném chvalozpěvu novosvěcený biskup uděluje věřícím požehnání.

Poznámka. Požehnání uděluje lidu také *novosvěcený kněz* po několik neděl, zvláště v den prvotín kněžských (*primitiae*), kdež první mši svatou slouží, provázen jsa starším duchovenstvem z příbytku svého do chrámu Páně.

§. 44.

Volba a korunování papeže.

Z počátku bývali papežové (podobně jako ostatní biskupové) *od římského duchovenstva a lidu voleni* a od věřících celého světa křesťanského za zástupce sv. Petra a náměstky Kristovy uznáváni. Poněvadž však postupem času u příčině té rozličné rozmíšky se dály, (pletli se totiž do toho římsští císařové), bylo konečně na sněmu římském r. 1058. právo to *pouze kardinálům* vyhrazeno. Za papeže může toliko kardinál vyvolen býti, i děje se to způsobem tímto:

Umřel-li papež, zvoní se zvláštním zvonem, jímž se nikdy nezvonívá; ke všem dvorům zasílá se ohlá-

šení o smrti, a papežský vrchní komoří vejda s třemi kardinály do paláce, vezme a zlomí prsten s rybařem (*annulus piscatoris*). Na to obstarává pohřbení těla zesnulého, kteréž *balsamované* v papežském ornátě na zvláštním loži se vystavuje. Pokud není papeže, zastávají prozatím papežský komoří pomocí ještě tří jiných kardinálů (z biskupů, kněží a jáhnů) veškerou vládu kromě záležitostí těch, k nimž bezprostředně potřebí jest osobnosti papežovy. Pohřeb jest sice třetího dne, ale po devět dní trvá smuteční obřad.

Desátého dne dostaví se kardinálové v kostele sv. Petra (v kapli Svatořehořské), k volbě nového papeže. Kardinálové v Římě přítomní mají se všickni volby účastniti, cizým na vůli zůstaveno, chtějí-li se dostaviti, čili nic. Voličové přísahají, že dle nejlepšího svědomí svého jen ku prospěchu církve zření míti budou.

Volba sama započíná se slavnostní mší o Duchu svatém a řečí zvláštní, načež se kardinálové odebírají do *conclave* (zvláštní to uzavřené místnosti, *jež voličové před dokonáním volby opustiti nesmějí*), kde se volení papeže děje.

V paláci tom, kde jest *conclave* (obyčejně ve Vaticanu aneb v Quirinalu), jsou pro jednotlivé kardinály malé pokojíky z prken vystavěny a uvnitř sukrem potaženy. Přístup do těchto pokojíků jest jediný, a pokrm podává se kardinálům oknem. Lékaři, sluhové a tajemníci, kteréž kardinálové s sebou berou do *conclave*, musejí přísahati mlčenlivost, a slovou *konklavisté*. —

Kardinálové scházejí se denně dvakráte ve volební kapli (v kapli Sixtově, když jest *conclave* ve Vaticanu) k volení.

Mimo schůzi volebnou není kardinálům dovoleno, ani ústně, ani písemně se smlouvati, ano prohlížejí se i pokrmy, by v nich žádného dopisu nebylo.

Volba děje se buď 1. *hlasitým jednosvorným provoláním* (*per acclamationem*); aneb 2. *per compromissum*, když totiž kardinálové, nemohouce se shodnouti, volbu několika důvěrníkům přepouštějí: aneb 3. *per scrutinium*,

když se tak dlouho psané lístky hlasovací sbírají, až se *dvou třetin hlasů* jednomu dostane, což ovšem někdy dosti dlouho trvá. Dokud se nedocílí většiny hlasů, pálí se v ustanovenou hodinu lístky hlasovací v jistém krbu, a lid čeká zvědavě, zdaž kouř, znamení nepodařené volby, opět se ukáže. Po celý čas volby duchovenstvo v Římě vodí každodenně processí okolo conclave do chrámu sv. Petra, zpívá hymnu „Veni creator spiritus,“ a pak následuje mše o Duchu svatém. Taktéž koná se po celém světě katolickém pobožnost, aby jen takový kardinál za papeže zvolen byl, jenžby úřad ten důstojně zastával.

Dostalo-li se kardinálu některému *dvou třetin hlasů*, tuť táže se ho kardinál-děkan, pak nejstarší kardinál-kněz a nejstarší kardinál-jáhen, přijímá-li volbu slovy: „Acceptasne electionem in summum Pontificem?“ Vyvolený kleče vzývá pomoc Ducha svatého a povstana oznamuje kardinálům, jaké jméno sobě přikládá. Napotom odvádějí dva nejstarší kardináli-diakonové nově zvoleného papeže k oltáři, kdež on opět tichou modlitbu koná, po níž se odebírá do sakristie, aby se tam oblekl v ornát papežský. Nyní vedou jej onino dva kardinálové k oltáři do kaple volební, kdež přijímá poklonu od kardinálů, jež on, když mu ruku políbili, dvakrát objímá a v tvář líbá. Na to přijímá prsten s rybařem od vrchního komoří papežského a nyní teprv ohlašuje s balkonu paláce první kardinál-jáhen hlasitě lidu volbu vykonanou slovy: „Annuntio vobis gaudium magnum; Papam habemus, qui sibi imposuit nomen N. N.“ Napotom přijímá svatý Otec v Sixtínské kapli (sv. Řehoře) druhé holdování, a později ve chrámě sv. Petra třetí veřejné holdování, načež uděluje s vrchního stupně oltáře lidu požehnání.

Za několik dní *konsekruje* nově zvoleného papeže děkan kardinálů, biskup z Ostie. Při tom klade mu totiž děkan knihu evangelií na hlavu, kardináli-biskupové vkládají mu ruce a děkan leje mu olej na hlavu. Na to následuje slavné „Te Deum laudamus.“

Buď v týž den, aneb později děje se *korunování nového papeže*, při čemž se mu v chrámě sv. Petra na

skvostném trůnu sedícímu kardinálský klobouk snímá, a tříkorunní *tiara* s křížem shůry na hlavu vstaví.

Nově korunovaný papež provází se pak slavně do chrámu sv. Jana v Lateráně, kdež se mu zlatý a stříbrný kříž odevzdává, on pak papežské požehnání lidu uděluje. —

Volba jakož i konsekrace a korunování nového papeže oznamuje se napotom všem panovníkům, taktéž se to v známost uvádí všem biskupům.

§. 45.

g) O svátosti stavu manželského.

Laskavý Spasitel, který všemožně o to se staral, aby církev svou vším opatřil, čímž by údové její v rozličných poměrech života potřebné milosti vždycky nabývali, nezapomenul dojista na ty údy církve své, kteří v stav manželský vstoupiti míní, poněvadž velmi těžkými povinnostmi se zavazují.

Dlužno jim totiž starati se o potřebný chléb pro sebe, dále *dítky*, kteréžkoli se jim narodí, *slušně živiti a je dobře, ke cti a chvále Boží vychovávat, lásku a věrnost manželskou ustavičně zachovávat, všecko, dobré i zlé věci, vespolek snášeti a trpěti, a v ničem se nepouštěti, těla svá za chrám Ducha svatého považovati. K tak důležitému a těžkému stavu zvláštní milosti Boží zajisté potřebí jest.*

A proto povýšil Ježíš stav manželský, který od nebeského jeho Otce v ráji byl ustanoven, za *svátost*, jak o tom písmo svaté nás poučuje.

Sv. Pavel ve svém listu k Efezským na víru obráceným píše, že jest muž se ženou v takovém spojení, jako Kristus se svou církví. *Ženy buďte mužům svým poddány jako pánu, neboť muž hlava jest ženy, jako Kristus hlava církve. . . . Muži, milujte manželky své, jako Kristus miloval církev, a vydal sebe na smrt za ni. . . . — Protož opustí člověk otce i matku svou, a přidrží se manželky své, a budou dva v jednom těle.*

Tajemství to veliké jest, ale já pravím v Kristu a v církvi. (Efezsk. 5, 22)

Dle uvedených slov velikého apoštola národů vyobrazuje tedy manželství mezi dvěma osobama uzavřené, *úzké spojení Ježíše Krista s jeho církví.*

Jako se však Kristus spojil s církví svou pevným svazkem lásky nepomíjející, z kteréž ji posvětil a její údy očistil: rovněž tak i osobám křesťanským, vstupují-li v stav manželský, nadpřirozená pomoc shůry přichází, aby všechny povinnosti stavu svého věrně plnily.

Svatý Pavel napsal k Efezským, *že tajemství ono veliké jest*; taktéž *Tertulian*, kterýž v druhém století žil, zřejmě nazývá manželství *svátostí*, a svatý *Augustin*, kdekoliv o manželství mluví, vždy je *svátostí* býti praví.

Církev žádá na těch, kteří svátost tuto přijmouti chtějí, aby *nestávalo u nich žádné překážky*, kteráž by buď *církevním zákonem*, aneb *řízením zemským* vyměřena byla. Pročež vyšetřuje dříve již farář, není-li spojení takovýchto zasnoubenců buď *světským*, aneb *církevním zákonem* zapovězeno, a pak *prohlašuje* tento jejich úmysl za touže příčinou, aby totiž všechny překážky na jevo přišly, třikráte v chrámu Páně, a to pokaždé po veřejných službách Božích v neděli a ve svátek. Co se *pokrevenství* a *švakrouství* týká, může překážka ta z důležitých příčin zvláštním *povolením církevním* odstraněna býti.

Mimo to zapotřebí jest, aby ti, kteří řádně dítky vychovávati chtějí, svatého náboženství dosti povědomi byli, o čemž se duchovní pastýř zvláštní *zkouškou* před oddavkami přesvědčiti hledí.

Konečně musejí snoubenci v bázni Boží, se srdcem všech hříchů prostým a dobře připraveným, svátost tuto přijímati, aby se velikých těch milostí účastnými stali.

Platně oddává snoubence buď *ženichův*, aneb *nevěstin farář*, ale s přivolením jednoho z těchto dvou *každý jiný kněz* svátost tuto udělovati.

Chce-li kdo v čas zapovězený, totiž od první neděle adventní až do zjevení Páně, a od popeleční

středy až do neděle provodní oddavky míti, potřebuje k tomu povolení biskupského, avšak i tenkrát jen v *tichosti* se to díti má.

§. 46.

Jakým řádem uděluje se svátost stavu manželského?

Jestliže dvě osoby pohlaví rozličného v stav manželský vstoupiti hodlají, přistupují, očistivše dříve a posilnivše duši svou svátostmi svatého pokání a těla Kristova, s dvěma svědky a s přátely k oltáři.

Tamť dlužno jim veřejně vyjádřiti se, že *se z dobré vůle, nikoliv z přinucení berou*; neboť přinucení bylo by hlavní překážkou oddavek, poněvadž od těch, kteří nepřilnuli k sobě pravou láskou nelze nikterak očekávati žeby ochotně po celý život rádi plnili tak těžké povinnosti. Mimo to trvá sňatek takový po celý život, pročez každý nenuceně v stav ten vstupovati má.

Obdržel-li oddavatel odpověď ku spokojenosti své, žádá na nich, *aby podali sobě ruce, a slib učinili, že až do smrti pospolu chtějí setrvati, lásku a věrnost zachovati, sebe v ničem neopouštěti, a vše, buďto dobré neb zlé a protivné, pospolu snášeti a trpěti.*

I vzývají také Boha Otce, Syna a Ducha svatého, aby jim k tomu dopomohl.

Napotom obvinuje kněz spojené jejich ruce štolou, řka: *Co Bůh spojil, toho člověk nerozlučuj. Všemohoucí Pán rač vás spojití, já pak ze svého kněžského úřadu potvrzuji vás v tomto manželství ve jménu Boha Otce, i Syna i Ducha svatého*; i činí nad nimi znamení svatého kříže, poněvadž všecka milost ve svátosti této účinkující jen v zásluhách Ukřížovaného se zakládá.

Konečně vyzývá kněz všech přítomných, aby se s ním pomodlili za nové tyto manžele, načež je žehnáním vodou pokropuje, chtěje jich tím napomenouti, aby šetřili vždy čistoty srdce.

Na to mše svatá se konává, u níž noví tito manželé do milosti Boží se poroučejí, i modlí se za ně kněz, aby, jakož ve jménu Pána Boha se spojili, i pomocí jeho zachování i ochránění byli a po dlouhém věku života věčného dosáhli.

1. *Poznámka.* Někdy žehná oddavatel k žádosti snoubenců *prsten* jak pro ženicha, tak též pro nevěstu, prose Boha, aby, jako prsten okrouhlý nemá žádného konce, tak i ti, kdož jej budou nositi, věrnost a lásku sobě zachovali po celý čas žití vezdejšího.

2. *Poznámka.* Jsou-li manželé padesáte let spolu, slavívají *zlatou svatbu*, ne jako by snad znovu oddáváni byli, nýbrž aby vroucně Bohu *děkovali* za hojné milosti, jež jim po ten celý čas prokazoval, pak aby Jeho za nová dobrodiní prosili. *Obnovují* též *slib věrné lásky*, k čemuž i požehnání kněžské přijímají. *Berla křížem* na hoře ozdobená, již mívají v pravici manželé takoví, označuje, že oni, jsouce již u velikém stáří, podpory potřebují, již od Krista důvěrně očekávají.

§. 47.

IV. Posvátnosti církevní (žehnaniny a svěceniny).

Ve svátostech uděluje se člověku *milost*, kteroužto buď hříchů sprostěn bývá (jako na křtu svatém a ve svátosti pokání), aneb aspoň posily dosahuje, aby neklezl a ctnosti vždy více milovný byl. Svátosti všechny *od Krista samého ustanoveny potřebnými* jsou *prostředky* k dosažení spasení.

Avšak *církev* svatá zavedla z moci od Krista jí udělené ještě některá jednání bohoslužebná, *posvátnosti* totiž, jimiž kněz:

a) buď věřícím potřebné pomoci na Pánu Bohu vyžaduje, (*žehnaniny*), jako: uvádění šestinedělky, církevní pohřeb, žehnání s nejsvětější svátostí, atd.: aneb

b) jisté věci od všeho upotřebování ku světským účelům vylučuje a ku službě Boží posvěcuje, (*svěceniny*),

na př. svěcení kostela, hřbitova, vody, soli, ohně, obět-
ného nádobí atd.

Při svěceninách užívá se vždycky oleje.

a) Žehnaniny církevní.

§. 48.

1. Uvádění šestinedělky.

Za několik neděl po porodu dítek (obyčejně za šest neděl) každá matka křesťanská do chrámu Páně knězem uvedena bývá, aby tam Bohu přinesla slušnou *oběť na poděkování*, a zároveň, aby jeho *za moudrost a posilu prosila*, kteráž jí potřebna jest k řádnému vychování dítěte. Stáváť se uvádění toto obřady následujícími.

Šestinedělka očekává kněze v sínce chrámové, majíc v ruce svíci rozžatou, kteráž značí *radost* z toho, že její dítě křtem svatým *ve spolek synův světla* vstoupilo. *Pokropiv ji kněz vodou svěcenou* říká žalm 23., ve kterém David učí, že *ten dosáhne požehnání od Hospodina a milosrdenství od Boha spomocníka svého, kdož jest duše nevinné a čistého srdce, kdo nenávidí marnosti, křivdy a lstivé řeči.*

Nyní kněz, chtěje matku křesťanskou do chrámu uvoditi, štolou dotýká se šestinedělčiny ruky řka k ní: *Vejdiž do chrámu Božího, a klaň se Synu blahoslavené panny Marie, jenž učinil tebe matkou.*

Přišed k oltáři *modlí se*, aby Bůh poděkování osoby této milostivě přijal, a jí po časném tomto životě na přímluvu matky Spasitelovy s dítětem tím slávy věčné udělil.

Posléze *pokropuje kněz šestinedělku svěcenou vodou a propouští ji se přáním srdečným*, aby požehnání Trojjediného Boha na ni sestoupilo, a s ní povždycky zůstávalo.

§. 49.

2. Pohřeb církevní.

Těla mrtvých uctivě pochovávají národové všickni za povinnost svou pokládali; neboť tím prokazovali zemřelým *službu poslední*.

Židům nic nebylo hroznějšího, jako když mrtvoly jejich kořistí dravé zvěře se státi měly; pročez i zbožný Tobiaš ochotně pochovával těla svých spolurodákův, nedbaje nic nemilosti krále Sennacheryba, již tím na sebe uvalil.

Křesťanům povinnost ona ještě světější musí býti, ježto dle učení Kristova tělo naše chrám jest Ducha svatého, schránka duše nesmrtelné; dlužno tedy je v uctivosti míti i po jeho úmrtí.

Umřel-li tedy křesťan katolický, posílá církev služebníka svého rouchem smutečným oděného v průvodu zpěváků do domu onoho, kdež mrtvola leží, aby naposledy ještě kněz toho doprovodil, který jím na křtu do církve uveden byl. *Vyzvánění s věže* ohlašuje věřícím nastávající pohřeb, vyzývajíce jich ku modlitbě za zemřelého.

V čele průvodu jest *vysoký kříž* (vlaje z něho černá rouška), čímž se dosvědčuje, že zemřelý *přivřencem byl Ukřižovaného*. *Hořící svíce*, kterouž kněz v pravici nese, a již také u rakve spatřujeme, znamená, že nebožtík *osvícen byl pravou vírou*, a že mu církev vyprošuje na Bohu *světla věčného*, totiž blaženosti nebeské. Přišed kněz k rakvi (již zdobí znamení svatého kříže a kniha, písmo sv., a tedy i víru zemřelého v drahé slovo Boží vyobrazující, a někdy také znaky stavu a důstojnosti jeho), *pokropuje* ji vodou svěcenou, modle se, aby Všemohoucí, patře na kající slze nebožtíkovy, duši očistěné milosrdným byl soudcem, což i obsahem jest žalmu 129., který kněz střídavě se zpěváky říká.

Napotom *okuřuje a kropí* ještě jednou mrtvého, a modlí se za něj, aby sprostěn vazeb hříchů, po slavném z mrtvých vzkříšení ku vyvoleným Páně se dostal.

Nyní veze aneb nese se rakev na hřbitov, smutný hlahol zvonů s věže doprovází vážně tento průvod (kondukt) a zpěváci orodují za zemřelého slovy žalmu 50. (*Smiluj se nade mnou Hospodine.*) Na hřbitově pronáší kněz u hrobu otevřeného táž slova útěchy, jimiž Kristus Martu těšil, když bratra zemřelého, Lazara, hořce oplakávala, totiž: *Já jsem vzkříšení a život, kdo věří ve mne, byť i umřel (dle těla), předce živ bude.*

Pak okuřuje a kropí rakev a modlí se, aby Bůh nenakládal se zemřelým dle jeho provinění, nýbrž aby jej milostivě připojil ku sborům anjelským. Posléze pouštějí rakev do hrobu, na niž kněz první něco prsti sypá, chtěje tím zemřelému poslední skutek milosrdenství prokázati.

Pak vrací se kněz od hrobu do kostela, kde sbor zpěvákův „*Salve Regina*“ (zdravas královno) zpívá; načež onen blahoslavenou pannu Marii za její přímluvu vzývá, abychom my svatě žili, šťastně boj vzdější dokonali a věčné blaženosti došli.

Mše za nebožtíka sloužívá se v *černé barvě* (requiem), někdy však čte se mimo mši zádušní ještě tak zvaná „*anjelská mše*“ v *barvě bílé*, v níž kněz ve jménu všech těch, jenž nebožtíka k hrobu doprovodili, Bohu děkuje, že jim popráno bylo, aby se za milostivé přijetí zemřelého ve sbor anjelský důvěrně pomodlili.

Jestliže *dítě nedospělé* se pochovává, nezná církev žádného smutku; nýbrž posílá naopak kněze svého v *bílém rouchu*, a velí mu modliti se žalm obsahu *radostného* (*Oslavujte Hospodina sluhové jeho atd. Žalm 112.*); nekonají se dále modlitby za zemřelé dítě, nýbrž za pozůstalé živé, aby i tito milostí Boží s blahoslavenými maličkými v ráji někdy spojeni byli.

Poznámka. V Čechách zachovalo se udělování *požehnání sv. Blažaje*. Byl totiž sv. Blažej, jeden z tak

zvaných *čtrnácti svatých pomocníků**, biskupem v Se-
baste v Armenii, kdež za Licinia okolo roku 316.
smrtí mučennickou zemřel. Světí se památka jeho 3.
února. Pověst, že sv. Blažej hojil nemoce dětí, a že
zejména vyléčil chlapce, spolknutou kostí rybí téměř
udušeného, rozšířila úctu k němu po celém východě,
odkud se ctění sv. Blažeje do západních zemí přene-
slo. Vžívá se hlavně při bolestech v krku. Požehnání
sv. Blažeje uděluje se v den jeho památky dvěma přes
příč (v podobě kříže) položenými svícemi a zvláštní
modlitbou.

§. 50.

b) S v ě c e n ě n ě .

Svěcení chrámu.

Dle svědectví písma svatého (v 3. Král. 8 a v 1
Esdr. 6) již židé u veliké slavnosti chrám svůj k služ-
bám Božím zasvěcovali, modlíce se k Bohu a přináše-
jíce jemu oběti; neboť měli v uctivosti místo to, kdež
Hospodin sídlo své sobě vyvolil.

V chrámě křesťanském jest však Bůh *skutečně* a
podstatně přítomen, totiž v nejsvětější svátosti oltářní,
za kterouž příčinou místo toto mnohem důstojnější
jest a jeho posvěcení mnohem slavnější.

Když se totiž biskup ku posvátnému onomu ději
modlitbou a postem byl připravil, modlí se s ducho-
venstvem před kostelem *sedmero kajících žalmů* a pak
litanii ke všem Svatým. Napotom *obchází třikráte bu-
dovu chrámovou*, kropí ji svěcenou vodou a *klepá po-
každé berlou na dvěře kostelní* a dělá jí kříž také na

* V církvi katolické slaví se památka *čtrnácti svatých po-
mocníků*, k jejichž cti na mnohých místech chrámy posvěceny
jsou, v druhý svátek svatodušní. Jsouť pak: sv. Pantaleon,
Jiljí, Blažej, Didak, Erazim, Diviš, Achác, Krištof, Jiří,
Markéta, Eustach, Vít, Kateřina a Barbora. Každému
z těchto svatých přikládala se zvláštní pomoc v jistých ne-
hodách a potřebách.

prahu dveří kostelních, říká: *Otevřte se brány, aby vejít mohl král slavný* (totiž Hospodin).

Tím se značí, že království Boží zde na zemi (církev), a království Boží na nebi těm jenom jest otevřeno, kdož věří v Boha Trojjediného, a s viditelnou hlavou církve ve spojení žijí.

Nyní vstupuje biskup s duchovenstvem ostatním dveřmi otevřenými do kostela, užívaje pozdravu již Spasiteli velice oblíbeného: *Pokoj budiž domu tomuto*.

Pak kleká biskup uprostřed kostela a vzývá Ducha svatého (*Přijď stvořiteli Duše sv.*). Tím uvádí se nám na mysl, že velikých milostí účastnými se stávají v chrámě ti, kdož tam se srdcem zbožným přítomni bývají. Napotom píše biskup *na podlaze kostelní, kteráž k tomu cíli popelem posypána jest, berlou svou abecedu latinskou a řeckou na význam*, že se v chrámu tom též učení bude hlásati, kteréž církevní otcové latinští a řečtí vyznávali, a jemuž učili.

Posléze svěťí biskup *vodu* (na znamení očistování od hříchů), *víno* (na význam božské milosti), *popel* (k upamatování na pomíjejcnost všeho pozemského) a *sůl* (na znamení pravé křesťanské moudrosti) a posypá směsí z všech těchto věcí chrám a oltáře.

I klade se obřadem tímto věřícím na srdce, že musejí býti čistými kajícími a opravdu moudrými a svatými, aby jejich Boha uctívání Nejvyššímu příjemno bylo. —

Na to biskup *maže svatým křížem dvéře a pak vnitřní stěny na těch místech, kdež dvanáctero svíců hoří* (na význam, že se zde táž víra vyznává, kterouž apoštolové hlásali) a kdež *dvanáctero křížů* namalováno jest, což zřejmě k tomu ukazuje, že všickni tam shromáždění Ježíši Kristu (*Pomazanému*) vírou se přihlašují, a že kráčetí mají ve světle jeho od apoštolů zvěstované víry.

Pak *posvěcuje biskup oltáře*, kropě je totiž vodou žehnanou a okuřuje vonným kadidlem, pak vkládá v prohlubinku desky oltářní ostatky svatých, a maže oltáře svatým křížem dle příkladu patriarchy Jakuba; napotom dává na ně patero křížů z kadidla a z vosku, kteréž

na znamení oběti Bohu povinnované zapaluje. Oltář takto posvěcený pokrývají napotom lněným rouchem, načež se první mše sv. u něho koná.

Poznámka 1. Někdy zasvěcuje se chrám Páně *pouhým požehnáním*, k němuž každý kněz s povolením biskupa dostačuje, ježto se tu neděje mazání sv. olejem.

Poznámka 2. Nesmějí se v chrámě některém služby Boží konati:

a) když *ovšednil*, t. j. když ztratil omítku na stěnách vnitřních, aneb když se s povolením biskupa a úřadu světského obrátil k potřebám všedním;

b) když byl *zneuctěn*, což se stává, spáchal-li kdo ve svatyni hřích smilstva neb krveprolití, aneb když se tam tělo nepokřtěného aneb z církve vyloučeného pochovalo.

§. 51.

Svěcení hřbitova.

Svěcení hřbitova děje se v církvi katolické mnohými modlitbami a kropením svěcenou vodou. Zvláště však *zaráží se před kříž*, Vykupitele světa vyobrazující, *dřevěný kůl*, kterýž jako zesnulého člověka představuje; na tento dávají se tři svíce, které napotom rozsvícené světitel na každém konci upevňuje, na znamení, že smrt teprv smrtí Kristovou a jeho vzkříšením hroznou býti přestala, a že všem, jenž v Ježíše věří, světlo věčné svítiti bude.

Mimo jiné krásné modlitby říká světitel též litanii ke všem Svatým, okuřuje kříž, vykropuje hroby, a prosí ve jménu všech tam pochovaných za smilování Boží.

§. 52.

Svěcení kříže.

Jako na oslavení velikých činů a znamenitých vítězství staví se pomníky z kamene a z kovu, aby

památka na činy ty nikdy nezhybnula: taktéž křesťané na místech veřejných a při cestách znamení kříže Kristova staví, aby v pohledu na něj veliký skutek svého vykoupení sobě připomínali a velikoslavné vítězství, jehož Kristus tam nad knížetem temnosti dobyl, vděčně na mysl sobě uváděli.

Při svěcení takového kříže modlí se kněz, žehnaje jej, aby toto znamení obětování-se Syna Božího za hříchy světa bylo veškerému člověčenstvu pravým lékem proti duchovní smrti, aby bylo posilou u víře, útěchou ve strastech a ochranou proti nepřátelům našeho spasení. Napotom pokropuje kněz kříž svěcenou vodou, prose Hospodina za milost, aby požehnané ovoce smrti Kristovy na nás nebylo zmařeno; na to kleče klaní se Spasiteli, jemuž kříž za lůžko sloužil, a líbá jej, což po něm i věřící činí.

Kdykoliv okolo kříže kráčíme, máme sobě živě připomínati tu předrahou cenu, jakouž umírající láska Syna Božího nás nebi zase vydobyla, a spolu uznávati máme svůj nevděk, jakýmž hřešice laskavému úmyslu Spasitele svého na odpor se stavíme.

U kříže musí nás pocit *kajicnosti* nad hříchy spáchanými zároveň s pevným úmyslem dokonalého polepšení naplňovati.

§. 53.

Svěcení vody, soli a zvonů.

Voda a sůl má vlastně vždy v neděli svěcena býti. Kněz napřed vodu čistou posvěcuje, a pak teprv sůl, již k vodě přimísuje.

Děje se to *znaméním sv. kříže a modlitbami*, v nichžto Boha prosí, aby čistota srdce tam panovala, kdekoliv vodou tou kropeno bude. *Sůl* připomíná nám, že k zachování čistoty srdce potřebí jest, abychom se se vši opatrností všeliké nákazy hříchu varovali.

(O svěcení křestní vody a ohně viz obřady, jež se konají na bílou sobotu, taktéž o svěcení *oleje* pojednáno v §. 59.)

Zvony buď biskup, aneb jiný kněz svěťívá a sice tímto obřadem.* Napřed *umývá* zvon *vodou svěcenou*, poněvadž zvuk jeho k očišťování ducha nás napomíná; pak jej *maže sv. olejem*, ježto nás ku statečnému boji proti nepřítelům našeho spasení vybízí. Dále *posýpá a okuřuje* biskup zvon *kadidlem* na význam, že jím k oběti Páně svolávání býváme, a znamená jej *sv. křížem*, ježto hlas jeho jedině k uctění Ukřižovaného zníti má.

Každý zvon dostává jméno některého Svatého, jakoby tento sám nás ke službám Božím a k jiným pobožnostem vyzýval.

Konečně modlí se světitel, aby zvuk líbezný zvonu onoho u věřících víru a pobožnost rozmnožoval a všeliké zlé od nich odvracel.

Poznámka. K bohoslužbě potřebný *oblek a nádobí* svěťí jen biskup, aneb s jeho povolením jiný kněz. Děje se to tímto způsobem: *Kalich a paténa* maže se napřed svatým křížmem, pak se pokropuje svěcenou vodou, při čemž se koná přiměřená modlitba. Ostatní nádobí bohoslužebné jakož i oblek, jehož se při církevních výkonech užívá, svěťí se jen modlitbou a pokropením svěcenou vodou.

V. O p o s v á t n ý c h d o b á c h.

§. 54.

O posvátných dobách vůbec.

První den v týdnu jest *neděle*, kterouž církev již od časů apoštolských svěťí jakožto památní den nejsvětější Trojice Boží — V první knize Mojžíšově čteme: „*Bůh dokonál dne sedmého dílo své, a odpočinul dne sedmého*

* Bohoslužebný účel zvonů naznačen jest v tomto dvouverší:
 Laudo Deum verum, plebem voco, congrego clerum,
 Defunctos ploro, nimbum fugo, festaque honoro.

od všeho díla, i požehnal dni tomuto a posvětil jej." (Genesis 2, 2—3.). Z té příčiny vykázal též nám šest dnů k pracování, sedmého pak velel, abychom odpočívali. Židé musili poslední den v týdnu, totiž *sobotu* světit, neboť v 2. knize Mojžíšově čte se: „*Pomni, abys den sobotní světil.*“ Křesťané svěťí však již od časů apoštolských *neděli*, poněvadž Kristus v ten den z mrtvých vstal, a pak padesátého dne na to, *což tedy též v neděli bylo*, Ducha svatého učenníkům svým seslal. Ku svěcení neděle zavazuje nás třetí přikázání Boží, a jest den tento v církvi Kristově *památným dnem stvoření světa, vykoupení a posvěcení* člověčenstva, což jest zajisté skutkem Trojice Boží. Jest pak povinností křesťanů, aby v neděli od takové práce tělesné odpočívali, která se od služebníků, řemeslníků, dělníků, strojníků atd. vykonává a účelu svěcení neděle překáží, tedy od *služebné práce*, která se s velikým namáháním a pro zjednání k životu potřebných věcí děje; dále se zapovídají všeliká řízení u úřadů, veřejné držení trhů, obsylka svědků atd. Mimo to přikazuje se, aby věřící v neděli pozorně, uctivě a pobožně mši svatou a kázání slyšeli, taktéž odpoledních služeb Božích se účastňovali, ano i domácí pobožnost konali (modlitbu, rozjímání), a konáním skutkův tělesného a duchovního milosrdenství lásku k bližnímu objevovali. — Mimo neděli slavíme v církvi katolické ještě jiné zasvěcené svátky; neboť v písmě sv. čteme, že již v starém zákoně židé kromě soboty *jiné ještě slavnosti měli*, o nichž sobě zvláštní dobrodiní Bohem jim prokázaná se srdcem vděčným připomínali. Slavili svátky *přesných chlebů* (velikonoce), pak letnice, *slavnost stánků*, veliký *svátek očišťování* a t. d.

Není tedy divu, když i my křesťané, zákon nový majíce, kromě neděl jiné ještě *výroční památky a zasvěcené svátky* slavíme, kteréž buď hned svatí apoštolové, aneb jejich nástupcové, papež s ostatními biskupy zavedli. I jsouť slavnosti takové jen proto ustanoveny, abychom sobě rozličná tajemství svaté víry připomínali, Bohu za dobrodiní člověčenstvu prokázaná děkovali, a

k následování ctností, pro něž vyvolení Páně odplatu věčnou vzali, povzbuzováni byli.

Slavnosti, jež zasvětila církev ku vzdělání věřících, *nepovstaly najednou*, nýbrž ustanovovaly se, jak toho důležitost tajemství svaté víry, potřeby věku a užitek katolíků vyžadovaly. Svátky, jež se světí v církvi katolické, rozdělujeme 1. *na svátky Páně*; 2. *na svátky Panny Marie*; 3. *na svátky ostatních Svatých*.

1. *Svátky Páně* jsou památky z nejdůležitějších příběhů Ježíše Krista vzaté.

Jsouť pak tyto:

a) *Hod Boží vánoční*, aneb památka narození Krista Pána (25. prosince).

b) *Obřezání Páně*, aneb nový rok občanský (1. ledna).

c) *Památka zjevení Páně*, aneb *svátek tří králův* (6. ledna).

d) *Památka nejsvětějšího jména Ježíše* (slaví se vždy druhou neděli po zjevení Páně).

e) *Hod Boží velikonoční*, neboli památka vzkříšení Páně v neděli po prvním úplňku na jaře.*

f) *Na nebe vstoupení Páně* (ve čtvrtek po páté neděli velikonoční).

g) *Seslání Ducha svatého aneb hod Boží svatodušní* (v den padesátý po velikonocích).

h) *Svátek nejsvětější Trojice Boží* (v den osmý po svatodušním hodu Božím).

i) *Slavnost Božího těla* (ve čtvrtek po nejsvětější Trojici Boží).

2. *Svátky Panny Marie* jsou památky z některých obzvláštních příběhů rodičky Boží vzaté. Máme pak zasvěcených svátků Marianských sedm, a sice:

a) *Svátek nepoškvrněného početí Panny Marie* (8. prosince).

b) *Památka očistování Panny Marie*, aneb *hromnic* (2. února).

* Případá-li první úplněk na jaře také na neděli, slaví se hod Boží velikonoční až v následující neděli.

- c) *Slavnost zvěstování Panny Marie* (25. března).
- d) *Památka navštívení Panny Marie* (v neděli po 2. červenci, aneb 2. července, připadá-li na neděli).
- e) *Na nebe vzetí Panny Marie* (15. srpna).
- f) *Svátek narození Panny Marie* (8. září).
- g) *Památka jména Marie* (v neděli po narození Marie Panny).

Poznámka. Mimo tyto uvedené slavnosti jsou ještě některé jiné svátky Mariánské, které však nejsou zasvěceny.

3. Církev svatá ustanovila ještě některé svátky k upamatování nás *na Svaté*, z nichž však jen tyto zasvěceny jsou:

- a) *Svátek svatého Štěpána* (26. prosince).
- b) *Svátek sv. apoštolů Petra a Pavla* (29. června).
- c) *Svátek všech svatých* (1. listopadu).

V naší vlasti slavíme ještě:

- d) *Svátek svatého Jana Nepomuckého* (16. května).
- e) *Svátek svatého Václava* (28. září).

Mimo tyto dva svaté cti se v Čechách ještě jako patronové země:

Svatý Cyrill a Method, Vít, Wolfgang, Vojtěch, Jiří, Kosmas a Damián, Prokop, Ivan, Benedikt s bratřími, Norbert, Josef a svatá Ludmila. Svatého Václava nazýváme dědicem, a sv. Ludmilu dědičkou země české, poněvadž jakožto knížata v skutku zemí touto dědičně vládli.

Poznámka. Svátky svatých nesvětí se v den jejich narození, nýbrž v den *úmrtí*; neboť i oni se narodili se hříchem, a pak jim nastal teprv tuhý boj a zápas se světem, s tělem, a se zlým duchem; když však šťastně nepřátely tyto překonali a v stavu posvěcující milosti Boží zemřeli, tuž den onen, v kterýž překročili v život věčný, *radostné oslavy* hoden jest. Že však Maria Panna bez poškvrny počata jest, a poněvadž Jan Křtitel slavným byl předchůdcem Ježíše Krista, slavíme předce den jejich *narození*.

Všecky svátky krásně v jeden celek sloučeny jsou, tak že se jimi každoročně úplná památka toho

stává, co všemohoucí a nejdobrotivější Bůh k našemu vykoupení, spasení a posvěcení působil a neustále působí. *Vtělil se totiž Syn Boží; byv pak za nás ukřížován vlastní svou mocí z mrtvých vstal, a vstoupiv na nebesa seslal Ducha svatého, jímž neustále církev svou svatou řídí.*

Rok církevní jest tedy řada časů, jako v kruhu obsažených, ke službám Božím a jiným sv. památkám a obřadům určených. Trvá pak rok církevní od první neděle adventní v roce občanském jednom, až zase k této neděli roku takového druhého. Ovšemť že má tolik dnů jako rok občanský; avšak *den církevní* netrvá jako den občanský od půlnoci do půlnoci, nýbrž od večera k večeru. Odtud pochází *svatvečer* před nedělí neb svátkem, poněvadž se již jejich předvečer k nim počítá; odtud také *vyzvánění* neděle aneb svátku u večer před tím, čímž se neděle neb svátek začíná.

Rok církevní rozvrhuje se na tři hlavní doby, totiž:

1. *na dobu vánoční,*
2. *na dobu velikonoční,*
3. *na dobu svatodušní.*

Každá doba slavnostní rozpadá se zase na tři díly, totiž na *slavnost*, která k hlavní slavnosti nás *připravovati* má, pak na *vlastní slavnost*, a konečně na ty *slavnostné památky*, které po hlavní slavnosti *následují*.

1. *Doba vánoční* začíná první nedělí adventní a končí se svátkem očišťování Panny Marie. Středem jejím jest slavnost vánoční sama; přípravou jest čas adventní; a ty památky zasvěcené, které následují po svátcích vánočních až do hromnic, tvoří doslavnost této doby. Předmět této slavnostné doby vyjádřen jest slovy sv. Jana (1, 14—25.): „*Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi, a viděli jsme slávu jeho, slávu jakožto jednorozeného od Otce, plného milosti a pravdy.*“

2. *Doba velikonoční* začíná nedělí devítníkem (septuagesima) a končí se svátkem na nebe vstoupení Páně. Středem jest velikonoční slavnost sama; přípravu její tvoří čas svatopostní s třemi nedělami předcháze-

jícími; a doslavností jest pět neděl po velikonocích až do na nebe vstoupení Páně.

Doba tato připomíná nám utrpení, smrt a vzkříšení a na nebe vstoupení Kristovo.

3. *Doba svatodušní* začíná nedělí po na nebe vstoupení Páně a trvá až k adventu.

Středem jejím jsou letnice (seslání Ducha svatého). Přípravou této doby jest neděle šestá po velikonocích, kde nám na paměť uvádí církev svatá slova Kristova, kteráž mluvil k učenníkům: *Když přijde Utěšitel, kterého pošlu vám od Otce, ten svědectví vydávati bude o mně.*“ A celá řada neděl po letnicích až k závírce tvoří doslavnost této doby.

Předmětem doby této jest oslavení Krista Pána v údech církve skrze Ducha svatého od nich přijatého a v nich působícího.

A. D o b a v á n o ě n í.

§. 55.

A d v e n t.

Advent, jímž začíná rok církevní (adventus = příchod, příští), jest příprava ku svátkům vánočním, a zahrnuje do sebe čtyry *nedělní dny*, nikoliv ale tolik týdnů. Tuť každý katolík vmysliti se má v onu smutnou dobu, kdež *pohané* modlám úctu božskou vzdávali a v ohavné neřesti upadše sami sobě pomoci nemohli, a tedy po Spasiteli nějakém *dychtili*; židé pak jhem Římanů stížení a rozdělení jsouce v rozličné sekty toužebně Messiáše čekali.

V tichém čase adventním má se radostným opětováním věsteb prorockých o příchodu Spasitelově v každé mysli křesťanské totéž díti, co se tehdaž po 4000 let dělo v člověčenstvu vůbec, *probuzovati se má v nás totiž vroucí toužebnost po Vykupiteli světa, aby se znovu*

narodil v srdci našem, kteréž ku hodnému jeho přijetí kajicností připravovati potřebí.

Proto volá také církev svatá, ve jménu všech věřících touhu po Spasiteli pronášejíc: *Rosu dejte nebesa s hůry (Rorate coeli), a oblakové dštěte Spravedlivého, otevři se země, a ať vzejde Spasitel*; proto zapovídá po celý čas adventní všeho hlučného veselí, užívá k nedělním službám Božím roucha barvy modré, a ustanovuje častější posty, aby nás jen ku pokání povzbudila.

Jest tedy povinností naší, abychom v době adventní slušné přípravy konali v srdci svém ku příchodu Ježíše Krista; máme mu připravovati srdce čisté, víry, pokory a zbožnosti plné, abychom měli pokoj s Bohem, s lidmi a sami se sebou; dále potřebí, plápol lásky v srdci rozněcovati a na dráze ctnosti neohroženě kráčet.

Konají se v čas tento *mše svaté za tmy* ještě, čímž sobě připomínáme, že husté tmy bludu a hříchu před Kristem celý svět přikrývaly, a slují *Rorate*. Tu pak se prozpěvují zvláštní písně, jež se vztahují k slibům o příští Spasitolově a k změnám, jakéž v člověčenstvu Spasitelem se způsobiti mají. Předě mší sv. zpívává se třikráte: „Ejhle Hospodin přijde a všickni svatí jeho s ním, a vyjasní se v onen den nebe i země, alleluja!“

Den 24. měsíce prosince, vigilie to před hodem Božím vánočním, nazývá se *štědrým dnem*, poněvadž se tu ukázala zřejmě *štědrost Svrchovaného* tím, že nám drahého Vykupitele darovala, což i *dárky*, jimiž jedni druhých potěšují, zřejmě vyznačují. Prikazuje církev svatá, abychom se *postem nejprísnějším a modlitbami* k důstojnému uvítání vtěleného Boha, Ježíše Krista, připravovali.

Významně připomíná nám v den tento církev svatá první rodiče *Adama a Evu*, ježto Spasitel jen proto na svět přišel, že se oni hříchu dopustili, který po nich všickni lidé zdědili.

§. 56.

Slavnosti v době vánoční.

Dne 25. prosince slavíme *hod Boží vánoční*, památku to narození Krista Pána v Betlémě. Dle svědectví svatého Jana Zlatoústého slavnost tato vždy za *matku všech slavností* považována byla, a jsouc oktávem provázena tím zvláště vyniká, že smí kněz třikráte mši svatou o ní sloužiti. Stává se tak dle výkladu svatých Otců církevních proto, abychom sobě připomínali, že Ježíš Kristus *pravý Bůh jest od věčnosti*, pak též *pravý člověk z Marie Panny narozený*, a posléze *Bůh i člověk v jedné a v téže osobě*. První z těchto mší koná se hned o půl noci (jitřní), v ktoroužto dobu dle ústního podání Ježíš Kristus se narodil. —

O slavnosti této dosti máme příčiny, abychom Ježíše *velebili*, že se stal naším prostředníkem, který nás s Otem nebeským smířil; dále *mu děkovati máme*, že nás jakožto *pravé světlo* osvětluje, jako *pravá cesta* k Otci vede, a jako *život* v pravdě obživuje, že pro Něj láska Boží se všemi poklady milosti k nám se sklání.

Dne 26. prosince připadá *svátek svatého Štěpána*. Tento vyvolený Páně byl jeden ze sedmi jáhnův, kteréž sobě apoštolové vyvolili, aby hlásali sv. evangelium, a biskupům a kněžím při mši sv. jakož i při udělování svátostí přisluhovali.

Štěpán byl pln milosti a síly, i hájil víru Kristovu srdnatě. Tím však pobouřil proti sobě židy, jenž nemohouce odolati řeči jeho ve školách, z města jej vyvrhli a kamenovali.

Kamenovaný Štěpán však vzýval Boha a zvolal: „Pane nepokládej jim to za hřích“ a usnul v Pánu l. P. 34. po narození Páně. Památka smrti prvomučenníka tohoto slavila se zde a onde hned v prvních stolecích; později však byla pro celé křesťanstvo ustanovena.

Připomíná nám církev svatá slavností touto smutné časy, kdež křesťané pro víru největší nátlaky snášeti

museli, a napomíná nás, abychom nyní aspoň křesťanským obcováním víru svou statně vyznávali, všemu lákání k hříchu zmužile se bránili, a ničím, ani svůdným příkladem, ani zdánlivým ziskem zviklati se nedávali.

V církvi světí se také dne 27. prosince památka *svatého Jana, apoštola a evangelisty*, který, ač byl mezi všemi apoštoly nejmladší, předce nade všecky láskou a důvěrou ku Kristu vynikal. Jemu Pán umíraje poručil matku svou, a jí odevzdal i tohoto učenníka a *miláčka* svého. Po na nebe vstoupení Páně zdržovala se panna Maria v domě jeho v Jerusalemě. Po sešlání Ducha sv. hlásal Jan svaté evangelium po mnohých krajinách, zvlášt pak v Efesu, kdež také obec křesťanskou založil. Za císaře Domiciána byl vypořezán na ostrov Patmos. Za císaře Nervy směl se zase do Efesu navrátiti, kdež až do smrti setrval. Když již věkem sešlý byl, dal se do shromáždění křesťanů vždycky nositi a tu opakoval vždycky slova: „Synáčekové, milujte se vespolek.“ Maje přes 100 let věku svého, dokonal za Trajana život svůj.

Na den sv. Jana světívá se zde a onde víno v kostele, kteréž napotom kněz věřícím k pití podává slovy: *Pijte lásku sv. Jana*. Takto vzbuzuje ku pravé křesťanské lásce, jížto vzorem jest evangelista Jan.

Dne 28. prosince světí se v církvi památka *Bezlémských neviňátek* (mladátek). Za času narození Krista Pána panoval totiž v Jerusalemě od židů nenáviděný Herodes, jenž v ustavičném strachu žil, aby nebyl o trůn svůj připraven. Proto ulekl se také velmi, když slyšel od mudrců, že se narodil král židovský, a vyhledával bezživotí nově zrozeného dítěte. Proto dal v hněvu svém rozkaz, aby všechna pacholátka od dvouletých a níže v Betlémě a v celém okolí zavražděna byla, chtěje takto ze světa zprovoditi i Krista, s kterým však Josef ku zvláštnímu pokynutí vyššímu do Egypta se odebral. —

Oba tyto svátky nejsou však zasvěceny.

Osmého dne po narození Páně, totiž dne 1. ledna (jímž občanský nový rok započíná), světí se v církvi katolické památka *obřezání Ježíše Krista*.

Jako totiž každé pachole z matek židovských narozené dle zákona osmého dne obřezáno bývalo, tak se stalo i se Synem Božím z Marie Panny narozeným, kterýž takto do církve židovské přijat byl. Obřízkou pak připomínala se v starém zákoně ustavičně smlouva, kterouž již v době patriarchální Hospodin s lidem vyvoleným učinil. Jestliže tedy kdo ustanovení tohoto nešetřil, zrušil smlouvu a zbavil se tak všech zaslíbení lidu Israelskému učiněných.

V zákoně novém má však slavnost tato zcela jiný význam.

Církev svatá uvedla totiž z počátku jen k odstranění pohanských slavností nového roku, (kteréž hlučnými svými a pověrečnými zvyky na nejvýš ohavny byly), pobožnost kající, totiž půst, chtěc tak odpor činiti pohanské rozpustlosti a rozmařilosti. Později však povaze křesťanské přiměřeněji *zasvěcen jest Hospodinu hned první den roku*, v kterýž nás církev napomíná, abychom, ježto jsme se na křtu svatém údy společnosti Kristovy stali, všecky hříšné žádosti a náklonnosti srdce *obřezávali*, to jest, modlitbou, pokáním a zapíráním sebe samých všemožně je krotili.

Před novým rokem konává se k večeru v chrámě pobožnost (Te Deum laudamus) na poděkování za nescíslná dobrodiní, kteráž jsme po celý rok ze štědré ruky Pána nejdobrotivějšího obdrželi.

Památka *zjevení Páně*, neb tak nazvaných *tří králův* světí se vždy 6. ledna. Nazývá se slavnost ta svátkem *tří králův*, protože v den tento mudrcové královští k jesličkám Kristovým připutovali, aby pacholátku narozenému takovou úctu vzdávali, která Bohu samému přináleží.

Jmenuje se slavnost ona také *zjevením Páně*, poněvadž dle svědectví svatých Otců právě v tento den Ježíš Kristus jako *Bůh* pozemšťanům se zjevil: ponejprv jako *nemluvnátko* neobyčejnou hvězdou oněm mudrcům

na východě od země židovské bydlícím; podruhé v tentýž den, avšak o třicet let později, byl Ježíš, *když Jež Jan v řece Jordáně křtil, hlasem s nebe pocházejícím za Syna Božího vyhlášen*; (pročež také voda svěcena bývá v den před touto slavností za hmotu svatého křtu, a druhdy býval ku svátku tomuto odkládán slavný křest dospělých židů a pohanů); a po třetí zjevil se Kristus jako Bůh v tentýž den, avšak o rok později, *když v Káně Galilejské první zázrak učinil, proměniv tam vodu ve víno*.

Dle slov svatého Jana Zlatoústého sluje též slavnost tato *dnem božství a člověčenství Kristova*, protože mudrcové onino *zlatem a kadidlem* nejvyšší božskou moc, velebnost a slávu Betlémského pacholátka, Ježíše, vyznávali, *myrrhou* však na jeho bolesti, utrpení a smrt — jedním slovem na jeho člověčenství a mdlobu lidskou ukazovali.

Poněvadž o památce zjevení Páně církevní učitelé hned z prvnějších věků křesťanských ve svých spisech se zmínují, jest zajisté slavnost tato jedna z nejstarších, i povzbuzuje nás, abychom Bohu srdečné díky vzdávali, že nás z pouhého milosrdenství ku Kristu povolal, a pak abychom jemu obětovali zlato čistého srdce, kadidlo zbožné modlitby a myrrhu pokory, kteráž duši všeho porušení chrání.

V druhou neděli po zjevení Páně slavíme *památku nejsvětějšího jména Ježíše*, jména to světa Spasitele, *v němž každé koleno kleká, nebeské, pozemské i pekelné*. Poněvadž ve jménu tom láska a milost Boží nejlépe se nám zjevila, chováno jest v církvi katolické po všecky věky v úctě a vážnosti největší, i žehnali se hned první křesťané jménem tím vstávajíce a lehajíce; jím počínali a končili své práce, jím zastírali se jako štítem pevným ve všech strastech a souženích.

A proto zasvětila také církev svatá nejsladšímu jménu tomuto zvláštní výroční slavnost. Až do patnáctého století slavíval se svátek ten zároveň s památkou obřezání Páně, poněvadž Syn Boží, byv obřezán, také Ježíšem nazván byl. V patnáctém století dovolil však

papež Sixtus IV., a ku konci šestnáctého století i papež Kliment VIII. řádu svatého Františka zvláštní památku nejsvětějšího jména Ježíše Krista slaviti.

Teprv roku 1721. slavnost tato papežem Innocencem XIII. v církvi veškeré zavedena byla. Z toho času udělují se též dle ustanovení onoho papeže v ten den *plnomocné odpustky* všem kajícím hříšníkům, kteří se srdcem skroušeným svátost pokání a oltářní přijímají. —

V tu dobu nastal také u katolických křesťanů obyčej krásný, že se jménem tím na setkání pozdravovali, neznajíce pozdravení lepšího a srdečnějšího nežli jest chvála milého Spasitele; pročť říkávali, kdykoliv se sešli: „*Pochválen buď Ježíš Kristus!*“

Uvádí nám tedy každoročně církev svatá slavností touto na paměť, jak se předkové naši honosili a chlubili jménem Ježíše, vyjevujíc zároveň své přání, aby radostný hlahol pozdravení onoho hojněji a častěji u nás slýchán byl, a bychom se nedávali panujícím světa zlého obyčejem sváděti a snad za sprosté pokládali, co předkům našim bylo svatosvaté. Pozdravením tím nejlépe křesťanskou svou pravověrnost osvědčujeme; a říkáme-li s úctou a s radostí: „*Pochválen buď Ježíš Kristus,*“ naplní se na nás slova Spasitele milého: „*Kdožkoliv vyzná mne před lidmi, vyznámt i já jej před Otcem svým, jenž jest v nebesích.*“

§. 57.

Svátky Marianské v době vánoční.

V řadu dojmavých vzpomínek křesťanských v době vánoční přidružily se pro radost srdce věřícího ještě dvě jiné slavnosti k uctění Panny Marie zavedené, a sice: — dne 8. prosince svátek *nepoškvrněného početí blahoslavené Panny Marie*. V den tento pamatuje nás církev svatá na dobu šťastnou, ve kteréž svatá Anna ve svém životě Marii Pannu počala, a sice *bez poškvrny hříchu prvotného*.

Konala se slavnost tato k počtě svaté Bohorodičky již v dvanáctém století, neboť kanovníci v městě Lyoně roku 1140. ji již světili. Že však Maria bez hříchu prvotného počata byla, nevyslovila církev nikdy zřejmě; zůstávalo to *nábožným toliko míněním*, ačkoliv již starožitný *Origenes* téměř na prahu věků křesťanských stojící, jasně se vyjádřil, že *Maria dechem hada nakažena nebyla*.

Až v době nejnovější, náměstek Kristův, věhlasný sv. Otec Pius IX. l. P. 1854. učení toto úplně dle přesné nauky církevní za *článek víry* slavně prohlásil.

I neslušelo by zajisté, aby hříchu prvotnému podléhala Maria, která vvolena byla za matku Spasitele, a již pozdravil anjel Gabriel jakožto *milosti plnou*.—

Slavíce den tento díky vroucí vzdávati máme Otci nebeskému, že nám dal blahoslavenou Pannu Marii, s jejímžto početím i vykoupení naše se započalo, z jejíhož života v Synu nejsvětějším světu odpuštění viny a milost nesmírná vykvetla.

Pohlížejíce dále k Panně neporušené, každý skutek svůj Bohu obětovati a vůli svou s nejsvětější vůlí Boží srovnávati máme, abychom bez úrazu životem vezdejší prošli a k cíli poslednímu na nebi šťastně dospěli.

Dne druhého února slaví se památka *očišťování Panny Marie, aneb svátek obětování Páně, neboli hromnic*.

V ten den církev svatá na paměť nám uvádí, že Maria čtyřicátého dne po narození Ježíše Krista s tímto dítětem do chrámu Jerusalemského přišla, aby tam jako jiné židovské matky oběti zákonem ustanovené vykonala a se očistila, pak aby též Ježíše jakožto prvorozence Pánu představila a vyplatila.

Ačkoliv Bohorodička, kteráž bez poškrvny sama byvši počata v čistotě také a bez poškrvny Krista počala a očišťování takového nepotřebovala, podrobila se předce obřadu onomu, aby osvědčila, že jest zákona ve všem poslušna a nanejvýš pokory milovna.

Slavnost tuto zavedl l. P. 492. papež Gelasius I. na místě pohanského obyčeje, jemuž Římané *februa* říkali.

Poněvadž pohané na hrobech svíce rozsvěcovali a s pochodněmi po Římě běhali, památku očišťování takto konajíce; nařídil papež onen, aby se dne 2. února svíce v kostelích světily, a napotom aby lid křesťanský s rozžatými učinil processí. Vyznamenávají pak svíce tyto Ježíše Krista, o němž řekl stařeček Simeon, když jej Maria do chrámu přinesla, a on jej z rukou jejích na své lokty vzal, že jest *světlo k zjevení (osvícení) národů*, čímž Pán Ježíš skutečně byl, jest a bude. U Řekův slove slavnost tato *setkání (hypantesis)*, poněvadž se Simeon a Anna potkali s dítětem nebeským, když s ním svatá matka jeho do chrámu k *úvodu* přišla.

U lidu slovanského nazývá se slavnost tato *hromnice*, a svíce v den ten v kostele svěcené slují též hromnice, poněvadž je mnozí z našinců v čas hromobití, modlíce se, rozsvěcují s úmyslem nábožným, aby je Bůh všeho neštěstí milostivě chránil.

Dle navedení církve svaté máme o slavnosti této jako druhdy Simeon Ježíši Kristu se *klaněti a prositi* Ho, aby, jako svíce hořící světlem svým rozptyluje tmou, tak i On srdce naše neviditelným světlem učení svého božského osvěcoval a pomáhal nám, abychom nebloudili slepě v temnostech hříchu a nepravosti, nýbrž vždy více poznávali, co Jemu příjemno a duším našim prospěšno jest.

B. Doba velikonoční.

§. 58.

Půst, co příprava ku slavnosti velikonoční.

Dříve než Ježíš nastoupil úřad svůj, *připravoval se k tomu postem*. Odebrav se totiž na poušť, po čtyřicet dnů a nocí tam se postil. Na památku tuto již v druhém století po narození Kristovu před svátky velikonočními *čas postní* zaveden byl; netrval však ve všech krajinách stejně dlouho. Někde počínal čas

postní již devátou nedělí před velikonocí, kteráž se proto *devítníkem* (Septuagesima) nazývala; jinde zase nedělí *osmou* před hodem velikonočním, aneb *nedělí první po devítníku* (Sexagesima); v jiných krajinách *nedělí sedmou před slavností vzkříšení Páně*, aneb *nedělí druhou po devítníku* (Quinquagesima).

Papež Řehoř Veliký určil okolo roku 600., aby se čas tento všudy *popeleční středou* začínal, tak aby k hodu Božímu velikonočnímu právě 40 dní uplynulo (odtud *Quadragesima*).

Nic však méně zachovala se předce ona jména stará (devítník atd.) a církve koná ve dny tyto služby Boží dle starého způsobu jako v postě.

Neukládá se však věřícím, aby po celý tento čas se postili, nýbrž vykazují se k tomu jistí dnové, o nichž nemáme požívatí pokrmů masitých, aneb sobě ujmu činiti musíme, t. j. jednou toliko za den do syta se najísti máme.

Ukládá pak církev svatá půst tento proto před svátky velikonočními, abychom, rozjímajíce přehořké umučení Páně, kající skutek za hříchy zpáchané vykonali. A poněvadž v *pátek* Kristus na kříži zemřel, ukládá se v ten den po celý rok přísný půst.

První den v postě jest *středa popeleční*. Sluje tak proto, že kněz svěceným popelem (z ratolestí o květnou neděli předešlého roku pálených) věřícím na čele kříž dělá, připomínaje jim, že každý člověk *prach jest*, a v *prach* že se zase navrátí, a že tedy povinností naší, abychom, neznajíce chvíle smrti své, záhy činili pokání, poněvadž by nám jinak utrpení a umučení Páně ku spasení věčnému nic neprospělo.

Nazýváme středu tuto také *škaredou*, ježto křesťané druhdy na znamení mysli kající v den tento pěknější oděv odkládali a v chatrnější (škaredý) se oblékali dle příkladu Ninivitů, kteří činíce pokání zíněný oděv nosili.

Neděle *pátá* v postě slove *smrtelná*, poněvadž v tu dobu již židé všemožně o to usilovali, aby Ježíše o život připravili. Že však tenkrát nepřišel ještě čas

Jeho, ukryval se Kristus, což nám také až podnes některé obřady připomínají. Krucifixy jsou totiž v kostele zahaleny *rouškou modrou*, žalm 42. vynechává se jako u mše zádušní, tak též chvalozpěv Gloria atd. Rouškou smutku, kterou církev svatá kříž, dřevo utrpení a smrti Spasitelovy, zakrývá, zahaluje ona také hlubobou *bolest svou*: na veliký pátek volí již barvu *černou*, označujíc tak zřejmě *vrchol svého soucitu*.

Kde *Syn* trpí, trpí tam i *matka*. Protož ustanovila také církev svatá, máti tato nejmoudřejší, *nejbližší pátek po smrtelné neděli* k žalostné upomínce na onen meč *sedmi bolestí*, který prokláti měl panenské srdce rodičky Boží Marie, jak jí to duchem prorockým šedivý Simeon v chrámě předpověděl. Když srdce naše v bolestech dlí u kříže, nemůže opominouti matky, kteráž kříže syna svého se nespustila. Pro tento (nezasvěcený) svátek *sedmiboletné Panny Marie* ustanovila církev svatá jednu z nejpěknějších svých písní, totiž „Stála matka“ (Stabat mater).

Poznámka. 1. Mimo půst čtyřicetidenní i jiné časy k postění od církve jsou ustanoveny a sice:

1. *dny suché, quatember* (od latinského quater tempora, t. j. čtvero počasí, ježto doba ta čtyřikrát za rok připadá). Jmenují se dny tyto *suchými*, poněvadž předkové naši v tu dobu jen chleba a jiných suchých pokrmů požívali, chtějíce tím postu větší ceny dodati. Vracují se dnové tito každým čtvrtletím, a sice ve středu, v pátek a v sobotu

1. v *zimě* po třetí neděli adventní,
2. na *jaře* po první neděli postní,
3. v *letě* po svátcích svatodušních, a
4. na *podzim* v týden po povýšení svatého kříže (po třetí neděli v měsíci září).

Zavedl půst tento okolo r. 450. papež *Leo Veliký*, aby věřící za hříchy v každém čtvrtletí zpáchané Bohu poněkud aspoň zadost činili, pak aby o požehnání úrody polní Jeho vroucně prosili, aneb za obdrženou jemu slušně děkovali.

Druhdy světívali se také v onen čas mužové nábožní a dobře vycvičení na kněze. Za našich časův vyzývá církev pořád ještě věřících, aby ve dny suché se postili a Boha prosili, by jen *hodné dělníky* vysýlal na vinici svou, t. j. aby jen mužové příkladní od biskupův na kněžství posvěcováni byli. Mimo to mají katolíci v ten čas za hříchy, jichž se v uplynulém čtvrtletí dopustili, *pokání činiti*, Bohu za dobrodiní, kteráž v minulém čtvrtletí obdrželi, *děkovati*, a též za nová dobrodiní pro budoucí čas *prositi*.

Poznámka 2. Ve svatvečery před nejhlavnějšími slavnostmi (vigiliae) též jsme povinni se postiti, jako v den *před hodem Božím vánočním, velikonočním a svatodušním*: mimo to v *pátek* po celý rok, a na *zelený čtvrtek*. Ujma v jídle se také přikazuje ve *svatvečery svatých apoštolů Petra a Pavla, a všech svatých*.

§. 59.

Svatý týden.

Poslední týden před velikonočním hodem Božím sluje *týdnem svatým*, a vzbuzuje v nás více citův pronikavých a myšlenek, než každá jiná doba v celém roce církevním. Počíná týden svatý vlastně

a) *Nedělí květnou neb pašijovou*. Nazývá se tak neděle tato, poněvadž v den onen svatá církev v krajinách teplejších ratolesti palmové svěťí, v krajinách studenějších ale rozkvětlé ratolesti vrbové a jívové.

S posvěcenými ratolestmi těmito koná církev napotom slavný průvod okolo chrámu Páně, připomínajíc nám, že Ježíši posledně do Jerusalema na oslátku se ubírajícímu židé dílem roucha svá stlali, dílem že ratolesti se stromův sekali a na tu cestu metali, kterouž ku městu jel Kristus, volajíce: *Hosanna (čest a sláva) synu Davidovu! Požehnaný, jenž se běře ve jménu Páně, král Israelský*.

Chrám, okolo něhož se processí vede, významným jest obrazem chrámu Jerusalemského; a když se kněz na cestě zpáteční zas k jeho dveřím vrací, nalézá je uzavřeny. Tu započínají zpěváci píseň, kteráž nás pamatuje na *toužebné volání a modlení svatých otců a všech spravedlivých v předpekli*, aby jim Hospodin zaslíbeného Messiaše poslal, kterýžby je vysvobodil z onoho vězení.

Zpěváci opakují zpěv ten pětkrát, ale dvěře zůstávají zavřené; konečně bere kněz do ruky *kříž svatý a tluče* příčkou jeho *tříkrát na dvěře*, kteréž se ihned otvírají. Obřadem tímto pamatování býváme, že pádem rajským zavřeno nám bylo nebe, a ani jedna duše že by byla nepřišla k spasení: Ježíš Kristus však smrtí svou otevřel nám zase brány jeho; pročez jen v jeho nejsvětějším jménu spasení svého dojíti můžeme.

Ratolesti svěcené jsou nám ušlechtilým obrazem *pokoje a míru*, kterýž nám připraven byl na kříži; znamenají však zároveň také *dobré skutky*, kterými jediné dosáhnouti můžeme milosti a lásky Boží. Právověrní křesťané chovají posvěcené ty ratolesti ve svém příbytku, a na polích dělají z nich kříže, aby účastni byli požehnání onoho, za něž svatá církev světíc je Boha prosila. (Aby totiž Otec nebeský místo to, kamžkoliv ratolesti přineseny budou, všeho neštěstí chránil.)

Po slavném tomto průvodu konají se služby Boží, i čtou se ponejprv *pašije* (passio) čili vypsání umučení Kristova dle sv. evangelisty *Matouše*. Když se pašije zpívají, *zhasíná se na oltáři všechno světlo*. To nás pamatuje, že v čas umučení Páně oheň lásky v srdcích apoštolův jako uhasnul, neboť opustíce mistra svého rozprchli se oni. Mimo to zhasínání ono také vyznamenává, že Ježíš, jenž jest světlo pravé, pro hříchy naše umřel, a že tak na čas tělesný život jeho zhasnul; zároveň nás to také povzbuzuje, abychom svých hříchův se srdcem skroušeným plakali, poněvadž jen tyto příčinou byly smrti Kristovy.

§. 60.

b) Zelený čtvrtek.

Zelený čtvrtek jest pamětní den *ustanovení nej-světější svátosti oltářní u poslední večeře*. Sluje *zeleným čtvrtkem*, poněvadž křesťané druhdy v den tento tak přísně se postili, že jen *zelenin* požívali.

Že pak Ježíš Kristus, ustanoviv svátost tuto, se svými učenníky ihned do zahrady olivetské mukám svým vstříc šel, koná církev svatá památku ustanovení onoho se srdcem bolestným, dávajíc smutek svůj rozličnými obřady na jevo.

Zpívá sice kněz ještě „*Gloria*,” provázené hlučným *zvukem všech zvonů*, avšak od okamžení onoho umlkají zvony až ku „*Gloria*“ při mši svaté o bílé sobotě pro žalost nastalých upomínek, a ustupují sprostým dřevěným *klapačkám a řehtačkám*. Již takto vyzývá církev věřících, aby připomínajíce sobě Krista, jenž dne tohoto v zahradě Jetsemanské pro úzkost smrtelnou krví se potil, hříchův svých oplakávali.

V den tento posvěcují se tři svaté hostie, jednu totiž přijímá kněz, druhá pak uschovává se v kalichu pro veliký pátek, a třetí do monstrance se dává. Na zelený čtvrtek děje se *obecné přijímání svaté* z ruky prvního kněze v osadě, kterýž i jediný mši svatou slaví; ostatní duchovní přistupují také k stolu Páně.

Po mši svaté obnažuje kněz oltář, čímž sobě připomínáme, že *žoldnéřové o roucho Kristovo losovali*; pak otvírá se tabernaculum, z něhož nejsvětější svátost oltářní do nějaké schránky po straně se přenáší, na význam zajetí a uvěznění Ježíšova.

V ten den také buď kněz v kostele, aneb mnozí v palácích svých dvanácti starším osobám nohy mývají, následující tak příkladu Spasitele samého, který i apoštolům službu tu v *největší pokoře* prokázal.

V chrámě biskupském *světí biskup svaté oleje*,* a mívá okolo sebe dvanáct kněží, kteří apoštoly představují, a pak sedm jáhnů a podjáhnů: všickni tito rouchem bílým oděni bývají. —

Věřících povinností jest na zelený čtvrtek, aby v nejhlubší pokoře Ježíši Kristu, pravému chlebu nebeskému, se klaněli a děkovali Jemu, že se nám v podivném tajemství nejsvětější svátosti za pokrm k životu věčnému podává. Mimo to dlužno zpomínati sobě na Spasitele, jenž v zahradě Jetsemanské pro naše nepravosti s největšími úzkostmi zápasiv, v Boha *důvěřoval* a tak nám příklad zůstavil, jak i my všeliké trápení za lék od Otce nejdobrotivějšího jen k našemu blahu podáváný považovati máme.

* Po pozdvihování světí se *olej pro nemocné*. Prosí totiž biskup Boha, aby milost Ducha sv. v olej ten vlítí ráčil, by byl nemocným ochranou těla i duše, by zapuzoval veškeré neduhy — Po svatém přijímání světí *sv. křížmo* a olej *katechumenů*. Křížmo záleží z balšámu a z oleje. *Balšám* světí biskup napřed, prose Boha, aby nad ním plnost posvěcení vylíti ráčil, aby ti, jenž jím budou pomazáni, požehnání obdrželi i na těle i na duši, a darem víry na věky byli obohaceni. Na to *smísí* jej s malou částkou *oleje*, modle se, aby ti, jenž jím mazáni budou *zevnitř*, také uvnitř ode všech škvrn očistěni království Božího účastni byli. Pak dýchá naň biskup a s ním dvanáct kněží *tříkrát v znamení kříže*, na význam, že se jím věřícím milost Ducha sv. uděluje, jako ji Kristus apaštolům, vdechna na ně udělil. *Potom* koná dlouhou modlitbu v tónu praeface a *smísí balšám s ostatním olejem*, čímž se značí, že svátosti *uléčení a posvěcení duše* působí, jako olej tělu ulehčujícím a sílícím jest prostředkem, a že se *staneme Bohu milými*, takřka *příjemnou vůni*, jako balšám vůni takovou vydává. Posléze volá biskup *tříkrát s ostatními kněžími: Pozdraveno budiž sv. křížmo*. Podobně se světí i *olej ke křtu, oleum catechumenorum*. Prosí totiž biskup Boha o požehnání toho oleje, aby jím čistota těla i duše se propůjčovala, a úklady ducha zlého odvráceny byly.

Napotom vrací se biskup k oltáři dokončit mše svaté.

§. 61.

c) Veliký pátek.

Velikým sluje pátek tento proto, poněvadž *veliké tajemství, nesmírný skutek lásky na hoře Kalvarii* vykonaný veškerému světu křesťanskému hlásá, totiž, že Kristus za nepravosti všech lidí na dřevě kříže zemřel, že obětí jest za hříchy všech.

Církev svatá cítíc v ten den bolest nejhlubší budí ji mnohými obřady v každém srdci křesťanském.

Tak jest oltář veškeré ozdoby zbaven a jen jedním prostěradlem přikryt, stupně pak jeho černé sukno pokrývá; svíce jsou z vosku nebíleného, a věčná lampa před svatyní oltářovou se zhasíná na znamení, že v týž den Spasiteli světlo života časného také zhaslo.

Okolo deváté hodiny, v kteroužto dobu Kristus hrdla odsouzen na smrt veden byl, přistupují kněží v oděvu smutečném k oltáři a vrhají se na jeho stupních na tváře své, dávajíce tím na jevo největší žal a hoře srdce svého, jakož i nejhlubší pokoru.

Oběť mešní se nekoná, nýbrž kněz přijímá toliko svatou hostii, na zelený čtvrtek již usvátostněnou, kterouž však dříve věřícím jinak, nežli se to obyčejně stává, totiž jen *jednou rukou* ukazuje. Neosměluje se církev na veliký pátek konati mši svatou, poněvadž se v ten den kněz nejvyšší, Ježíš Kristus sám na kříži za nás obětoval. Čtou se některá prorocká místa z písma svatého, připomínající nám, že jsme krvavou smrtí Ježíšovou rovněž tak všech hříchů sprostěni, jako Israelité krví beránka před anjelem hubícím zachráněni byli. Na to se pašije dle sepsání svatého *Jana* zpívají, po nichž modlitby se konají za vsecky živé lidi bez rozdílu, za kacíře, za židy a pohany, ježto i Ježíš v onen den za vsecky lidi zemřel, kteří se chtějí zásluh jeho účastnými státi.

Potom činí se pocta svatému kříži; kněz odhaluje jej totiž znenáhla (na třikrát), odnímá z něho černou roušku a volá: „*Ejhle dřevo kříže, na němž Spása*

světa pně!“ Potom klade tento nástroj našeho spasení na podušku černým rouchem potaženou, zouvá svou obuv a kleče líbá rány Božského Vykupitele, což po něm i ostatní věřící činí. Zpěváci zpívají zatím *úkory*, čili žaloby Spasitelovy (*improperia*).

Posléze se velebná svátost v monstranci u slavném průvodu k Božímu hrobu přenáší, kdež se věřícím k uctění vystavuje. Tím *žalostný pohřeb* Ježíše Krista sobě připomínáme, když jej Nikodém a Josef z Arimatie do hrobu kladli. —

Nezahynula-li v srdci našem citelnost křesťanská a nevyhasla-li v nás víra, musí na veliký pátek u rozjímání tolikerých soužení, kteráž nevinný Ježíš trpěl, srdečná lítost nás pojmá; neboť jen naše viny způsobily mu takové bolesti.

Větší však než lítost musí býti naše zardění v tom vědomí, že sobě tak těžce dobytého shlazení hříchů svých tak málo vážíme, nybrž v zapomenutí nevděčném den co den týmiž nepravostmi ovoce spasení lehkovážně na sobě rušíme. Pročež povinností naší, abychom aspoň pod křížem umírajícího Ježíše svého nevědku a své zatvrzelosti plakali, a v tomto kajicném uznání nepravostem a hříchům vždy více umírali.

1. *Poznámka.* Ve středu před velikonočním hodem Božím, pak na zelený čtvrtek a na veliký pátek konají se odpůldne *církevní hodinky* způsobem významným.

Na trojhranu před oltářem postaveným hoří totiž patnáct svíček, a na oltáři samém jest jich šest. Kněží přítomní zpívají střídavě se zpěváky chrámovými čtrnáct žalmů, a pak naříkání (*lamentationes*) proroka Jeremiáše. Po každém žalmu zhasíná se jedna svíce, a když se zpívá žalozpěv Zachariášův, zhasínají se i svíce na oltáři. Prostřední svíce na trojhranu hoří napotom *samotná* a vyobrazuje Ježíše Krista, pravé světlo světa, jehož apoštolové, vidouce, co všecko trpěti musel pro učení nové, jeden za druhým opouštěli (což svíce vyzna menávají, kteréž znenáhla hořeti přestávají), až konečně sám sobě zůstaven od soudců nespravedlivých k smrti odsouzen byl. Žalmy a lamentace Jeremiášovy

poukazují zřejmě na utrpení Páně, kteréž Ježíši jen nepravosti naše připravily.

2. *Poznámka.* V postním čase vůbec, a v témdni svatém zvlášt konávají věřící rádi *pobožnost Křížové cesty*. V katolické církvi slove Křížovou cestou *jistá soustava obrazů, čili soch, připomínající některé důležité doby z utrpení Páně a představující jako poslední cestu Ježíše Krista k smrti na kříži*. Jednotlivému obrazu říká se zastavení (*statio*), poněvadž o pobožnosti na památku umučení Páně od Františkánů sestavené lid při každém obraze se zastavuje, a při zpěvu, rozjímání a modlitbě mešká. Odtud *i pobožnost sama křížovou cestou se nazývá*. Obrazů bývá 14, totiž: Pilát odsuzuje Ježíše k smrti; Ježíš bere kříž na sebe; Ježíš pod křížem klesá; Ježíš se setkává s milou matkou svou; Šimon Cyrenejský pomáhá Ježíši kříž nésti; Veronika podává Ježíši roucho; Ježíš po druhé pod křížem klesá; dcery Jerusalemské oplakávají Ježíše; Ježíš po třetí pod křížem klesá; Ježíše svlékají s roucha; Ježíše přibijí na kříž; Ježíš na kříži vyvýšený umírá; tělo Ježíšovo leží Marii na klíně; tělo Ježíšovo kladou do hrobu. Obyčejně bývají obrazy tyto podlé cesty na výšinu vedoucí postaveny; na výšině stává buď tré křížů, jako ondy na Kalvarii, aneb kaple s hrobem Božím. I v kostelích vyvěšují se obrazy křížové cesty, a sice od strany epištoly kol kolem až opět ku straně avangelia při hlavním oltáři. Františkáni, jenž byli původcové této pobožnosti, vyprosili sobě na papežích Innocentiovi XI., XII., Benediktu XIII., Klimentu XVI. pro křížové cesty své týchž odpustků, jakéž se udělují poutníkům do zaslíbené země, kdvž navštěvují místa umučení a smrti Páně památná. Františkáni taktéž i jiné křížové cesty mimo kostely své řehole posvěcují.

§. 62.

d) Bílá sobota.

Sobota před hodem Božím velikonočním sluje *bílou*, poněvadž drahdy v tento den dospělí židé a

pohané křtění bývali, kteřížto na znamení nevinnosti ve svátosti této nabyté po celý týden *bílé* roucho nosili až do první neděle po velikonoci, kteráž za tou příčinou nedělí *bílou* se nazývá (viz §. 55, kdež o tom obšírně pojednáno).

Jestli sobota bílá památce dne onoho zasvěcena, v kterýž Ježíšovo tělo v hrobě odpočívalo, i vyniká mnohými obřady, jež druhdy v noci konány bývaly, a vlastně přípravou jsou ku slavnosti velikonoční. Světí se *nový oheň a křestní voda*, pak se koná *mše svatá*.

Svěcení nového ohně proto potřebné jest, poněvadž se na veliký pátek v kostele všecko světlo zhaslo, i děje se tímto způsobem: Před chrámem uchystá se hranička suchého dříví, kterouž kněz ohněm z kamene vykřesaným zapaluje, prose Boha, aby všecky ty, jimž světlo ohněm tím rozžaté v kostele svítiti bude, milostí svou uvnitř osvěcoval a zahříval. Ohněm oním spáleny bývají také všecky pozůstatky svatých olejů z minulého roku, a klade se také uhlí z něho do kaditelnice.

Pak světí kněz pět zrn z kadidla (grana), která rány Kristovy vyobrazují a v paškál (velikou svíci velikonoční, značící Krista z temnosti hrobové k novému životu povstalého) zasazena bývají. Z ohně nového rozsvěcují se všecky svíce v chrámě, ježto od Krista samého všelike světlo duchovní pochází. Napřed rozžihá jáhen u dveří jednu ze svic trojkrutce (triangulus), kterýž nejsvětější Trojici Boží vyznamenává, a zpívá: „*Světlo Kristovo*;“ potom rozsvěcuje uprostřed chrámu *druhou*, a blíže oltáře hlavního *třetí svíci*.

U oltáře světí se *paškál* a jáhen zpívá zpěv vznesený svatého *Augustina* (Exultet) Bohu na počest, že v Synu svém pokolení lidskému tak veliké dobrodiní prokázal; načež se paškál, a potom i lampa věčná rozsvěcuje.

Na to světí se *křestní voda*. Kněz ubírá se totiž ku křtitelnici a modlí se k Bohu, aby, kteříkoliv vodou tou pokřtění býti chtějí, křtem svatým k novému životu zrozeni byli, t. j. svatými se stali na těle i na duši.

Pak dělá pravou rukou *ve vodě znamení sv. kříže* a prosí Boha, aby moc a síla Ducha svatého tou vodou působila k úplnému očištění duší hříchem poškvrněných. *Potom něco vody rukou ke čtyřem stranám křtelnice povyhazuje*, na význam, že všickni lidé z celého světa křtem svatým údy církve Kristovy se státi mohou.

Nyní *dýchá kněz třikrát do vody ve způsobě kříže*, čímž se značí, že všecka milost, jíž křtem svatým nabýváme, základ svůj má v zásluhách Ukřižovaného. Pak *pohříží do vody paškál po třikrát*, po každé o něco hloub, což znamená, že Duch svatý vodou tou s plnou svou milostí účinkuje. Poněvadž voda ta posud není svatými oleji svěcena, není také křestní, a proto jí kněz přítomné pokropuje; potom teprv *líje tam něco oleje křtěnců a svatého křížma v podobě kříže*, abychom živě v paměti drželi, že voda tato k tomu bude sloužiti, aby vždy nové a nové členy přivtělovala k církvi svaté, již Kristus, totiž *Pomazaný*, založil.

Posvětiv vodu křestní vrací se kněz k oltáři, a tam tváří k zemi uléhá, co zatím litanie ke všem Svatým se zpívá. I rozjímá tu obřadník v nejhlubší pokoře, že všickni od narození hříšníci jsme a smrt věčnou zasluhujeme, Kristus však za nás smrti se podrobiv, že otevřel nám bránu života věčného. Proto prosí Boha za smilování v „*Kyrie*“, kterýmžto slovem i mše svatá na bílou sobotu začíná. Druhdy konala se mše v noci, odkudž jméno její a svátků těchto vůbec. Po „*Gloria*“ opět jasnozvučné vyzvánění pro radostné vzkříšení Páně jest slyšeti.

U večer slaví se *z mrtvých vstání Ježíše Krista* důstojným způsobem. Kněz vykonává napřed u Božího hrobu rozličné krásné modlitby a volá napotom se srdcem radosti plným: „*Vstalt jest této chvíle ctný Vykupitel*“, a kráčí s nejsvětější Svátostí oltářní pod baldachýnem, provázen jsa věřícími, po náměstí neb návsí, aby tak všickni ze slavného vzkříšení Ježíšova se radovali, kteréžto i *víru* naši potvrzuje i *naději*, že sami také z mrtvých vstaneme, v nás obživuje.

Navrátil se zase k oltáři započíná chvalozpěv sv. Ambrože: „*Te deum laudamus*“ a prosí Boha, aby, ježto nás každoročně slavností vzkříšení Páně potěšuje slavnostmi *časnými* milostivě nás připravoval ku radosti *věčné*. Na to zpěvem „*Regina coeli*“ církev blahoslavenou pannu Marii ku *radosti* ze vzkříšení jejího Syna vyzývá. —

Z mrtvých vstání Ježíšovo jestiž hlavním důkazem Božského seslání Krista Pána, na kterýž se, hlásaje učení nové, sám odvolával těmito slovy: „*Sbořte chrám tento, a ve třech dnech vystavím jej.*“ Nepřátelé jeho jej usmrtili, a do hrobu přivedli, protože se nazýval Synem Božím. Otec nebeský povolal jej však živého z hrobu, a dokázal tím, že on v skutku jest *jedno-rozený Syn od věčnosti, a učení jeho že jest božského původu*. Vzkříšení Páně jest tedy vítězství pravdy nade lží.

Svým z mrtvých vstáním přesvědčil nás také Kristus, že *duše* naše *nesmrtelná* jest, a že i my z mrtvých vstaneme, a sice, rovněž jako On, s tělem proměněným, oslaveným.

§. 63.

Hod Boží velikonoční.

V tento den připomíná nám vlastně církev svatá, kterak anjelem, jenž sestoupiv s nebe ramenem velmocným odvalil kámen od hrobu, z mrtvých vstání Ježíšovo nábožným ženám zvěstováno bylo, a kterak Maria Krista Pána, vlídně ji oslovujícího, poznala a učenníkům Jeho radostnou událost tuto oznamovala.

Židé slavili také svátky velikonoční jako památku vysvobození svého z poddanosti Egyptské; křesťanům uvádí však slavnost tato na paměť nejznamenitější děj, jímž vykoupení světa v skutek uvedeno jest, ona rukojemstvím jest, že vše, co Kristus konal a trpěl pro nás, od Otce přijato jest k našemu spasení.

Svatý Řehoř Nazianský nazval slavnost tuto *svátkem všech svátků a dnem ze všech dnů nejvýtečnějším*.

Pročež vybízí nás církev rozličným způsobem ku radosti zbožné. Tak na oltáři postavena jest socha vyobrazující Vykupitele světa, jakožto slavného vítěze s korouhví v ruce; kněží služby Boží v oděvu radosti, v oděvu bílé barvy, konají; ozývají se v chrámě radostné chvalozpěvy a slavné Alleluja, povzbuzující nás, bychom bez ustání chválu a díky vzdávali Hospodinu za milost velikou, jíž nám Kristus svou smrtí a vzkříšením dobyl.

O slavnosti této požehnává kněz *beránka* velikonočního, pak *bochánky* a *vejce*. *Beránek* pamatuje nás na beránka Božího, kterýž sňal hříchy světa, a tedy lásky naší hoden jest; *bochánky* uvádějí nám na paměť chleb *přesný*, jehož u poslední večeře požíval Spasitel, proměniv jej v pravé a živé tělo své. *Vejce* obrazem jsou našeho vzkříšení; neboť jako kuřátko proklobává škořepinu a vylíhá se, rovněž tak i my v den poslední prolomíme kůru hrobovou a povstaneme k životu lepšímu.

Napomíná nás církev slavností tou, abychom poslušni jsouce slov svatého Pavla, kteráž napsal ku Korintským, *vyčistili ze srdce svého starý kvas a v přesnicích upřímnosti a pravdy hodovali*, t. j. abychom se zhostili veškeré nešlechtnosti a novým, přesným, ctnosti milovným pokolením se stali.

Ježíš Kristus pracně dobyl nebe duši naší; máme tedy nyní již s *bázní a s třesením konati spasení své a duše sobě vážit*, o ni bohabojným životem pečovati, abychom někdy, až uslyšíme hlas Syna Božího a před soudnou stolicí Kristovou se postavíme, mezi ty vřaděni byli, kteří *povstali na vzkříšení života*.

§. 64.

Oktáv velikonoční.

Ačkoliv se nyní jen první a poslední den oktávu tohoto slavně koná, dějí se předce každodenně modlitby, jež se ku vzkříšení Páně vztahují.

V pondělí velikonoční připomíná nám církev sv., jak se Ježíš zjevil dvěma učenníkům jdoucím do Emaus, do městečka blíže Jerusalema. Neznali ho učenníci, ačkoliv jim po cestě vykládal všechna místa z písma svatého, kteráž o něm jednala, počav od Mojžíše a ode všech proroků. Až když sedě s nimi za stolem Kristus chléb vzal do rukou, dobrořečil, lámal a jim podával, otevřeny jsou oči jejich; Ježíš jim však zmizel.

Na ten den modlí se církev svatá, aby Bůh, který slavným z mrtvých vstáním Syna svého veškerému světu lékařství užitečné způsobil, lidu svému u *prospívání v pravdě a v ctnosti a u dosažení věčného života* napomáhal.

Dále nás poučuje máti tato starostlivá, že ti, kteří dříve nás umřeli, nejsou pro nás ztraceni, nýbrž že se s nimi *na onom světě shledáme a je poznáme*, jako učenníci onino poznali Krista, a poskytuje nám tak nejlepšího léku, jímž se rány, ztrátou našich milých způsobené, zahojiti mohou. —

Poslední den oktávu velikonočního slove *neděle bílá* aneb *provodní*. *Provodní* jmenuje se proto, že v neděli tuto začínají zase *průvody* (processí); *bílou* pak se nazývá za touto příčinou: Za prvních časů církve katolické *dospělí čekancové hodnosti křesťanské*, když nabyli úplné známosti o pravdě Boží a nelíčenou horlivostí u všech povinnostech nové víry se zastkvěli, pokřtěni bývali *v sobotu před vzkříšením Páně*.

Když totiž biskup s kněžstvem přísluhujícím novou vodu u veliké slavnosti byl posvětil, otevřely se dvěře chrámové, a v dlouhých řadách přicházeli do svatyně ti, jenž křest svatý přijímati chtěli. I pokrývala *dlouhá bílá roucha* od hlavy až k patě tyto katechumeny, a *Beránek boží, z bílého vosku* uměle vytvořený, jakožto řád nejvyšší důstojnosti, stkvěl se jim na prsou; v ruce nesli *rozžaté svíce* a na hlavách *věnce*, — všechno to na důkaz *nevinnosti* a posvátného *k pravdě Kristově a k životu věčnému povolání*.

Takto ozdobeni padli na svá kolena, *odříkali se zlého ducha a jeho skutků, skládali* do rukou biskupových *vyznání víry* a přijímali od něho křest svatý.

V ozdobě naznačené trávili novokřtění radostný hod vzkříšení Páně a nosili ji po celý oktáv velikonoční, až teprv o *neděli první po velikonoci* ji svlékali před biskupem v kostele, kladouce ji do rukou těm, kteří jim u křtu *kmotry* byli: odtud i neděle tato *bílou* se nazývá.

Jestliže postupem času některý z novokřtěných pravdě Boží se zpronevěřil, a životem nectným sliby na křtu svatém učiněné rušiti počal, přistupoval k němu kmotr, a vysoko před obličejem provinilého pozdvihl roucho bílé a slovy přísné domluvy jej káral, připomínaje mu vše, čímž se na křtu Bohu byl zavázal. A tak pouhé popatření na bílé roucho křestní mnoho pobloudilcův na cestu polepšení přivedlo. —

Jako křesťané prvotní v neděli bílou na své pokřtění sobě zpomínali, a sliby Bohu učiněné obnovovali: tak též i nám v ten den činiti přísluší. Děkujeme Bohu za to, že jsme omytím vodou křestní hříchů sprostěni a velikých milostí účastni byli, máme sobě s bolestí na mysl uváděti, jak jsme často prvotní tuto nevinnost hojnými nepravostmi zneuctili. Rozjímáním takovým vznikne v srdci našem pevná vůle k ostříhání všech slibů na křtu učiněných; my se dále vynasnažíme, *abychom u víře pevně stáli, a skutky ctnými, jako na vyvolené sluší, Bohu upřímně sloužili.*

§. 65.

Den svatého Marka, — dny křížové.

Když ve Vlaších l. P. 590. morová rána po delší čas zuřila, ustanovil papež Řehoř I. 25. dubna, *na den sv. evangelisty Marka*, kajicné processí, na němž věřící snažně Hospodina prosili, aby je nemoci té sprostiti ráčil. Později však, když již skutečně bylo po hrozné nemoci této, nařídil nicméně tentýž svatý Otec, aby se ona pobožnost každoročně v celé církvi dála na odvrácení všeho zlého na těle i na duši. —

Za dnů svatého *Mamerta*, biskupa ve francouzském městě Vienně, v druhé polovici pátého století, dotýkala se ruka Páně zhusta a bolestně města toho a celého okolí. Za příčinou kolikaleté neúrody rozmáhal se hlad, pak povstaly rozličné nakažlivé nemoci, k tomu znepokojovali zemi také loupežníci a celá stáda dravých vlků, z lesů na lidi a zvířata vybíhajících.

I nařídil starostlivý onen pastýř společnou pobožnost, *kajicné prosebné průvody* po 5. neděli velikonoční *po tři za sebou následující dny* před na nebe vstoupením Páně, a s ovečkami svými jich sám se účastnil. Kráčeli za ním všickni obyvatelé plni pokory a kajicnosti, prozpěvující žalmy a hořké slzy lítosti prolévající.

Důvěra v pomoc Nejvyššího kladená jich nesklamala. Nastalo počasí příznivé, role odívaly se úrodou, zmizely nemoci, a lid, potřebami vezdejšími jsa opatřen, vzmužil se a zbavil s pomocí Boží zemi lotrův a zvěře divoké.

I rozšířila se dojmavá tato pobožnost znenáhla po celé církvi; neboť život lidský nikdy není prost svízeli, obloha nikdy nebývá bez mrakův; a byť i přísným prstem nedotýkal se nás Hospodin, byť nás netrestal nakažlivými nemocmi, úmorným hladem, krvavou válkou: předce vždy, u všech poměrech vezdejšího putování, potřebí nám milosti a požehnání Božího; *neboť ne ten, kdo štěpuje, něco jest, aniž ten, kdo zalévá, ale Bůh, kterýž zrůst dává.* (Kor. 3. 7.)

Předmětem proseb ve dny tyto k Bohu vysýlaných volání jest k Hospodinu, aby chránil osení všeliké pohromy, a vylil na ně své požehnání. Velmi moudře ustanoven jest *čas jarní* pro pobožnosti tyto, protože právě jaro základem jest úrody hojné; a dny před na nebe vstoupením Páně za tou příčinou vyvoleny byly, poněvadž v tu dobu svatá, vroucí naděje ochvívává srdce, že prosby naše tím milostivěji od Boha vyslyšány budou, jestli je konáme ve jménu Syna Jeho, který vstoupiv na nebesa neustálým jest přímluvčím naším a ochrancem.

K processí na den svatého Marka, jakož i ve dny křížové zvolila církev svatá *litani*, povzdechy to kratičké sice, ale plné vroucnosti a svaté nadšenosti. Neboť úsečnými slovy zaujímá litanie všechny záležitosti naše. Prosíme jimi Boha za statky duchovní i tělesné, prosíme Hospodina, aby nás chránil pobrom tělesných i mravných: modlíme se v nich za blahé ustálení církevního i společenského řádu, za živé i za mrtvé, za přátely i nepřátely; odvoláváme se na přímluvu blahoslavené Panny, sv. anjelův, všech Svatých a Světic Božích, a tak vše vyjevujeme, čím se chvěje srdce naše k Bohu unesené.

Processí ta proto *křížová slují*, že v čele každého takového průvodu *kříž* svatý se staví, a poněvadž se obyčejně zástup *u křížův* zastavuje.

Mámeť ve dny ty pamatovati na svou od Boha odvislost a nedostatečnost, hříchů svých máme litovati a volati úpěnlivě ze srdce nejhlubšího: *Smiluj se nad námi Pane! vyslyš nás o Kriste! Zpomoz nám Bože, a pro slávu jména svého buď nám milostiv, vysvobod' nás.* (Žalm 78, 8.)

§. 66.

Slavnost na nebe vstoupení Páně.

Po svém z mrtvých vstání obcoval Kristus se svými věrnými čtyřicet dnů, i vyučoval je všemu, co by po jeho odchodu činiti měli. Čtyřicátého dne vyvedl je za Betánii na horu Olivetskou, i žehnal jim tam rukama vysoko vyzdviženýma, a pak se vznášel před žasnoucím jejich okem k blankytu nebeskému, a oblak jasný vzal jej od očí jejich. Dlouho hleděli učenníci v udivení i také se žalem za Ježíšem odešlým; a aj dva muži (anjelé) postavili se podlé nich v rouše bílém a pravili: „*Muži Galilejští! Co stojíte hledíce do nebe? Tento Ježíš, kterýž vzhůru vzat jest, přijde zase tak, jak jste jej viděli jdoucího do nebe!*“ I oni padli na

tváře své a klaněli se, i vraceli se s radostí velikou do Jerusalema nazpět.

Na památku radostné události této slaví církev již od časův apoštolských čtyřicátý den po velikonoci zasvěcený, vigilií a oktávem provázený svátek *na nebe vstoupení Páně*. Dle svědectví sv. Augustina činila se památka tato hned v prvotní církvi každoročně. — Po evangeliu zhasíná se v ten den paškál (Ježíše slavně vzkříšeného vyobrazující) na význam slov Páně: „*Opouštím svět a jdu k Otci*“ (Jan 16, 28.).

Napomíná nás církev svatá v tento den, abychom myslí svou ustavičně k nebesům hleděli, tamť domov náš, tam vlast naše; máme tedy tou cestou kráčet, kteráž tam přímo vede.

Slova anjelů, že přijde Ježíš, jako vzat jest na nebesa, v dobré vždycky míti musíme paměti, starajíce se o to, aby nám příchod jeho jen *k radosti* sloužil.

C. D o b a s v a t o d u š n í.

§. 67.

Hod Boží svatodušní.

Drahocenné učení Ježíše Krista málo by nám prospělo, kdyby nám uchováno a v známost uvedeno nebylo. Toto pak uchování evangelia Páně jest skutkem a zásluhou božského utěšitele, Ducha svatého. Proto také Spasitel u rozšiřování svého učení jen na Ducha svatého spoléhal a tudy před samým téměř odchodem zřejmě řekl k učenníkům: „*Utěšitel pak Duch svatý, kteréhož pošle Otec ve jménu mém, tenť vás naučí všem věcem a připomene vám všechny věci.*“

Toto zaslíbení Kristovo naplnilo se desátého dne po jeho na nebe vstoupení, tenkráte totiž, když židé letnice (50. den po přesnicích) slavili a prvotiny úrody zemské Hospodinu přinášeli. Pročež světí se

v církvi katolické svátek tento již od časův apoštolských vždycky padesátého dne po památce vzkříšení Páně.

Uvádí nám pak v ten den církev svatá na paměť z písma svatého onu událost zázračnou, že se apoštolům v Jerusalemě v jednom velikém večeradle shromážděným okolo deváté hodiny *plamenové*, mající *podobu jazykův*, ukázali, kteří *se rozdělovali a nad hlavou jednoho každého vznášeli*. Upozorňujet nás zároveň, kterak apoštolové Duchem svatým naplnění jsouce *směle a veřejně Ježíše ukřižovaného hlásali*, žádných protiventství se nehrozíce, ano za šťastny se pokládajíce, když pro Spasitele něco mohli trpěti.

Duch svatý tedy vlastně doplnil, dokonal dílo Kristem Pánem započaté, on působením moci své církve naši zázračně rozšířil, on poklad evangelia Božího uprostřed bouří strašlivých nám uchoval, on nedá pro spasení duší věrných drahému tomuto klenotu zaniknouti na věky. Bez jeho pomoci nebyloby církve, bez jeho působení nebyloby křesťanství. A že také my do pravého ovčince Kristova náležíme a slovem Božím na rozum osvěcováni a svátostmi k životu věčnému posvěcováni býváme, toť skutkem jest Ducha svatého.

Tyto pravdy hlásá nám hod Boží svatodušní a vybízí nás, abychom s vděčným srdcem uznávající působení Ducha svatého radovali se a *zvelebovali Boha, kterýž navštívil lid svůj*.

Poněvadž Duch svatý náš *učitel* jest a *posvětitel*, máme ho prositi, aby nám to zvláště dal poznati, což k spasení našemu slouží, a pak aby ponoukal naši vůli ku plnění toho, což jsme pomocí jeho byli poznali.

Tělo naše obydlím jest Ducha svatého; neboť sv. Pavel napsal: „*Zdali nevíte, že údové vaši chrámem jsou Ducha svatého, kterýž jest ve vás, kteréhož máte od Boha*“ (I. Kor. 6); pročez povinností naší, varovati se nečistých skutků, aby se nenaplnilo na nás slovo apoštola téhož hrozícího: „*Jestliže kdo chrám Boží poškvrní, ztratí jej Bůh*“ (I. Kor. 3).

§. 68.

Svátek nejsvětější Trojice Boží.

První neděle po hodů Božím svatodušním zasvěcená jest velikému *tajemství o nejsvětější Trojici Boží*. Učí nás totiž církev katolická, že jest *jeden Bůh ve třech* od sebe *docela* rozdílných osobách, a *tři osoby* že jsou v Božství *jednom*. Vyznáváme tedy a věříme, že jsou všechny tři osoby *jedné bytnosti a přirozenosti*, aneb že v jejich *vlastnostech a podstatě* není žádného rozdílu, nýbrž že Otec ve všem roven jest Synu, a Syn Duchu svatému, že však *vzhledem k osobám jest rozdíl*, neboť Otec od věčnosti jest od sebe sám, Syn jest od Otce od věčnosti zplozen, a Duch sv. pochází od Otce i od Syna od věčnosti.

Učení toto *tajemné* jest a nade všechnu schopnost rozumu našeho, který meze má a svou ohradu; nic-však méně ustanovila církev svatá k uctění tajemství tohoto zvláštní slavnost a připomíná nám v ten den *lásku Otce*, který tak miloval svět, že jednorozeného Syna svého vydal pro spasení lidí; onať velebí také *lásku Syna Božího*, který život svůj za nás položil, a vyvyšuje *lásku Ducha svatého*, jakouž on, posvěcuje srdce lidská.

Slavnost tato *bez zvláštních obřadův* se koná, ježto všechny svátky, veškeré neděle, ano i všechny dny k úctě a k oslavení jediného Boha ve třech osobách ustanoveny jsou.

Vzdáváme pak slušnou úctu neskončené velebnosti Trojjediného Boha, když *Otce* všemohoucího *vroucně milujeme* a jako *dítky poslušné* vůli jeho plníme.

Bůh Syn v Ježíši Kristu jakožto *přítel a bratr* náš s námi zde obcoval, nás vyučoval, příklad lidské dokonalosti nám zůstavil; máme mu tedy celou duší oddáni býti a *věrně příkladu jeho následovati*.

Duch svatý sídlí a pracuje v duši každého člověka, on nás *k svatému životu posvěcuje*, sílí a po-

nouká. Dlužno tedy *poslouchati hlasu jeho a radou jeho se spravovati.*

§. 69.

Svátek Božího Těla.

Zelený čtvrtek příčinou památky utrpení Páně jest dnem církevního smutku; neslušelo by tedy, aby na něj spolu památka ustanovení nejsvětější svátosti oltářní se dala způsobem slavným. Pročež přeložila církev svatá slavnost tu na *čtvrtek po nejsvětější Trojici Boží* a jmenuje ji svátkem *Božího Těla.*

V ten den processí se vede mimo kostel se svatou hostií v monstranci za tou příčinou, abychom *vyznávali všemu světu, že věříme v Ježíše Krista v nejsvětější svátosti ukrytého.* Průvod zastavuje se u *čtyř oltářů,* ke čtyřem stranám světa postavených, kdež se vždy začátek jednoho ze čtyř evangelií čítá, na znamení, že víra v nejsvětější Svátost tuto po veškerých končinách světa se má hlásati.

Kněz koná mimo to u každého oltáře modlitby ku slavnosti té se vztahující, a *dává věřícím požehnání s velebnou Svátostí.*

Radujete se o slavnosti této celým srdcem, že se Bůh k nám nehodným tak velice snižuje a způsobem viditelným s námi a uprostřed nás přebývá, máme se mu dle přání církve v zápalu svatém *kořiti a všechny své potřeby jemu předkládati a za sebe, za své milé, za svatou církev, za veškeré člověčenstvo vroucně a úpěnlivě k němu se modliti. Neboť tento jest den, kterýž učinil Pán, den milosti, den vyslyšení,* kdežto Bůh viditelně s námi obydlí naše obchází a středem obce naší se ubírá.

Svátek Božího Těla nejprvé *Hugo,* biskup v Lutichu r. 1246. začal slaviti; na sněmu církevním ve francouzském městě Vienně odbývaném byla slavnost tato od *Klementa V.* pro veškerou církev potvrzena.

I rozvíjela církev u slavnosti té největší slávu, a svatý Tomáš Aquinský složil k ní zvláštní chvalozpěvy. (Lauda Sion. — Pange lingua).

§. 70.

Ostatní zasvěcené svátky Panny Marie.

Mimo svátky již uvedené (nepoškvrněného početí a očišťování Panny Marie viz §. 57.) ustanovila církev svatá k uctění Bohorodičky ještě tyto zasvěcené svátky:

a) Dne 25. března světíme památku *zvěstování Panny Marie*; jestliže však ten den někdy ve svatý týden připadá, slavíme svátek onen až po skončení oktávu velikonočního.

Slavností touto uvádí nám církev svatá na paměť, že *archanjel Gabriel* od Boha k Panně Marii poslán byl do Nazarétu, aby jí zvěstoval, že *matkou bude Syna Božího*.

Poněvadž Maria učiněna jest matkou žádoucího Messiáše, s jehož na svět příchodem i my jsme se *na novo zrodili k životu věčnému, k slávě, k dědictví na nebesích neskonalému*, můžeme i my ji *matkou svou* nazývati a sice matkou vroucně nás milující, jak nás o tom poučuje sv. Bernard slovy těmito: „*Rozptýlena jest nebes královna ve svém povýšení; neboť jedním toliko okem hledí na slávu svou, a druhým na nás, na naše strasti a bídy patřiti nepřestává; jedním toliko uchem chvalozpěvům anjelským naslýchá, druhé pak neustále k našim prosbám, žádostem a modlitbám naklání. Ona nás jako matka vroucně milující nikdy s myslí nespouští a ráda potřeby naše Synu milému předkládá, a za nás oroduje.*“ Pročež povinností naší, Marii jako *matku* ctíti, ji za přímluvu vzývati, a často k ní volati, zvláště když se ráno, v poledne a u večer *k modlení* zvoni; neboť na její přímluvu udělí nám Syn její, čehož pro svou nehodnost nezasluhujeme.

b) Památku *navštívení Panny Marie* slavíme v neděli po 2. červenci, aneb 2. července, připadá-li na

neděli. Tenkrát připomíná nám církev svatá, že *Maria* obdrževši od anjela poselství z Nazarétu do jednoho *judského města*, kdež kněží přebývali, (nejspíš do Hebronu) na cestu se vydala, aby tam svou příbuznou *Alžbětu*, manželku židovského kněze Zachariáše, navštívila, ježto jí anjel také zvěstoval, že i stará *Alžběta* za matku Jana Křtitele, předchůdce Kristova, zvolena jest. —

Jest to svátek *ctného a bohumilého přátelství*, kteréž spanilé tyto dvě duše sloučilo na oslavení Páně.

Obnovujíc každoročně památku tuto ze života domáciho Marie Panny poučuje nás tím církev svatá, jak s lidmi obcovati máme, abychom sobě lásky Boží a přízně všech moudrých dobyli. Musí totiž naše s lidmi obcování dle příkladu rodičky Boží *pokorné a prosté býti vší hrdosti, a vychloubavé pýchy*; dále musí *upřímné býti*, bez vší přetvářenosti a bez úmyslu ošemetného, tak aby, co ústa mluví, i srdce cítilo; a konečně *nezištné* musí býti, bez vyhledávání všelikého prospěchu a požitku.

c) Dne 15. srpna připadá zasvěcený svátek na *nebevzetí Panny Marie*, kterýž nás poučuje, že *matka Ježíše Krista* hned po skončení svého vezdejšího života *do nebe přijata byla*.

Svatý Jan Damascenský o posledních okamžicích Marie Panny na zemi a o její smrti následující zprávu nám pozůstavil, kteráž se zpříma k slavnosti této vztahuje: „*Také Marii nastala po mnohaleté osiřelosti ode smrti Syna milého doba odchodu z tohoto světa, a ačkoliv bez poškrvny hříchu počata byla a hříchem sebe nespoškrvnila nikdy, předc všeobecný dluh přirozenosti zapraviti a smrt podstoupiti musila. Skonala tedy spánkem tichým smrti bezbolestné, skonala spíše následkem touhy po Synu milém a po slastech nebeských, nežli příčinou choroby. Stalo pak se zvláštním řízením Božím, že právě v dobu tu, když skonala Maria, všickni apoštolové v Jerusalemě přítomni byli, kteří plakajíce žalné ztráty milené matky mistra svého, tělo svaté kmentem obvinuli a v zahradě Jetsemanské s uctivostí velikou*

pochovali, jakož až podnes všem do Jerusalema příchozím místo ono jménem „hrobu Marie Panny“ se ukazuje. Jediný Tomáš pohřbu Marie přítomen nebyl; i želel obmeškání svého tak, že usnesli se apoštolové druzí hrob otevřítí, aby Tomáš k útěše srdce svého ještě jednou na Marii pohlednouti mohl. Ale jaký úžas, jaké podivení pojalo apoštoly, když do hrobu otevřeného nahlédli! Kment běloskvoucí, pohřební roucho Marie, sice uzřeli, těla svatého tam však nebylo. S duší blahoslavenou vzal Otec nebeský spolu také tělesnou, hříchem nepoškrvněnou schránku Marie do slávy své, aby ve společnosti Svatých zdržování měla ona, kteráž Nejsvětějšího, Boha samého, pod srdcem svým nosila.“ Slavíce svátek tento plesati musíme v Pánu, jak nás k tomu v „introitu“ mše svaté církve vybízí, ježto z na nebe vzetí Marie Panny anjelé se radují, chválíce spolu Syna jejího.

Mimo to máme, jako Maria *nejlepší stránku* sobě vyvolila, tak i my každým dnem ctností a milostí prospívati, abychom jsouce nyní věrní její následovníci na zemi, také jedenkrát pod jejím žezlem na výsostech zaplesali.

d) Dne 8. září světí se *narození Panny Marie*, tedy právě v devíti měsících po památce jejího početí. Již název této slavnosti dosti zřejmě ukazuje, co nám v ten den církve svatá připomíná. Radostná památka narozenin Panny Marie slaví se však slušně za tou příčinou, poněvadž Maria, jak dí sv. Bernard, „od prvního okamžení, co světlo tohoto světa spatřila, důstojným předmětem jest úcty naší; neboť ona bez porušení jako vyvolená dcera nebes běh života svého započala, a její narození počátkem jest našeho spasení, ježto z ní vzešlo nám slunce spravedlnosti, Syn Boží, který sejmul kletbu světa a požehnání přinesl.“ —

Den narozenin pro každého člověka památkou jest velikou, upomínkou drahocennou. Vzácný jest dar života každému člověku, ale třikrát vzácný jest nám, kteréž Bůh v lůno církve své povolal, kterýmž sebe za Otce, a svého milého Syna, Pána Ježíše Krista za bratra dal, a korunu života věčného za dědictví vytknul.

Uvažujeme-li to v den narozenin, velebiti musíme dobrotu Hospodinovu a vděčností nejvroucnější a poslušností synovským až k poslednímu vzdechnutí Jemu musíme se zaslíbiti.

Každého z nás Bůh k jistému stavu povolává, každému zvláštní práce a povinnosti vykazuje, pročez v den narozenin zahráti se má mysl naše ku věrnému plnění všech povinností od Boha nám vytknutých.

e) V neděli po slavnosti narození Panny Marie slaví církev svatá také *památku jejího jména*. Přesladké jméno blahoslavené Panny, jméno Marie, ve světě křesťanském odjakživa předmětem bylo vroucné úcty a nábožného vzývání. Protož také církev katolická již l. P. 1513., byvši k tomu vřelou žádostí veškerého křesťanstva pohnuta, zvláštní výroční památku požehnanému jménu tomuto na neděli po narození P. Marie.

Když však roku 1683. Turek, strašlivý všeho křesťanstva tehdáž nepřítel, na přímlovu a orodování Marie Panny vojskem domu Rakouského od Vídně zahnán byl, tu obnoven byl na poděkování svátek jména Marie od papeže Innocence XI. s radostí a slávou velikou. V ten den uděluje církev svatá kajícím hříšníkům *plnomocné odpustky* s týmiž výminkami, jako o slavnosti nejsvětějšího jména Ježíše Krista. —

My jsme všickni obdrželi na křtu sv. jméno některého Vyvoleného Páně, abychom po Kristu jeho příkladu následovali, a nikdy nepochybovali, že člověku možno ctnostně živu a tak i spasenu býti. Jestliže na nás sluší, abychom častěji život bohabojný svatého patrona našeho sobě připomínali, tuť dojistá povinností naší, abychom v den jmenovin o tom rozjímali, zdaž se také v životě dle vzoru toho spravujeme.

§. 71.

Ostatní svátky čili slavnosti Svatých.

K uctění knížat apoštolských, sv. *Petra a Pavla* zasvěcen jest den 29tý měsíce června.

Uvádí nám o slavnosti té církve svatá na paměť, že apoštol *Petr*, (jež Spasitel sám vůdcem a hlavou apoštolů učinil, jemuž velel, aby pásal ovice a beránky, aby bratry své, apoštoly ostatní, sílil a potvrzoval; jež vyhlásil za kámen základní církve své, aby jí nepřemohly brány pekelné,) jakožto náměstek a místodržící Ježíše Krista pět a dvacet let církve svatou spravoval, maje sídlo své v Římě, kdež také pro Krista ukřížován byl. —

Dále připomíná nám církev svatá, kterak *Pavel* (před obrácením svým *Šavel* nazvaný) na vinici Páně u rozšiřování církve Kristovy ze všech apoštolů byv nejhorlivější, slovem Božím celý téměř tenkrátě známý svět posvětil a ku Kristu obrátil, jak všecka protivenství pro víru Kristovu ochotně a rád snášel, o to jen všemožně usiluje, aby Bůh a věčně milý Syn Jeho Kristus poznán, a lidé ku spasení přivedeni byli.

Za císaře *Nerona* byl pro víru stát a dosáhl tak zároveň se svatým *Petrem* koruny mučennické.

Slavností touto chce církev svatá takovou *lásku k Bohu, ke Kristu Ježíši a k bližnímu* v nás roznítiti, jakouž apoštolové onino hořeli, a kteráž je ve všem dobrém sílila. Bude-li láska posvěcovati všecky skutky naše, složíme sobě u Boha, jako apoštolové ti, naději neporušitelnou a budeme též s to, abychom v poslední den života vezdejšího zvolali se sv. Pavlem: „*Dobrý boj jsem bojoval, běh jsem dokonat, věrnost Pánu jsem zachoval. A nyní schována jest mi koruna spravedlnosti, kterouž dá mně v onen den Pán, spravedlivý soudce.*“ —

Pro naši vlast jsou ještě dva dny ku svěcení vykázány, totiž den sv. *Jana Nepomuckého* a sv. *Václava*.

Svátek sv. *Jana Nepomuckého* světíme 16. května. Tento byl náš krajan a stal se kanovníkem u sv. Víta v Praze, kdež zbožnou horlivostí a obětavou láskou k bližnímu zvláště vynikal.

Maje přístup ku dvoru královskému, zvolen byl od královny za zpovědníka. Když zlostný ukrutník, král *Václav*, zpověď choti své zvěděti usiloval, a za takovou svatozrádu Janovi důstojnost biskupskou sli-

bojoval, odolal sv. vlastenec náš neohroženě svůdnému tomuto lákání královskému. Později přikázal král nerozumný a zlobou uchvácený služebníkům svým, aby Jana na skřípec rozpjali, a železem horkým až do krve pálili; avšak všeho toho nelekal se zmužilý sluha Páně a nevyzradil tajemství svaté zpovědi, nýbrž věren jsa povolání svému, kráčel raději na popraviště. Tu naposledy ještě za všecky se modlil, všem odpouštěl a poslední slovo, kterýmž zachvěla se ústa jeho, když byl z pražského kamenného mostu do řeky Vltavy vržen, bylo: „*Ježíš Maria!*“ Zemřel Jan smrtí mučennickou l. P. 1383. Již v XVI. stol. byl Jan Nepomucký ctěn jako mučenník; mnohem pak více rozšířilo se jeho ctění v časech po bitvě Bělohorské v stol. XVII. Již tehdy stavěny byly na jeho jméno oltáře a kaple. Císař Ferdinand III. a arcibiskup pražský Arnošt Harrach zasadili se v Římě o jeho svatořečení, i byl za svatého vyhlášen od papeže Benedikta XIII. l. P. 1729. Od této doby považuje se sv. Jan Nepomucký za zemského patrona v Čechách, ale ctění jeho rozšířilo se rychle i po cizích zemích, ano po celém světě křesťanském, zvláště pak v obyčej vešlo postavovati sochy jeho na mosty. Ke hrobu jeho v kostele sv. Víta na hradě Pražském dějí se každoročně dne 16. května hlučné poutě z Čech a z Moravy.

V ten den modlí se církve ve jménu všech ctitelů vlastence našeho, aby Bůh všemohoucí, který svátostní mlčenlivostí sv. Jana církve svou novou korunou mučennickou ozdobil, všem nám propůjčil milosti svaté, abychom dle příkladu jeho a k jeho orodování také *ústa svá stráží opatřovali* a tak někdy k oněm blahoslaveným v nebesích připočtění byli, již se *jazykem těžce neprohřešili*.

K uctění patrona našeho, sv. *Václava*, v Čechách den 28tý měsíce září zasvěcen jest. I sv. Václav byl rozený Čech, a dle poslední vůle umírajícího otce knížete Vratislava od nábožné báby své, sv. Lidmily, na osamělém hradě Tetíně vychován. Nastoupiv vládu země České, o rozšiřování křesťanského náboženství ve

vlasti naší, jakož i o blahobyt občanský co nejhorlivěji se staral. Jeho přičiněním vzrůstalo v Čechii blaho a v průvodu křesťanského náboženství nastalo naší milé vlasti radostné jitro osvěty a vzdělanosti.

Václav odřekl se sňatku manželského a vyhlásil bratra Boleslava na sněmu Vyšehradském, kdež stavové celé země shromážděni byli, za dědice koruny české. Boleslav však hned od onoho okamžení o bezživotí bratra svého staršího usiloval. Když napotom Václav na hrad Boleslavský se odebral, aby narozenému synu bratra svého kmotrovstvím stál, vyvedl Boleslav prokletý zámysl svůj. Neboť téhož dne, když Václav u bratra svého meškal, shromáždilo se panstvo zemské na dvoře Hněvsové při Labi, v nejbližším sousedství Staroboleslavském, a radilo se o záhubu pána svého. Na večer též Boleslav mezi úkladníky přilákán a sočením, podezříváním a opojným nápojem o rozum skoro připraven před svítáním domů se vrátil, a Václava u dveří chrámových se modlícího zavraždil dne 28. září 935.

V prvnějších časech každý biskup ve své diécesi sám věrné služebníky a služebnice po jejich smrti za svaté vyhlašoval; pročez i náš vlastenec, mučenník Boží, hned za svatého uznán byl, nejspíš od biskupa Řezenského Míchala, ježto tenkrát Čechové, nemajíce žádné vlastní biskupské stolice, jemu poddáni byli. Tak nazvané *kanonisování*, kteréž se nyní v Římě po zkouškách velmi přísných děje, teprv r. 1170. od papeže *Alexandra III.* z té příčiny zavedeno bylo, aby každý od nejvyšší hlavy církve řádně za svatého vyhlášený, napotom ve všech biskupstvích za takového se uznal.

Slavností touto s radostí velikou zvěstuje nám církev svatá, že krajan náš, onen veliký Svatý, krásným vzorem jest a příkladem právě *křesťanského života*, a vybízí nás zároveň, abychom věrnými byli šlépějí jeho následovníky. V životě jeho obráží se ctnost a svatost jako v nějakém zrcadle, zvláště pak stkvěl se svatý Václav *panickou čistotou, mírností, láskou k nepřátelům, živou vírou a neunavenou pro slávu Boží horlivostí.*

S druhé strany pončuje nás však v ten den máti

naše pečlivá, že závist velmi záhubná jest a člověka i k vraždě poňouká a přivádí. Jako synové Jakubovi bratra svého ze závisti o život chtěli připraviti, jako Saul mladého Davida kopím chtěl probůsti: tak zabil skutečně závistný Kain bratra svého Abela, a závistný Boleslav svatého Václava. „*Jestliže i nepřátely své milovati jsme povinni,*“ tak napsal sv. Jan Zlatouústý, „*jaký trest uvalujeme na sebe, když i přátely závistí a nenávistí pronásledujeme! Aneb, jestliže, kdo jen ty miluje, od nichž také milován jest, nic více nečiní než pohané; jakého odpuštění ten teprv může očekávati, jenž i ty mučí, kteří mu žádné křivdy neučinili! Dábel sice závidí, ale žádnému ze svých spoludáblů, a mnohý člověk závidí svým spolubratrům.*“

Závist tedy hrozný jest hřích a matka mnohých jiných nepravostí.

§. 72.

Slavnost svatých anjelů strážných a posvěcení chrámu.

a) V neděli první měsíce září slaví církev sv. *švátek anjelů strážných*, připomínajíc nám ku velikému potěšení onen článek víry samospasitelné, dle něhož každému z nás zvláštní ochrance anjelský po cestách vezdejšího života přidán jest, aby nás ostříhal a zléno ochraňoval.

Učí nás zároveň církev svatá v ten den, že anjelé spasitelné myšlenky, city a žádosti v nás vzbuzují, že prosby naše nejen k trůnu Nejvyššího donášejí, nýbrž i přimlouvou svou podporují, že s velikou péčí a bedlivou snažností u nás jsou v každou hodinu, na každém místě, opatrujíce nás a pomáhající nám v potřebách našich.

Učení pak toto tak radostné jest pro člověka, že svátku na jeho upomínku zavedenému rozličných čestných

názvů již od starodávna se dostalo. Tak jmenuje jej sv. Bernard „*květem křesťanských slavností*,” a svatá Františka Římská nazývá slavnost tu „*korunou lásky a péče Otce nebeského o spasení lidské*,” a sv. Augustin „*dnem radosti a útěchy*.”

O slavnosti této Hospodinu z celého srdce děkovati máme za otcovskou jeho péči o spasení naší duše a za milost, že anjelům svým přikázal, aby nás vzdělávali a šlechtili, a tak našimi pěstouny a vychovateli byli. Strážce anjelské, neustále nad námi bdící s vděkem a uznalostí upřímnou nade všecko sobě važme, a nezapuzujme nikdy vinou hříchů těžkých svého anjelského opatrovníka, nejlepšího to přítele a rádce od sebe, nýbrž obcujme bohabojně, aby tento ochrance svědectví chvalitebné o nás vydával přísnému soudci skutků našich.

Modleme se vždy myslí sebranou, pozorně a vroucně, by se neostýchal strážce náš, modlitby naše i přímluvou svou podporovati.

b) Slavnost *posvěcení chrámu Páně* měla by se vlastně konati v den *výroční jeho posvěcení*; v rakouských zemích stává se to však na větším díle v *neděli po svatém Havlu*.

Den ten zasvěcen jest památce, že svatyně od předků našich vzdělána, a modlitbou a obřady posvátnými posvěcena byla. Mimo to jest slavnost ta na poděkování za všechna dobrodiní, jichž se ti, jenž se ku společnému vzývání jména Hospodinova, neboli k veřejným službám Božím v kostele tom scházejí, účastnými stávají.

O slavnosti této máme sobě připomínati, že veliké štěstí jest, míti chrám Páně, kamž s pocitem důvěrnosti před obličej Boha svého přicházíme, kdež obsluhy církevní a spolu s ní srdci zkormoucenému útěchy, myslí slabé posily a svědomí zmítanému pravého upokojení se dostává.

Na předky své, kteří nám vzácnou chrám Páně majetností zůstavili, máme v ten den se srdcem vděč-

ným zpomínati; — pak abychom dokázali, že sobě vážíme takového dědictví nade všechno, máme rádi a hojně svatyni Boží navštěvovati. Kdo však lehkovázně služby Boží obmeškává, těžkou vinu na sebe uvaluje, on hřeší proti Bohu, poněvadž *nechce Nejvyššímu, který mu před celým světem dobře činí, u přítomnosti jiných lidí děkovati* (Augustin); on hřeší také proti bližnímu, ježto mu pohoršení dává, pohrdaje tím, co všickni ostatní mají za svaté.

§. 73.

Slavnost všech Svatých, a památka všech věrných dušiček.

a) Slavnost všech Svatých a mučenníků Páně konala se v církvi v neděli první po svatém Duchu, poněvadž svatí a světice Boží jen plodové jsou a výkvěty milosti Boží, kteráž o hedu svatodušním v srdcích lidských rozlita byla. Již sv. Jan Zlatoústý, který roku 407. vezdejší svůj život dokončil, zmínkuje se o svátku tomto a dokládá, že se v oktávu svatodušním slavil.

Papež Bonifacius IV. na den 1. měsíce listopadu l. P. 606. důmyslně slavnost tuto přeložil, a sice z této příčiny: V Římě nalézal se za dnů ještě pohanských skvostný a nádherně vystavený chrám podoby okrouhlé, v němž obrazy a podobizny všech *model a bůžků pohanských* rozestaveny byly; protož nazýval se také chrám onen „*pantheon*,” t. j. svatyně všech bohů.

Za císaře Konstantína kleslo však pohanství a modloslužebnost, a chrámy pohanské ku křesťanským službám Božím se připravovaly a posvěcovaly. Tenkrát i onen pantheon od císaře Foky papeži darovaný ve chrám křesťanský proměněn byl. Poněvadž se v něm dříve všem modlám úcta činila, posvětil jej Bonifacius IV. na shlazení takovéto neřesti *ke cti a chvále všech Svatých a Vyvolených Páně*. Posvěcení toto stalo se 1. listopadu, pročez i památka radostné události této každo-

ročně v tentýž den napřed jen v Římě se konala, postupem času však po celém křesťanském světě rozšířena byla.

Slavností touto vyzývá nás církev svatá, abychom hleděli tam k oněm Vyvoleným Páně, a celý sbor a všechny kůry svatých oslavenců pozorovali; ona připomíná nám, že oni také lidé byli nám rovní a ve všem podobní, že mdloba a křehkost i jejich byla dědictvím, převrácená mysl a k zlému náchylnost i jejich že byla podílem: že se však pevně a neohroženě o to snažili, prošli svodem a nesnázemi tohoto světa šťastně a bez úrazu a došli opatření důstojného v slastech nebeských.

Slovem péče a lásky volá k nám tedy církev svatá v ten den, chtěc nám laskavým připomínáním tolikých příkladů ctnosti boj a zápas o dosažení koruny věčné ulehčiti a usnadniti.

Svatí jsou přátelé a miláčkové Boží, Hospodin je rád slyší a pro ně bývá i nám milostiv. Máme je tedy vzývati, a sice *vůbec* vzývati; neboť nevíme, který svatý na nebi, svatou k nám rozžat jsa láskou, o spasení naše pečuje. Jest však naší povinností, abychom zejména ty svaté vzývali, jichžto jména na křtu svatém neb ve svátosti biřmování nám dána byla. Tiť jsou zvláštní ochráncové, přátelé a dobrodincové naši, k nim se tedy důvěrně utíkati musíme.

b) Hned po všech Svatých *památka všech věrných dušiček v očištcí* se koná, a sice za tou příčinou, aby věřící i na ty, kteří ostnem smrti jim odňati byli, v lásce *zpomínali*. Církev svatá schvalujíc lásku takovou, učí nás, že máme také s těmi, jenž již odešli na věčnost, *obcování*, a že jim *modlitbou*, zvláště *obětí mše svaté* pomoci můžeme, aby Bůh čas očišťování jejich ukrátil, a je ku požívání radosti nebeské brzo připustil.

Již v *starém zákoně* konaly se modlitby a oběti za mrtvé; neboť druhá kniha Machabejských vypravuje, že statečný a nábožný Judas dvanáct tisíc drachem stříbra do Jerusalema poslal, aby konány byly oběti za hříchy těch, kteří v bitvě padli, a doslovně dokládá:

„*Jestliť svaté a spasitelné pomýšlení, za mrtvé se modliti, aby od hříchů rozvázáni byli.*“ (II. Machab. 12, 46).

Jakož modlitby za mrtvé v starém zákoně za prospěšné považovány byly, rovněž tak v zákoně novém věřící Kristovi platnost jejich uznávali. *Eusebius*, jeden z nejstarších spisovatelův, takto píše u příčině této: „*U oběti upamatuj se na své rodiče a bratry zemřelé, neboť tím vyjednáš jim lehkého odpočinutí.*“ A sv. Jan Zlatoústý dokládá: „*Ne nadarmo konají se za mrtvé oběti a modlitby, ne nadarmo rozdávají se za ně almužny; Duch svatý to ustanovil, bychom sobě vzájemně pomáhali.*“

Proto byl v církvi katolické zvláštní den k tomu ustanoven, aby se památka zemřelých konala, a již v den všech Svatých bývají k večeru *smutečné hodinky za mrtvé*. Oltář bývá černým rouchem přikryt a u prostřed stává *tumba* t. j. rakev černým přikrovem oděná. Vše to hlásá smutek, a temné hlasy v žalmích značí prosby, naříkání zemřelých, jakoby s Jobem volali: „*Smilujte se, smilujte se aspoň vy přátelé moji.*“ (Job. 13. 21.)

V den dušiček činívá se z rána kázání přiměřené, a pak následuje mše za mrtvé vůbec, v nížto prosí kněz Boha, aby duším všech v Pánu zesnulých odpuštění hříchů dāti ráčil, tak aby prominutí, jehož věrně žádali, zbožnými prosbami dojíti mohli.

Po mši svaté vede se processí po hřbitově, a kněz vykropuje hroby zemřelých svěcenou vodou, načež se u oltáře zpěvem „*Salve Regina*“ (Zdrávas královno) pobožnost ta končí.

V ten den každý katolík horlivě a nábožně se modlí za zemřelé své přátele, a jiné spasitelné skutky za ně koná, aby jim Bůh milosrdným a milostivým byl soudcem.

Tím netoliko jim, nýbrž i sám sobě prospívá; *neboť činí tak povolání a vyvolení své* (II. Petr 1), a cvičí se tolikéž láskou k zemřelým milovati i živé. Láska však jádrem jest všeho křesťanství, korunou všech

ctností a přikázáním prvním; *neboť dle toho, budeme-li se milovati, chce Syn Boží nás poznati, jsme-li jeho praví a věrní učenníci.*

Učení to, že duším v očistci trvajícím platně pomáhati můžeme, jest nám také pramenem největšího potěšení; neboť jestliže sami, nejsouce zcela čisti a všech poškrvn prosti, na věčnost se odebereme, můžeme se nadíti, že nám bratři na světě pozůstalí také pomáhati budou.

§. 74.

Patronové země České.

Mimo sv. Václava a sv. Jana (viz §. 71.) ctíme ještě následující Svaté jakožto patrony země České:

1. Dne 9. března slavíme svátek (není zasvěcen) *sv. Cyrilla a Methodia, čili Crhy a Strachoty.*

Byliť mužové tito vlastní bratři, pocházející z rodu znamenitého v Soluni (Thessalonichu), kdež se na začátku devátého století narodili. Již jako jinochové vynikali i uměním učení božského, i mudrctvím světským a neobyčejnou jakousi zběhlostí v jazycích cizích, zvláště však ve slovanském.

Cyrill (dříve sloul Konstantin) jsa povýšen na důstojnost kněžskou, polodivoký národ Chazarův na Černém moří a Meotu sedící na víru Kristovu obrátil; později však spojil se s mladším bratrem Methodiem, (jenž dříve již do kláštera na hoře Olympu vstoupiv, malbě se tam pilně učil), a zření měl a pozor k národu slovanskému v rozsáhlých krajinách Řecka a Bulharska žijícímu, kterýž tím zvláště církvi Kristově získal a u víře samospasné utvrdil, že uspořádav písmo slovanské, k duchovnímu vzdělání těchto lidí čtení svatého evangelia a epištol, jakož i jiné potřebné knihy na jejich jazyk přeložil.

Method sám pokřtil knížete Bulharského Borisa I. P. 861., který zvláště obrazem od onoho malovaným

a poslední soud vypodobňujícím pohnut byl a víru Kristovu vyznal.

Příčiněním Rastislava, krále Moravského, působili tito dva svatí bratři velmi blahodějně také na Moravě, kdež dříve již evangelium Páně známo bylo. S horlivostí nevídanou pečovali tam slovanští apoštolové onino zvláště o to, aby se chrámy stavěly, školy zařizovaly, knihy náboženské v jazyk lidem srozumitelný překládaly, a křesťané zákonu pravému vyučovali.

Svatý Otec Hadrian II. uznáváje mužů těch veliké zásluby o církev svatou, a nedbaje nic na nepřátely, kteří je bez ustání křivě u něho osočovali, povýšil Methodia na arcibiskupství, a Konstantina na biskupství v oné zemi. Tento však, obávaje se, žeby snad marná chvála světská duševnímu jeho blahu na ujmu býti mohla, nepřijal důstojnosti té, nýbrž do kláštera vstoupil, kdež mu jméno „*Cyryll*“ dáno bylo, a ve kterémž ještě téhož roku nábožný svůj život dokončil (l. P. 868).

Method s pilností neunavenou pečoval o věřící jeho správě svěřené, a čest a slávu Boha nejvyššího po celé Moravě rozšiřoval. On jadrnými svými řečmi i vévodu českého Bořivoje k tomu pohnul, že se stal přívržencem Kristovým; on napotom ve vlasti naší evangelium svaté hlásal a veliké množství lidu (též sv. Lidmilu) pokřtil. L. P. 885. zemřel a pochován jest na Moravě v městě sídelním Velehradě. —

Zpomínati máme sobě v ten den se srdcem vděčným na veliké zásluby, jichž sobě bratři ti o nás dobyli. Kdyby se nebyli odřekli všeho pohodlí, kdyby nebyli hlásali předkům našim slovo spasení, vězeli bychom snad až posud, jako nesčíslní jiní národové, v bludech, v pověrách a v modloslužbě. —

2. Na den 19tý měsíce března připadá svátek *svatého Josefa*.

Nazývá se sv. Josef v písmě svatém „*Spravedlivým*“ pro zbožné srdce a spanilou, Bohu zcela oddanou mysl. Ač pocházel z královského rodu Davi-

dova, živil se předce jen řemeslem tesařským, avšak poctivě a počestně v městečku Nazaretě. Hospodin sám vyvolil jej, aby byl pěstounem a ochrancem jedno-rozeného jeho Syna, Ježíše Krista.

Písmo svaté vypravuje nám, jak anjel Páně sám Josefovi zvěstoval, že Maria z Ducha svatého syna porodí, jehož jméno bude *Ježíš*, kterýž se napotom v skutku v Betlémě narodil. Později poučil jej opět anjel ve snách, aby do Egypta utekl s Ježíšem, a když zemřel Herodes, zjevil se mu po třetí, načež Josef s dítětem a s matkou jeho do Nazaretu se odebral, kdež v tichosti a soukromnosti žil. Umřel dříve, než Kristus Pán úřad svůj učitelský veřejně nastoupil.

Sv. Josef vyobrazuje se s *lilium*, které nepoškvřenou jeho čistotu vyznamenává, a pak s *dítětem Božským* v náručí, což převelkou onu milost naznačuje, jíž mu popráno bylo Spasitele světa objímati. —

Mysl sv. Josefa jen v Bohu spočívala, on to jen činil, čeho Bůh na něm žádal, vůdcem jeho byla vždycky vůle Boží, od níž se neuchyloval ani v pravo, ani v levo. Pročež máme i my poslušni býti vůle Boží, jak nám ji oznamuje církev sv., a dosáhneme zajisté cíle svého!

3. Dne 21. v měsíci březnu slavíme výroční památku sv. *Benedikta*.

Narodil se Benedikt r. 460. v Nursii z rodičů šlechtitných a nábožných. V Římě nabyl potřebného umění; že však se jinochovi zbožnému život duchovenstva tamnějšího nelíbil, odebral se na poušť u Sublaku (Subiako), kdež tři léta v jeskyni se zdržoval. Nevěděl o něm nikdo, jedině *Román*, mnich kláštera sousedního, který mu čas po čase po provaze velmi skrovničkou stravu spouštěl.

Prozřetelnost Boží objevila jej však lidem, aby jeho příkladem a vyučováním k poznání sebe a ku kázni přivedeni byli. Přišli totiž pastýřové jednou k jeskyni jeho a rozšiřovali pověst o muži svatém po celém okolí, tak že se napotom odevšad lidé k němu hrnuli, aby se od něho naučili pohnati světem a vna-

dami jeho. Ano i mnichové kláštera blízkého doléhali naň, aby se jejich opatem stal. Benedikt dlouho se zpěchoval; konečně však v úřad ten se uvázal.

Ale za krátký čas zanevřeli naň mniši pro jeho přísnost, tak že jej otrávit chtěli. Podali mu totiž za tou příčinou víno s jedem smíšené; ale nádoba rozpukla se na kusy, když ji Benedikt dle svého obyčeje svatým křížem znamenal. Pokárav za to mnichy, navrátil se zase do své jeskyně.

Život Benediktův mnohým se zalíbil, tak že sobě přáli, žíti dle jeho navedení; pročež založil muž ten zbožný během roku 500.—507. znenáhla 12 klášterů. V každém klášteře 12 mnichů bylo s jedním opatem. Nový tento řád milostně se rozvíjel až do roku 508., ve kterémž pro ubližování jistého závistivého kněze Florentia sv. Benedikt krajinu tu opustiti musil. Usadil se napotom na zbořeném hradě Kassino, strmícím na vysoké hoře v Kampanii, kdež lid modlu Apollina ctíval. I zrušil muž svatý chrám onen, posekal háje modle zasvěcené, a vystavěl tam nový klášter řádu Benediktinského, v němž také sv. Vojtěch po nějaký čas žil.

Klášter tento spravoval sv. Benedikt po 14 let, a uložil bratřím svým za hlavní povinnost *mlčenlivost, samotu, modlitbu, pokoru a poslušnost*. Zákon ten napotom po celé Evropě se rozšířil ku velikému prospěchu člověčenstva.

Sv. Benedikt zemřel l. P. 523. v 63tém roce věku svého. — — Sv. Benedikt obával se, aby, živ jsa v Římě u prostřed pokušení, mravů svých nepokálel, a proto na poušť se odebral, kdež tichý a kající život vedl. On se nestaral však toliko o spasení duše své, nýbrž se vši silou o to pečoval, aby jiní lidé také poznali víru spasitelnou a dle ní život svůj řídili; jeho největší snahou bylo získati duši některou pro nebe. Jak bídný a veškeré lásky křesťanské prázdňý jest tedy ten člověk, který snad bližního nenávidí a kazí, jej v bludy uvrhuje, pohoršení jemu dává, jeho vady schvaluje, neb k hříchu jej ponouká. „*Běda člověku, volá Spasitel, skrze něhož pohoršení pochází.*“ Hledme tedy

raději dobrým svým příkladem hříšníka napravit, vědouce, že *„kdožkoli odvrátí hříšníka od cesty bludné, vysvobodí duši jeho od smrti a přikreje množství hříchů.“* (Jak. 5, 19).

4. Dne 22. dubna připomínáme sobě velikého dobrodince našeho národu, biskupa a mučenníka svatého *Vojtěcha*.

Narodil se sv. Vojtěch l. P. 956.; otec jeho byl mocný, moudrý a zbožný vladyka český *Slavník*, jenž měl sídlo své na hradě Libickém nad Labem a Cídlinou.

Již jako pachole vynikal Vojtěch ušlechtilou spanilostí a jinými nevšedními vlastnostmi, tak že všem milostným se stal. Pod správou učitele svého, výtečného kněze Rádly, rozvíjely se hned záhy jeho schopnosti; všestranného však vzdělání nabyl později na slavné tehdejší škole Děvínské (Magdeburské), kdež po 9 let se cvičil. Roku 981. pražským biskupem Dětmarem na kněžství byv posvěcen, v Praze zůstal ve službě duchovní, kdežto neobyčejnou horlivost a pobožnost objevoval.

Tím se stalo, že jej předkové naši po smrti biskupa Dětmara za nejvyššího svého duchovního pastýře a správce (za biskupa) vyvolili.

Poznalť slovutný náš vlastenec důležitost svého vysokého povolání, a proto počínal si v něm příčinností zřídka vídanou, nikdy nepřevyšenu. *On horlivě učil, a od toho, čemu ústy vyučoval, nikdy se neuchýlil.* Jako pravý následovník Ježíše Krista a jeho apoštolův dobře činil všechněm, zvláště pak všem domácí víry. Duchody biskupské na čtyři, avšak nestejně částky rozdělil; jedna věnována byla potřebám církve, z druhé duchovenstvo svou výživu bralo, třetí bohatým pokladem byla všem chudým a nejmenší čtvrtinku podržel svatý Vojtěch pro sebe. K sobě byl velmi přísný, jen málo jídával a píval a jen kratinkého spaní sobě prával.

Jakkoli sv. Vojtěch o pravé vzdělání a zdokonalení lidu českého všemožně usiloval, nemohl předc zastaralé pohanické obyčeje vykořeniti, což jej tak

rmoutilo, že se s povolením papeže Jana XV. biskupství odřekl, a v Římě do kláštera sv. Alexia a Bonifacia na hoře Aventínské vstoupil. Zde modlitba počátkem byla a koncem, kořenem i korunou, jádrem a duší všech jeho činů.

Po pěti letech kníže český Boleslav a ostatní lid k papeži s prosbou se obrátili, aby se k jeho slovu sv. Vojtěch opět do Prahy navrátil, slibující, že jeho budou ve všem poslušni, a že napraví život svůj dle učení jeho. Uváživ prosbu tu poslal papež svatého rodáka našeho nazpět do Čech.

Sv. biskup neustával na modlitbách, neoblevoval v prácech duchovních, slovem horlivým, životem příkladným a láskou Kristovou svědomitě se staral o spasení duší jemu svěřených. Však pro mnohé překážky nedařilo se mu dílo svaté tak, jak sobě toho přála vroucí jeho duše, ano zpupní Vršovci neohlížejíce se na Boha, hrdě potupovali zákon Páně, a co se jim koliv líbilo, směle činili. Tu opustil sv. Vojtěch opět po třech letech Prahu s pláčem, a odebral se do kláštera na hoře Aventínské v Římě, kdež v rozjímání a v modlitbách, v čítání písma sv. a v rozmluvách s věrnými služebníky Páně duše jeho, po Bohu jen práhnoucí, u pramenův neskonale moudrosti a lásky Nejvyššího velmi okřála.

Však po krátkém čase ucházel se opět Boleslav u sv. Otce, aby se Vojtěch do vlasti navrátil, což tento sice učinil, avšak vymínil sobě, že ihned z Prahy ustoupí, nebudou-li Čechové naň dbáti.

I stalo se, jak to proslavený vlastenec náš tušil. Téhož roku 996., když se sv. Vojtěch po druhé k Praze vracel, pobili Vršovci z pomsty celou rodinu jeho na hradě Libickém, muže, ženy, děti, a lid také proti sv. biskupovi popudili. Uslyšev to na cestě, poslal svatý Vojtěch posly do Čech s otázkou, zdali by sobě jeho za biskupa přáli. Když však těmto taková dána byla odpověď, jakéž očekával sv. Vojtěch, *aby totiž obtížný mravův kazatel tam zůstal, že ho nechť,*“ děkoval muž svatý Bohu, a odešel jako missionář do Pruska, kamž

světlo víry Kristovy ještě nebylo vniklo. První jeho setkání se s Prušáky neslibovalo mu mnoho útěchy; lid byl jako hluchý k jeho slovům, vyháněl jej ze země, ano smrtí mu vyhrožoval.

Pročež odebral se k Litvínům, k národu to slovanskému, který na blízku sídlel. Přišel na rovinu Romové položil se na trávník a zdřímnul. Tu však se obořil na něj zástup rozvzteklý a probodl jej oštěpem. Mučennická smrt jeho rozmnožila jeho úctu u národa našeho a získala mu jméno Svatého. —

Tělo sv. Vojtěcha koupil Boleslav mnohými dary a pochoval je v městě Gnězně (v Polsku). L. P. 1039. dne 25. srpna přivezl Břetislav I. tělesné ostatky svatého Vojtěcha do Prahy. —

Připomínajíce sobě v ten den veliké nesnáze, s jakými sv. vlastenci našemu zápasiti bylo u rozšiřování pravdy božské, pečujme vždy více o to, aby nebylo uprostřed nás těch, kteříby snad sobě zacpávali uši, aby neslyšeli, a zakrývali oči, aby jen neviděli milosti Páně, která k pokání a napravení života neustále povzbuzuje!

5. Dne 25. dubna slavíme svátek *sv. mučenníka Jiřího*. Narodil se sv. Jiří v Kapadocii z rodičů katolických, dosti bohatých, kteří mu však brzo zemřeli. Odebral se tedy jinoch tento do Palestiny a do služby vojenské vstoupil, kdež sobě jak udatností, tak též jinými dobrými vlastnostmi veliké důstojnosti a úplně důvěry císaře svého Diokleciana získal.

Za panování Dioklecianova požívali sice křesťané z počátku (po 19 let) nejen sv. pokoje, nýbrž i k úřadům vysokým přístup měli; později však, když císaře nechtěli jako „*Pána a Boha svého klečíce pozdravovati*“, co nejukrutněji pronásledováni bývali. Chrámy jejich zbořeny, posvátné knihy spáleny, a všickni ti, kteří bohům obětovati se zdráhali, smrtí pokutováni byli. Svatý Jiří nemoha se dívati na pronásledování křesťanův, vystoupil ze služby vojenské, a Dioklecianovi bez obalu vytýkal, jak hrozné to bezpráví, ježto, aby víru Kristovu naskrz vyhladil, křesťany tak vztekle mučí.

Císař rozhněvaný rozkázal jej hned do vězení uvrci, pak jej hned sliby, hned mukami od víry pravé odvrátiti hleděl; a když všecko jeho usilování marné bylo, kázal jej dne 23. dubna l. P. 303. stíti. —

Vyobrazuje se sv. Jiří obyčejně jako *rytíř na koni* se zabitým drakem u nohou, na význam, že přemohl sv. mučenník milostí Boží všeliká pokušení ďábelská.

I my býváme pokoušeni tělesnými žádostmi, zlými příklady a zlým duchem; chceme-li jako svatý patron náš z boje takového vraceti se vítězně, dlužno nám pilně užívatí všech prostředků k zachování milosti Boží potřebných, jakéž jsou modlitba, půst, upomínka na Boha vševědčího, všudy přítomného, jakož i na soud.

6. Na den 2. května připadá sv. *Sigmunda*, krále a mučenníka.

Byl to muž velmi šlechtyný a dobrotivý a spravoval království Burgundské. Jeho největší snahou bylo blaho národu a pravé uctění Boha; proto přihlásil se také ku církvi katolické, ačkoliv se Burgundští k bludnému učení kacíře Aria přiznávali, a zakládaje kláštery (mezi nimiž zvláště klášter ke cti sv. Mauricia na Agaudie zařízený vyniká) též ku přestoupení celého Burgundska od sekty Ariánské do církve katolické základ položil.

Avšak, ačkoliv mužem byl dle srdce Božího, předce klesl hluboce uvěřiv úskočným slovům druhé své manželky, která, co macocha jeho syna Sigerika, neustále tvrdila, že tento jen bezživotí otcova hledá a o ně stojí, aby se napotom v zemi a ve vladařství uvázati mohl.

Král dal se takovými utrhačnými řečmi ku hroznému hříchu svěsti; on syna svého nevinného ve spaní zardousiti kázal. Než toto klesnutí nebylo mu ku zahynutí, nýbrž ku spasení, ježto, jako druhdy David, hořce svého pádu oplakával, upřímným pokáním k Bohu se obrátil a jeho bez ustání za milost a smilování prosil.

Odešel totiž Sigmund do kláštera od něho založeného, a tam na postech a na modlitbách trval, žádaje

Hospodina co nejvroucněji, aby jej v životě tresty a pokutami všeho druhu stíhal, ale po smrti na milost přijmouti ráčil.

I stalo se téhož času, že Frankové proti Burgundsku povstali. Sigmund maje za to, že neodolá návalům nepřátelským, ukryl se na jednom vrchu a velmi přísný život tam vedl. Tu však vypátrán, a k rozkazu krále Chlodomera s celou rodinou odpraven a do studně uvržen byl l. P. 524. Po třech letech teprv byly tělesné ostatky jeho odtud vytaženy a v klášteře sv. Mauricia pochovány.

Císař Karel IV. dal l. P. 1360. ostatky sv. Sigmunda v kostele sv. Víta na hradě Pražském uložit.

Životopis sv. Sigmunda zřejmě učí nás, že Hospodin hříšníka milerád na milost přijímá, činí-li jen pokání. Jako odpustil Slitovník milosrdný Davidovi, hříchu svého litujícímu, Petrovi hořce plačícímu, Niniivitům v postu a v žíní k Němu se obracujícím: tak odvrátil tvář svou přísnou od nepravosti, kterou spáchal král Sigmund, ježto ji pokáním a jinými skutky napravití hleděl, ano navrátil mu radost spasení a vymazal zcela hřích jeho. Následujme i my patrona vlasti naší v pokání, a nezamítne nás zajisté Hospodin nikdy ode tváři své!

7. Den 4tý měsíce června k uctění *sv. Prokopa*, opata a patrona země české ustanoven jest.

Narodil se Prokop ve vsi Chotouni u Kouříma. Rodiče jeho urození byli a velmi zámožní, a chtějíce míti ze syna svého kněze Páně, dali jej do Prahy na Vyšehrad, kde tenkrát slavné školy slovanské byly. Prokop již tenkrát nejen rozsáhlou učeností, nýbrž i duše spanilostí nade všecky spolužáky tak vynikal, že si jej kanovníci Vyšehradští velmi oblíbili a také spolukanovníkem učinili.

Když byl později na kněze posvěcen, tuť obcování jeho tak dokonalé a bohabojné bylo, že ctnosti a svatosti jeho svět zcela se znechutil; i vstoupil za příčinou tou do kláštera Břevnovského blíže Prahy, aby tam po zákoně sv. Benedikta zbožně žíti mohl.

Po nějakém čase však opustil klášter a procházel vlast svou, až se konečně nad Sázavou, asi dvě míle od Kouříma v jedné jeskyni usadil, aby tam, vzdálen jsa hluku světského, jen pánu Bohu sloužiti mohl.

Žil tam Prokop po několik let, aniž by komu znám byl, *nikdo ho neviděl, jedině Bůh sám*. Tu však zalíbilo se Nejvyššímu, aby mnich sv. svým slovem a příkladným životem i v prospěch jiných lidí působil; i přivedl k němu divným způsobem knížete Oldřicha.

Když si totiž tento jednou do lesů Sázavských na lov vyjel, ukázal se mu překrásný jelen, kterýžto, kříž maje mezi parohama a silně utíkaje, u sv. Prokopa, jenž právě dub osekával, se zastavil a u nohou jeho se položil.

Kníže Oldřich považuje to za prst Boží, ihned s koně skočil a tázal se mnicha, kdoby byl, a čím by se na poušti zanášel.

I odpověděl mu muž sv., že pro hříchy své na poušť se odebral, aby lépe pánu Bohu sloužiti mohl, a že se „Prokop“ jmenuje.

Kterážto odpověď knížete k jiné otázce pohnula; ptal se totiž sv. Prokopa, zdali by nechtěl na místě onom klášter ke cti sv. Benedikta vystavěti. Když však zbožný vlastenec náš sobě kláštera ke cti svatého Jana Křtitele přál, dal jej Oldřich vystavěti a nadal jej bohatě.

Svatý Prokop opatem byl řeholníkův k němu přišedších, a rozšiřoval napotom království Boží na zemi co nejhorlivěji, až jej Bůh konečně k sobě povolal.

Příklad sv. Prokopa napomíná nás také, abychom nevyhledávali blaženosti v pohodlí života a u věcech, jichžto svět poskytuje, nýbrž ctnost a bedlivé plnění povinností svého povolání každému z nás nade všecko má býti.

8. Na den 6. června připadá sv. *Norberta*.

Narodil se Norbert okolo roku 1080. v Xantu, městečku Klívenském z rodičů, jenž zpříznění byli s rodinou císařskou.

V mládí sháněl se jen po rozkoších tohoto světa, a ačkoliv později nižší posvěcení přijal, nedbal nic povinností, v něž se byl uvázal, nýbrž uzdu pustil úplně všem žádostem tělesným.

Když dosáhnul roku třicátého věku svého, tuť milost Boží z velikého hříšníka — velikého učinila svatého, utvořivši v něm dříve nové srdce a povzbudivši jej k pokání a k napravení života. Jel totiž Norbert na koni svém do jedné vesnice, aby tam co nejveseleji v rozkoších den strávil. Avšak tu bouře náramná se strhla a hrom třeskotem hrozným před ním do země udeřil. Norbert spadl s koně a zůstal celou hodinu na místě ležeti.

Napotom však zpamatoval se, a hodina ta hodinou byla jeho obrácení. Jako druhdy Augustin nalézal on od té chvíle největší svou blaženost v odříkání se toho, bez čeho dříve, tak se aspoň jemu zdálo, živ býti nemohl.

Arcibiskup Kolínský posvětil jej na kněžství, v kterémžto stavu on na cestě dokonalosti co nejhorlivěji kráčel, a procházeje s povolením sv. Otce všechny krajiny země Francouzské, jak slovem tak příkladem lid ku pokání vzbuzoval.

Chodil bosýma nohama, v roucho prosté se oblékal a nepřál sobě leč nejpotřebnějšího pokrmu. —

V biskupství Laonském vyhlídnul sobě krajiny pusté, Prémontré nazvané, a založil tam klášter ke cti sv. Jana. Ti, kteří pod jeho správou k dokonalosti křesťanské kráčet chtěli, zavázati se musili k tomu zákonem sv. Augustina; odtudž zákonníci svatého Augustina, čili Premonstráti slují.

Posléze však k žádosti císaře Lothara II. arcibiskupství v Děvíně přijati musel. I v tomto úřadu výborné bylo ovoce svaté jeho snahy, neboť víra a ctnost zmáhala se u věřících jeho správě svěřených.

Byl však osm toliko let biskupem, neboť již v padesátém a třetím roku svého věku zemřel, 6. června l. P. 1133.

Svatý otec Řehoř III. prohlásil jej r. 1582. za svatého, a císař Ferdinand II. vymohl, že tělesné ostatky jeho roku 1627. z Děvína do Prahy přineseny byly, kdež v kostele Strahovském odpočívá. — —

Velmocná jest milost Boží, ona věci, které se zdají nemožnými býti, možnými činí, ona velikou změnu v srdci působí, ona odvracuje je od nepravosti, naplňuje je ošklivostí z hříchu, a rozněcuje v něm lásku k dobrému, kteráž překážky všecky přemáhá a spasení ubezpečuje!

9. Dne 15. června připomíná nám svatá církev k duchovnímu vzdělání našemu ctnostný život *svatého Víta*, který pro Krista smrt mučennickou utrpěl.

Pocházel Vít z rodu vznešeného na ostrově Sicilském v Mazaře. Otec jeho zatvrzelým byl pohanem; avšak Vítovi za kojnou dána byla nábožná Crescentia, která jej se svým manželem Modestem (oba věřili v Ježíše Krista) již za útlého věku hlavním pravdám náboženství křesťanského, avšak bez vědomí otce pohanského, vyučovala, tak že on, dosáhnuv roku dvanáctého, neobcovał jinak, než jak na křesťana dokonalého náleží.

Zvědév o tom otec, jal se způsobem rozličným syna svého nutiti, aby se modlám klaněl; když však všecko jeho usilování marné bylo, obžaloval jej i u vladaře Valeriana, že se rouhá bohům vlasteneckým. Tento Vít ukrutně dal bičovati; konečně však slyše z úst jeho, že i smrt raději ponese, nežby zapřel Ježíše Krista, zastyděl se, a poslal jej otci nazpět.

Teď jej ukrutník tento způsobem hanebným k hříchům těžkým sváděl; když se jemu ani to nepodařilo, trýznil syna tak šeredně, že Modestus a Crescentia z vnuknutí Božího Víta tajně do Vlach odvedli. Avšak ani tam nenalezli tito pokoje žádoucího; neboť císař Dioklecian napřed svázati je kázal a do žaláře uvrci, a když se ani tím nedali u víře zviklati, odsoudil je k zápasu se zvěří divokou. Lev lýtý byl totiž na svaté mučenníky tyto puštěn: on si však ku největšímu podivení všech, jako beránek tichý k nim lehl. Tu tedy císař tím více rozhněvaný katanům svým přikázal, aby

je ohněm mučili; když však i z něho bez porušení vyšly, jako druhdy onino tři mládenci, opět do žaláře vrženi a tak dlouho bičováni byli, až všickni tři v hrózných mukách ducha vypustili l. P. 303.

Sv. Václav rameno sv. Víta obdržel od císaře Jindřicha v Erfurtě, a vystavěl mučenníku onomu ke cti chrám na hradě Pražském; avšak l. P. 1355. císař Karel IV. i ostatní tělo Božího mučenníka do Prahy přivezl, a vzdělal nákladem velikým na téměř místě slavný chrám Páně, v němž se drahé ty ostatky za hlavním oltářem až posud chovají. — —

Sv. Vít k mukám nejstrašnějším odsouzen byl, a předc Krista nezapřel. A jak často bývá Ježíš za dnův našich slovy a skutky zapírán! Nyní není se nám co báti, že pro víru Kristovu něco utrpíme, a předce zapíráme jej nezřídka. Mnohý jinoch stydě se odpírati lidem takovým, jižto nevázně o sv. náboženství mluví, a rozsíváním bludů a nevěry proti němu bojují, nevyznává víru svou, nýbrž Krista zapírá. A jestliže lehkovázně proti přikázáním Ježíšovým jedná, v ničem se nepřemáhá, a náruživostem svým uzdu pouští, zdaž nehlásá tu skutky svými celému světu: *Co mně do Krista! co mně do jeho přikázání!* Pamatovati máme častěji na sv. Víta, a pak dojistá víru svou stále vyznávati a v přikázáních a ve spravedlnostech Páně bez ouhony kráčet budeme.

10. Dne 25. června slavíme výroční památku sv. Ivana.

Ivan pocházel z rodu vznešeného; otec jeho byl prý král Chorvátský Jestimulus, a matka Alžběta. Již jako jinoch mnohými překrásnými ctnostmi se skvěl a vroucně sobě toho přál, aby Bohu na samotě někde sloužiti mohl. Za příčinou tou rozloučiv se s rodiči svými, po lesích chodil a po místech pustých, až přišel také do Čech (v druhé polovici 9. století), kdež se v jedné jeskyni blíže potoka Lodenice ubytoval. Žil tu sv. Ivan po 40 let v největší chudobě a v nejtuzší kajicnosti, aniž by kdo o něm byl věděl. Když však

jednou nábožný Bořivoj, první to kníže křesťanský ve vlasti naší, na svém lovu v hustých lesích podlé řeky Mže ležících také k onomu místu se přiblížil, a v Ivanovi muže dle srdce Božího poznal, přemlouval jej všemožně, aby s ním na hrad Tetín se odebral. Nechtěl mu z počátku po vůli býti sv. Ivan, a až později učinil tak, když ho za to sv. Ludmila, choť Bořivojova, snažně prosila.

Na Tetíně setrval však jen kratounký čas. Navrátil se zase do jeskyně, a brzo na to zemřel.

Sv. Ivan opustil rodiče své a přátely, slávu a bohatství bez všelikého nucení, aby na poušti tím pokojněji Pánu Bohu sloužiti a dílo svého spasení konati mohl. Pročež vyhledávati musíme i my blaženosti své u Boha, nikoliv však ve statcích časných. Oplýváme-li bohatstvím časným, pečujme o to, aby nepřilnulo srdce naše k mamoně, ale Boha mějmě raději za svůj poklad nejdražší, a zakupujme sobě zde již nebe hojným milosrdenstvím. Jsme-li ale chudí, nenaříkejme a nebědujme přílišně, nýbrž za moudré řízení Boží to raději uznávejme, neboť bohatství by nás třeba jen k pýše, k rozmařilosti a k nepravostem jiným svádělo.

11. Na den 16. měsíce září připadá svátek *svaté Ludmily*.

Narodila se Ludmila r. 873. z rodičů pohanských v Čechách: otec její, Slavibor, vladařem byl krajiny Mělnické, a matka sloula Lidoslava. Ludmila musila se též bůžkům pohanským klaněti a jim obětovati, ale žila předce velmi ctně, tak že se obcování její všem zalíbilo. Když se napotom za vévodu země české, za Bořivoje, provdala, a tento na Moravě křest sv. přijal, uvěřila též Ludmila v Ježíše Krista, a dala se s mnohými jinými od sv. Methodia pokřtiti.

Od onoho dne kněžna svatá zcela jiný život vedla, bez úhony totiž a zcela dle slova Božího; ona plakala svého neštěstí, že jí nesvítilo dříve světlo spasení, nýbrž tak pozdě že Ježíše Krista poznala, i přijímala od oné chvíle častěji s vroucností neobyčejnou svaté svátosti.

Sv. Ludmila každým dnem vnitřního světla a síly u víře nabývala a nejvíce o to usilovala, aby všickni poddaní její k církvi Kristově se přihlašovali a, rozhojňující se, jako ona sama, dary a potěšením Ducha svatého, v bázni Boží žili.

Svatá patronka naše všech ctností na nejvýš pilná byla; dnem i nocí Bohu sloužila modlitbou a postem, tuhou kajícíností a jinými dobrými skutky; ona ráda pomáhala nuzným a potřebným všeho druhu; každý svobodně k ní mohl přicházeti a našel do jista rady a pomoci.

Po smrti svého manžele (r. 894.) vzdálila se sv. Ludmila všeho hluku světského, a přebývala, aby v pokoji a bez překážky Bohu sloužiti mohla, na vdovském sídle svém Tetíně. — Vévoda nový, syn Bořivojův, Spitihněv, nepanoval dlouho a pozůstavil stolec knížecí mladšímu bratru svému Vratislavovi, který velmi dobrotivý a nábožný byl, a o vzrůstání církve Kristovy ve vlasti české více dbal, než o rozšiřování své moci. Chybil však nemálo v tom, že za manželku pojal Drahomíru, knížecí dceru ze slovanského kmene Luticů, u níž víra Kristova tak milostného ovoce nenesla.

Vratislav měl tři syny, z nichž nejstaršímu Václavovi při smrti otcově 18 let bylo. Tedy spravovala zemi zatím Drahomíra, výchování pak Václava a jeho dvou bratrů pobožná bába jejich sv. Ludmila na Tetíně vedla. Ale Drahomíra jsouc náruživá a obávajíc se o své panství, (ačkoliv ji sv. Ludmila dosti přesvědčovala, že po vládě netouží), vyslala vrahy, kteří tchyni její zavraždili. Národ český ctil však sv. Ludmilu ihned jako mučennici pro víru Kristovu. Když Václav vládu země nastoupil a kostel sv. Jiří vystavěl, dal tělesné ostatky sv. Ludmily do něho přenesti. —

Sv. Ludmila vyhledávala pokoje a míru s Drahomírou, avšak tato v nekrocené hněvu rozsápanosti až k prolití krve svésti se dala. Varovati se musíme i my hněvu, pamětlivi jsouce slov sv. Pavla píšícího: „*Všeliká hořkost hněvu i rozlobení-se, i křik odňat buď od vás i se vsí zlostí*“ (k Efesským 4, 31.). Dále tiší a mírní býti máme, jako

věrní následovnící tichého beránka, Ježíše Krista; neboť „*blahoslavení pokojní; — oni pokoje věčného dojdou.*“

12. Dne 27. září slavíme výroční památku *svatého Kosmy a Damiana*.

Bratří ti to z Arabie pocházeli z rodičův vysoce urozených (narodili se okolo r. 303). Vzdělání svého nabyli v Syrii, kdež se zvláštní oblibou na umění lékařské se vrhli. Poněvadž víru křesťanskou, již vyznávali a jejím duchem dokonale proniknutí byli, užívali svého umění se zvláštní ochotností ku blahu chorých lidí, a pro svou nezištnost Anargyry (muži, kteří mzdy neberou) nazváni byli.

Žili v městě cilicském Agni, kdežto tělo léčíce i učení Kristovo nemocným pohanům s velikým prospěchem zvěštovali.

Tenkrátě však císař Dioklecian křesťany vztekle pronásledoval; pročez také Lysias, císařský místodržitel jeho v Cilicii, bratry tyto jati, na skřipec napsnouti a údy jejich natahovati kázal. Když však mučným tímto horliví vyznávači Ježíše Krista žádné pohromy neutrpěli, dal je svázané do moře uvrci. Avšak i vlny neublížily jim; pročez poručil jim Lysias, aby do ohně hozeni byli, a když i tento jich se nedotknul, odsoudil je konečně soudce zaryté k meči, kterýžto soud ihned se vykonal. Některé z jejich tělesných ostatků v Praze nalézají se v chrámě u sv. Víta. —

Sv. Kosmas a Damian opatrováním a léčením nemocných velikých zásluh sobě o člověčenstvo dobyli. Následujme i my jejich příkladu, a obsluhujme rádi, bez nevrlosti, bez choulostivého štítění-se spolubratry své, když se jich ruka Páně bolestnou nemoce návštěvou dotýká a je na lůžku utrpení ukládá. Vězme, že služba taková bez odměny nezůstává; Kristus sám všecky nesnáze naše, všechny noci probdělé počítá, a v den veliký soudu posledního řekne všem, jenž nesnadnou tu službu s láskou křesťanskou konali: „*Nemocen jsem byl já, a vy navštívili jste mne a mně jste sloužili; neboť pokud jste činili jednomu z blížních svých*

mně samému jste učinili. Pojdte tedy a vládněte královstvím, od ustanovení světa vám připraveným."

13. Dne 31. měsíce října připadá svátek *svatého Wolfganga*.

Pocházel Wolfgang z rodiny hraběcí ve Švábsku, a narodil se v první polovici desátého století. Studie odbyval na díle v klášteře Rychnovském ve Švýcařích, na díle ve Würzburgu. Arcibiskup Trevířský, Jindřich, byl jeho nejupřímnějším přítelem, a přiměl jej k tomu, aby se za ním do Trevíru odebral a radou, učeností i svatostí svou u spravování biskupství jemu nápomocen byl. Tam Wolfgang se zvláštní horlivostí a obětavostí úřad učitele a ředitele škol zastával. Když však arcibiskup zemřel, opustil i on město Trevír a vstoupil do kláštera Einsidelského ve Švýcarsku, kdež dle řádu a zákona sv. Benedikta po delší čas bohabojně žil, až konečně důstojnosti kněžské dosáhl.

Žádaje sobě co nejvroucněji, aby mohl evangelium Kristovo lidem Boha ještě neznajícím zvěstovati, vydal se řeholník nábožný s povolením opatovým na cestu, procházel Uhry a Čechy, a získal Kristu Pánu k pěti tisícům duší.

Později, od biskupa Passovského schválen byv císaři Ottovi II. pro biskupství Řezenské, v důstojnost tuto teprv se uvázal, když mu opat dlouho domlouval, že chříchem jest vzdorovati prozřetelnosti Božské. Jsa vrchním pastýřem jak slovem, tak též příkladem svým mnoho působil ve prospěch sv. církve a k oslavení jména Božího.

O vlast naši dobyl sobě muž tento právě apoštolský nejen zvěstováním slova spasení, nýbrž i tím také zásluh velikých, že zemi českou z právomocnosti své propustil. Církev česká byla totiž tenkrát bez biskupa vlastního a toliko pod duchovní správou biskupa Řezenského. Věhlasný kníže Boleslav všemožně o to usiloval u papeže Jana XIII., aby samostatné biskupství v Čechách zařízeno bylo, a naklonil jej též

k prosbám svým; avšak kapitole Řezenské nechtělo se oželeť práv a důchodův, kteréžto biskupství Řezenskému z Čech plynuly.

To však když uslyšel sv. biskup Wolfgang, ihned zadost učinil spravedlivé žádosti vévody českého a takto ku kapitole promluvil: *Vidíme drahou perlu ukrytou v zemi české, kteréž nenabudeme, leč podáme-li všechny věci, kterýmiž vládneme. A protož já milerád i sebe dám i všechno, což mého jest, aby se jen v Čechách sesílením církve utvrdil dům Páně.*“ A osvědčiv tak zřejmě ochotnou vůli svou, sám zakládající listinu stolice Pražské zhotovil.

Jeden a dvacet roků zastával svatý Wolfgang úřad nejvyššího pastýře s horlivostí nejobyčejnou, až jej Pán l. P. 994. k sobě povolal. Papež Leo IX. prohlásil jej r. 1052. za svatého.

Sv. Wolfgang rozšiřoval na zemi se zvláštní horoucností myslí království Boží, království pravdy, církev katolickou. Zpomínajíce na něj častěji modleme se i my Pánu Bohu se srdcem upřímným: „přijdiž království tvé“, t. j. prosme jeho, aby nejen nás až do skončení života v pravé víře ustavičně zachoval, nýbrž aby se smíloval i nad těmi, kteří ještě nejsou údy svaté církve jeho, mnohdykrátě snad proti ní i v boj se dávají; prosme, aby ty také k poznání pravdy nebeské přivedl, a v lůno církve své přijal.

§. 75.

O poutích.

Křesťané pravověrní často místa ta navštěvují, kteráž buď přirozenou svou polohou oněm jsou podobna, na nichž Ježíš Kristus veliké dílo vykoupení našeho v krvi své přebolestně vykonal, aneb na nichž druhdy některý Svatý přebýval, kde se jeho obraz, ostatky, aneb něco nalézá, což k zvláštní pobožnosti vzbuzuje. Putující k místům takovým chtějí vděčnost,

lásku a úctu k Spasiteli a k oslaveným přátelům Božím projeviti.

Takovéto poutě již v starém zákoně konány bývaly; neboť v II. knize Mojžíšově k. 34. takto lze dočísti se: „*Třikráte v roce ukáže se každý z vás před obličejem Hospodina, Boha Israelského.*“ A Spasitel sám, doprovázen jsa velikým množstvím lidu nedlouho před svou smrtí *průvod slavný do Jerusalema konal* (Jan 21).

Dle svědectví slovatného *Tertulliana*, sv. *Jana Zlatoustého* a jiných církevních spisovatelů scházeli se taktéž nezřídka věřící, a pod záštitou jména Kristova, pod praporem svatého kříže buď do Jerusalema, anebo do Říma k hrobům svatých apoštolů Petra a Pavla, aneb na jiná místa putovali, kteráž Bůh nějakým způsobem oslavil. A co se na počátku církve dalo, děje se až posud.

Jest však putování nábožné zajisté skutek bohu-libý, kterýmž věřící smýšlení katolické v srdcích svých obnovují, ku větší pobožnosti se vespolek povzbuzují, a nesnáze na cestě podniknutými za hříchy zpáchané Bohu dosti činí.

Na místech takových možno nám horlivěji se modliti než doma, ježto nejen žádné starosti nás z pobožnosti nevytrhují, nýbrž vše mocně nás k ní rozněcuje. Patříme-li na ostatky Svatých, na jejich hrob, neb na nástroje umučení, vše to hloub nás dojímá, než když o tom v knize čítáme. Dobře napsal svatý Augustin u příčině této: „*Některá místa napomínají k většímu milování těch, jichžto následovati máme, a k většímu milování toho, jehož pomocí jich následovati můžeme.*“ (Lib. 20. cont. Faust. c. 21.)

Putujeme-li dále s myslí čistou a se srdcem k Bohu obráceným, všecky obtíže cesty rádi snášíjeme a střídmost křesťanskou na zřeteli majíce, *odpouští nám* dojista Otec nebeský *pro kázeň* takovou *viny naše* a hříchy zpáchané, zvláště když přímluva toho neb onoho Svatého, k němuž důvěrně se utíkáme, prosby naše u Něho podpírá.

A když *v lásce a svornosti* pouť konáme, mír a bratrské sjednocení ničím nerušíce, a všelikou službu dobrou ochotně a milerádi vespolek sobě prokazující, rozmnožujeme tak ovšem oslavu Boží a o spasení svých duší výborně se staráme.

Zvyk nábožného putování nepotkává se však u všech lidí s úsudkem dosti slušným a spravedlivým, ano jsou mnozí, kteřížto o posvátném obyčeji tomto zcela nepříznivý soud pronášejí. Možnáť sice, že i někteří putující proti vůli církve svaté v lehkomyšlnosti své věci dobré jen ke zlému užívají, že více zábavy na poutích vyhledávají než duchovního vzdělání: avšak zlí zvykové nalézají se i u věcech nejlepších a nejsvětějších, a proto ještě věc dobrá ceny a váhy své netratí.

O B S A H.

Ú v o d.

Strana

§.	1. Obřady. — Služby Boží. — Liturgika	1
§.	2. Užitek veřejných služeb Božích	2
§.	3. Rozvržení liturgiky	3

I. Liturgika všeobecná.

§.	4. Kdo oprávněn jest k obstarávání služeb Božích	4
§.	5. Kněžstvo v církvi katolické	5
§.	6. Místa posvátná v době před Kristem	8
§.	7. Chrámy v církvi Kristově	9
§.	8. Upravení chrámů	10
§.	9. Hřbitovy	11
§.	10. O obrazech	12
§.	11. Bohoslužebné nářadí	16
§.	12. Bohoslužebný oblek	19
§.	13. Rozličné barvy obleků obřadních	20
§.	14. Nádobí obětné	21
§.	15. Mluva bohoslužebná	22
§.	16. Vysvětlení některých menších obřadů bohoslužebných	23

II. Liturgika zvláštní.

§.	17. O modlitbě	26
§.	18. Druhé modlitby církevní	27
§.	19. Způsob, jakým se modlitby církevní konají	31
§.	20. O mši sv. vůbec	31
§.	21. Mše Katechumenců v církvi prvotní	33
§.	22. Proč zavedla církev u mše sv. rozličné obřady?	34
§.	23. Část přípravná mše sv.	35
§.	24. Evangelium. — Credo	37
§.	25. Obětování	38
§.	26. Pozdvihování	39
§.	27. Přijímání	41
§.	28. Odpolední služby Boží	44
§.	29. O svátostech vůbec	45
§.	30. Křesť svatý	46
§.	31. O obřadech při křtu sv.	47
§.	32. O svátosti břimování vůbec	52

	Strana
§. 33. O obřadech při svátosti biřmování	54
§. 34. O nejsvětější Svátosti oltářní vůbec	55
§. 35. Jakým obřadem uděluje se nejsv. svátost oltářní?	57
§. 36. O svátosti pokání vůbec	58
§. 37. O obřadech při svátosti pokání	60
§. 38. O svátosti posledního pomazání vůbec	63
§. 39. O obřadech při svátosti posledního pomazání	64
§. 40. O svátosti svěcení kněžstva vůbec	66
§. 41. Jakým řádem udělují se nižší posvěcení?	68
§. 42. Posvěcení na vyšší řád kněžský	70
§. 43. Svěcení na biskupa	73
§. 44. Volba a korunování papeže	75
§. 45. O svátosti stavu manželského	78
§. 46. Jakým řádem uděluje se svátost stavu manželského?	80
§. 47. Posvátnosti církevní (žehnaniny a svěceniny)	81
§. 48. Uvádění šestinedělky	82
§. 49. Pohřeb církevní	83
§. 50. Svědčení chrámu	85
§. 51. Svěcení hřbitova	87
§. 52. Svěcení kříže	87
§. 53. Svědčení vody, soli a zvonů	88
§. 54. O posvátných dobách vůbec	89
§. 55. Advent	94
§. 56. Slavnosti v době vánoční	94
§. 57. Svátky Mariánské v době vánoční	100
§. 58. Půst, co příprava k slavnosti velikonoční	102
§. 59. Svatý týden	105
§. 60. Zelený čtvrtek	107
§. 61. Veliký pátek	109
§. 62. Bílá sobota	111
§. 63. Hod Boží velikonoční	114
§. 64. Oktáv velikonoční	115
§. 65. Den sv. Marka, — dny křížové	117
§. 66. Slavnost na nebe vstoupení Páně	119
§. 67. Doba svatodušní — Hod Boží svatodušní	120
§. 68. Svátek nejsvětější Trojice Boží	122
§. 69. Svátek Božího Těla	123
§. 70. Ostatní zasvěcené svátky Panny Marié	124
§. 71. Ostatní svátky čili slavnosti Svatých	127
§. 72. Slavnost svatých anjelů strážných a posvěcení chrámu	131
§. 73. Slavnost všech svatých, a památka všech věrných dušiček	133
§. 74. Patronové země České	136
§. 75. O poutích	153

